

Olewiku 3. eraiša.

Olewiku

Kalender

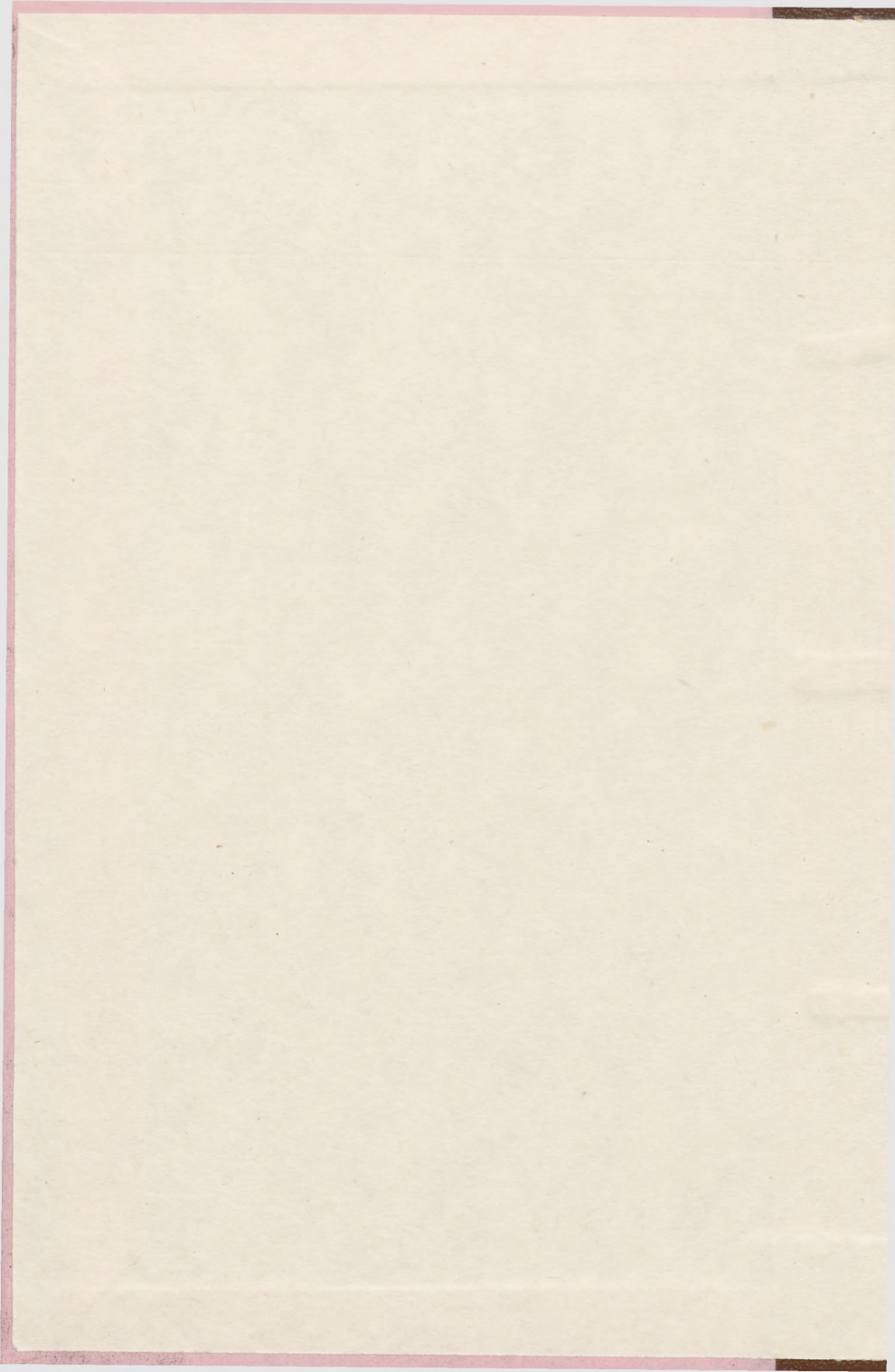
1893

aasta tarwiš.

365 päewa.

Tartus, 1893.

A. Grenzsteini trüff ja kirjastus.

A 6013

1656.

A 6013.

656.

Olewiku 3. erališa.

Olewiku

Kalender

1893

aasta tarwis.

365 päewa.

Tartus, 1893.

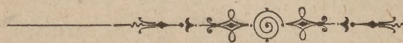
A. Grensfeldi trüff ja kirjastus.

Olewiku
K a l e n d e r
1893

aasta tarwis.

365 päewa.

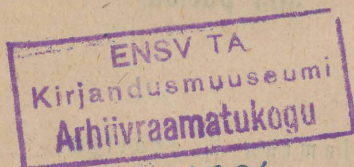
Olewiku 3. eralifa.

Tartus, 1892.

A. Grenzsteini trüft ja kirjastus.

Дозволено Цензурою. Держать, 1 декабря 1892 г.

27986

Märkide seletamine.

noor kuu

Esimene weerand

täis kuu

Viimne weerand

P. Püha — p. päew ja pärast. — h. hommiku. — l.
lõuna — ö. öösi. — õ. õhtu. — e. enne.

Nasta ajad.

Kewade algab 8. märtsil kell 11 e. l. Sui algab
9. junil k. 7 homm. Sügise algab 10. septembril k.
10 õhtu. Talw algab 9. detsembril k. 4 p. l.

Päewa- ja kuuwarjutamised.

Nastal 1893 on ainult 2 päewawarjutamist, mis Tartus
mitte näha pole.

1) Esimene täieline päewawarjutamine on 4. aprillil
ja saab näha olema lõuna pool Europas ja siiski veel
poolelti.

2) Teine ringwormiline päewawarjutamine on 27.
septembril ja saab näha olema õhtu pool Ameerikas ja
teft Ameerikas.

Aastaid arwatakse tänapuu:

Jeesuse Kristuse sündimisest	1893
Weneriigi alustusest	1031
Tartu linna ehitamisest	863
Ristiinu (Ratuliku) wäljalaotamisest Rootslaste läbi Soomes	736
Sakslaste Wiwimaale tulemisest	735
Rootsimaa päälinna Sigtuuna arawõitmisest Gestiaste läbi	705
Riia linna ehitamisest	692
Gestiaste fuur wõit Sakslaste ja Dätlaste üle	683
Onnetust Paala lahingist, kus Lembit suri	676
Tallinna ehitamisest	674
Raamatu trükkimise algusest	453
Gsimest wafkraha löömisest Joan III. ajal	413
Gsimest Gestickeele raamatu trükkimisest	376
Lutheruse õigenju wäljalaotamisest Gesti ja Wiwimaal	369
Gsimest Soomekeele raamatu trükkimisest	345
Gsimest Wenekeele raamatu trükkimisest	329
Wiwimaa Rootsi walitsuse alla saamisest	268
Suurest kattust	236
Suurest näljahädast Riia ja Tallinna maal	198
Peterburi linna ehitamisest	190
Gsimest Wene ajalehe ilmumisest Moskwa	190
Teisest suurest kattust	183
Meie maa Wene walitsuse alla saamisest	183
Gsimest Soomekeele ajalehe ilmumisest	117
Rülatoolide alustusest	111
Soomemaa Wene walitsuse alla saamisest	84
Wabaduse kuulutamisest Gestimaa	74
D. W. Masingi Gestickeele ajalehe ilmumisest	72
Gsimest raudtee ehitamisest Wenemaal	57
Krimmi sõja hakatusest	39
Kalewipoja ilmumisest	36
Wiimise hinge kirjutamisest	35
Wenemaa priiuse kuulutamisest	32
Üleüldise wäeteenistuse seaduse maksuwalts panemisest Wenemaal	19
Wene-Türgi sõja hakatusest	16
Meie Keisri Majesteedi Alekhandri III. walitsuse hakatusest	12
Keisri Majesteedi kroonimisest	10
Rootide õpetorja muutmisest Baltimaal	6
Nute rahukohtute sisseseadmisest Baltimaal	4

Õed, wennad! uueks aastaks
Soowin õnne südamest!
Soowin terwist, et ei laastaks
Saugus sõpru sõpradele!

P. G.

Kuu ja nädala päewad.	Julianuse kalendri mälestuse päewad.	Greg. kal.	Tähendused.
**1 Reede	Uus aasta. Näärilp.	13	
2 Laupäew	Abel, Set	14	
3. p. v. Nääril	p. Joosep põgeneb Egiptusemaale.		Matt. 2, 13—23.
3 Pühap.	Enof	15	
4 Esmap.	Metusalä	16	
5 Teisip.	Simeon	17	
**6 Reiknäd.	3 Kuu. p. ☉ 3, 15' e. l.	18	
7 Neljap.	Melchior	19	
8 Reede	Erhard	20	
9 Laupäew	Kaspar	21	
1. P. p. 3 Kuu. p.	Jeesus 12 aastat wana.		Luf. 2, 41—52.
10 Pühap.	P a a w l i p ä e w.	22	
11 Esmap.	Higinus	23	
12 Teisip.	Rein	24	
13 Reiknäd.	Hilarius ☽ 8, 13' e. l.	25	
14 Neljap.	Robert	26	
15 Reede.	Feliks	27	
16 Laupäew	Erdrmann	28	
2. P. p. 3 Kuu. p.	Pulmad Kanas, Joann. 2, 1—11.		
17 Pühap.	T õ n i s e p ä e w	29	
18 Esmap.	Efraim	30	
19 Teisip.	Saar	31	
20 Reiknäd.	Fab. Seb. ☺ 3, 57' p. l.	1	
21 Neljap.	Agnes	2	
22 Reede	Wintsent	3	
23 Laupäew	Emerentia	4	
9. P. e. Krist. ülest. p.	Lõõtegiijad wiinamäel.		Matt. 20, 1—16.
24 Pühap.	Timoteus	5	
25 Esmap.	P a a w l i ü m b.	6	
26 Teisip.	Hans	7	
27 Reiknäd.	Paul ☾ 9, 58' p. l.	8	
28 Neljap.	Kaarel	9	
29 Reede	Samuel	10	
30 Laupäew	Ludowika	11	
8. P. e. Krist. ülest. p.	Külwajast.		Luf. 8, 4—15.
31 Pühap.	Polikarpus	12	

Küünlakuu — see tähendab:

Õne võimus väheneb.

Peab vähenema waimu õõ,

Olgu sihiks sulle koolas töö!

Kuu ja nädala päewad.	Julianuse kalendri mälestuse päewad.	Greg. kal.	Tähendused.
1 Esmap.	Brigita	13	
*2 Teisip.	Süünlap. Maarja p.	14	
3 Keisnäd.	Anna	15	
4 Neljap.	Beronika ☺ 6, 3' p. l.	16	
*5 Reede	Agate	17	
*6 Laupäew	Dora Wöinäd.	18	

Paastu Püha. Kristuse kannatamisest. Lut. 18, 31—43.

7 Pühap.	Richard	19	
8 Esmap.	Salomon	20	
9 Teisip.	Appolonia. Wastla p.	21	
10 Keisnäd.	Pauline. Tuha p.	22	
11 Neljap.	Lilli ☾ 4, 0' p. l.	23	
12 Reede	Karoline	24	
13 Laupäew	Kullervo	25	

1. P. Paastus. Kaanani naise usk. Matt 4, 1—11.

14 Pühap.	Valentin	26	
15 Esmap.	Israel	27	
16 Teisip.	Junla	28	
**17 Keisnäd.	Palwe p. 1 Kwat.	1	
18 Neljap.	Konfordia ☺ 5, 49' p. l.	2	
19 Reede	Sufanna	3	
20 Laupäew	Silja	4	

2. P. Paastus. Kristust kiusatakse. Matt. 15, 21—28.

21 Pühap.	Ellu	5	
22 Esmap.	Peetri p.	6	
23 Teisip.	Johst	7	
24 Keisnäd.	Madise p.	8	
25 Neljap.	Wittor	9	
**26 Reede	Reisri h. s. p. ☾ 7, 0' p. l.	10	
27 Laupäew	Klaudius	11	

3. P. Paastus. Kristus ajab kuradi wälja. Lut. 11, 14—28.

28 Pühap.	Justus	12	
-----------	--------	----	--

Paastukuu on pühaline,
Eunne seda inimene!
Paastud, paastu südamest,
Mitte tühjast tegudest!

Euu ja nädala päevad.	Juulimise kalendri mäles- tuse päevad.	Greg. tal.	Tähendused.
1 Esmap.	Albinus	13	
**2 Teisip.	Keisri herra troonip.	14	
3 Keisnäd.	Runikunda	15	
4 Neljap.	Adrian	16	
5 Reede	Luiſe	17	
6 Laupäev	Gotwrid ☹ 6, 20' e. l.	18	

4. P. Paastus. 5000 mehe söömine. Joann. 6, 1—15.

7 Pühap.	Perpetua	19	
8 Esmap.	Külprian	20	
9 Teisip.	Elia	21	
10 Keisnäd.	Shenni	22	
11 Neljap.	Konstantin	23	
12 Reede	Gregor ☾ 11, 20' p. l.	24	
13 Laupäev	Ernst	25	

5. P. Paastus. Kristust wiijatähe kividega. Joann. 8, 46—59.

14 Pühap.	Mathilde	26	
15 Esmap.	Marie	27	
16 Teisip.	Gabriel	28	
17 Keisnäd.	Truuta	29	
18 Neljap.	Patriizibus	30	
19 Reede	Zooſev	31	
20 Laupäev	Priidu ☺ 9, 4' e. l.	1	

Palmi vunde Püha. Kristus sõidab Jerusalema. Matt. 21, 1—9.

**21 Pühap.	Palmi vunde püha.	2	
22 Esmap.	Rafael	3	
23 Teisip.	Theophil	4	
24 Keisnäd.	Rasimir	5	
**25 Neljap.	Suur M. Paast. M. p.	6	
**26 Reede	Suur Reede	7	
27 Laupäev	Kustaw	8	

Sihamõtte Püha. Kristuse ülestõusmisest. Mark. 16, 1—8.

**28 Pühap.	1 Siham. p. ☾ 12, 2' p. l.	9	
**29 Esmap.	2 Siham. p.	10	
30 Teisip.	Adonis	11	
31 Keisnäd.	Toots	12	

April.

Päiksepaiste, wiim ja tali —
See on tuttaw Jüri nali:
Aga tema muutlik tuju
Näitab meile elukuju.

Jürikuu.
30 päewa.

Kuu ja nädala päewad.	Julianuse kalendri mälestuse päewad.	Greg. kal.	Tähendused.
*1 Neljap.	Teodora	13	
*2 Reede	Teodosia	14	
*3 Laupäew	Ferdinand	15	

1. P. p. ülest. P. Kristus näitab ennast jüngeritele. Joann 20, 19—31.

4 Pühap.	Ambrosius ☉ 4, 21' p. l.	16	
5 Esmap.	Maxim	17	
6 Teisip.	Sikstus	18	
7 Restnäd.	Aron	19	
8 Neljap.	Liborius	20	
9 Reede	Mats	21	
10 Laupäew	Esjefiel	22	

2. P. p. ülest. P. Häa karjane. Joann. 10, 12—16.

11 Pühap.	Hermann ☽ 7, 15' e. l.	23	
12 Esmap.	Juulius	24	
13 Teisip.	Justinus	25	
14 Restnäd.	Tiberius	26	
15 Neljap.	Obadiah	27	
16 Reede	Karissius	28	
17 Laupäew	Rudolf	29	

3. P. p. ülest. P. Üürise aja pärast. Joann. 16, 16—23.

18 Pühap.	Wallerian	30	
19 Esmap.	Timon ☺ 1, 9' e. l.	1	
20 Teisip.	Triinu	2	
21 Restnäd.	Siim	3	
22 Neljap.	Rajus	4	
23 Reede	Jüri päew.	5	
24 Laupäew	Albert	6	

4. P. p. ülest. P. Kristuse ärastamisest. Joann. 16, 5—15.

25 Pühap.	Markuse päew	8	
26 Esmap.	Esjefias	8	
27 Teisip.	Anastasiuse ☾ 4, 11' e. l.	9	
28 Restnäd.	Teresia	10	
29 Neljap.	Raimund	11	
30 Reede	Erastus	12	

Taevas maale musa annud,
Mõrsjapäria pähä pannud;
Süüled küündwad loodusest
Kihlapidul' inimest.

Kuu ja nädala päewad.	Julianuse kalendri males- ruse päewad	Greg. al.	Tähendused.
1 Laupäew	Wolbri päew	13	
5. P. p. ülest. P.	Sigest palumiseft.	Joann. 16, 23—30.	
2 Esmap.	Sigismund	14	
3 Teisip.	† leidmise päew	15	
4 Laupäew	Lorentina ☉ 12, 33'	16	
5 Reßknäd.	Gotthard [e. l.	17	
**6 Neljap.	Toewa min. Anuj.	18	
7 Keede	Zetta [pär. sünd. p.	19	
8 Laupäew	Stanislaus	20	
6. P. p. ülest. P.	Mõõmustajast.	Joann. 15, 26—36, 4.	
*9 Pühap.	Agula p.	21	
10 Esmap.	Rordian ☾ 4, 38' p. l.	22	
11 Teisip.	Leenu	23	
12 Reßknäd.	Neero	24	
13 Neljap.	Miina	25	
14 Keede	Kristjan	26	
**15 Laupäew	Reisri kroonim. p.	27	
Pühast Wainust. Joann. 14, 23—31.			
**16 Pühap.	1 Nelipühi	28	
**17 Esmap.	2 Nelipühi	29	
18 Teisip.	Erit ☺ 5, 9' p. l.	30	
19 Reßknäd.	Wilipp 2 Kwat.	31	
20 Neljap.	Tiiu	1	
21 Keede	Enestine	2	
22 Laupäew	Mil i	3	
Kolmainu Jumala P. Jeesus ja Nifodemus. Joann. 3, 1—15.			
23 Pühap.	Leontine	4	
24 Esmap.	Gitre	5	
25 Teisip.	Urbani päew.	6	
26 Reßknäd.	Eduard ☾ 3, 29' p. l.	7	
27 Neljap.	Rudolf	8	
28 Keede	Wilhelm	9	
29 Laupäew	Maximilian	10	
1. P. p. 3. a. 3. p. Mitas mees ja waene Laarjars. Lut. 16, 19—31.			
30 Pühap.	Wigant	11	
31 Esmap.	Alide	12	

Wili tõuseb mulla pinnalt,
 Patwe külwimehe rinnaht:
 Andku taewas päiklepaistet,
 Parast wila, wihma, kastet.

Kuu ja nädala päewad.		Jumaniuse kalendri mälestuse päewad.		Greg. tal.	Tähendused.
1	Teisip.	Emilie		13	
2	Reisnäd.	Emma	☾ 7, 39' e. l.	14	
3	Neljap.	Liisu		15	
4	Reede	Friiderika		16	
5	Laupäew	Bonifazius		17	
2. P. p. 3. a. J. p. Suurest õhtuöömajast. Luf. 14, 16—24.					
6	Pühap.	Artus		18	
7	Esmap.	Eufreſia		19	
8	Teisip.	Medardus		20	
9	Reisnäd.	Bertram	☾ 4, 24' e. l.	21	
10	Neljap.	Flavius		22	
11	Reede	Barnabas		23	
12	Laupäew	Tiina		24	
3. P. p. 3. a. J. p. Aratadunud lambast. Luf. 15, 1—10.					
13	Pühap.	Tobias		25	
14	Esmap.	Tetlof		26	
15	Teisip.	Wiidu		27	
16	Reisnäd.	Justina		28	
17	Neljap.	Nikander	☾ 8, 12' e. l.	29	
18	Reede	Homer		30	
19	Laupäew	Kert		1	
4. P. p. 3. a. J. p. Olge armulised. Luf. 6, 36—42.					
20	Pühap.	Florian		2	
21	Esmap.	Rahel		3	
22	Teisip.	Tiit		4	
23	Reisnäd.	Basilius		5	
**24	Neljap.	Saani p.	☾ 11, 52' p. l.	6	
25	Reede	Wiiu		7	
26	Laupäew	Jeremias		8	
5. P. p. 3. a. J. p. Rohkest kalasaagist. Luf. 5, 1—11.					
27	Pühap.	7 magajate päew		9	
28	Esmap.	Josua		10	
29	Teisip.	Petri Paawli p.		11	
30	Reisnäd.	Paawli mälestuse päew		12	

Mikat walgub rohu sees,
Killed langewad ia ees.
Nii ka hina, inime,
Langed ühskord surmale.

Kuu ja nädala päewad.	Julianuse kalendri mää- tuse päewad.	Greg. tal.	Tähendused.
1 Neljap.	Theobald ☉ 2, 34' p. l.	13	
2 Reede	Heina Maarja p.	14	
3 Laupäew	Kornelius	15	
6. P. p. 3. a. J. p. Wariseride õigusest. Matt. 5, 20—26.			
4 Pühap.	Ulrik	16	
5 Esmap.	Anselm	17	
6 Teisip.	Hektor	18	
7 Keisnäd.	Demetrius	19	
8 Neljap.	Relian ☾ 6, 49' p. l.	20	
9 Reede	Annikas	21	
10 Laupäew	7 wennaste päew	22	
7. P. p. 3. a. J. p. 4000 mehe jõetüüjast. Mark. 8, 1—9			
11 Pühap.	Emmeline	23	
12 Esmap.	Hindrik	24	
13 Teisip.	Waretip.	25	
14 Keisnäd.	Bonavent	26	
15 Neljap.	Apost. Iakum.	27	
16 Reede	Hermina ☺ 9, 56' p. l.	28	
17 Laupäew	Aleksius	29	
8. P. p. 3. a. J. p. Wileprohwetiteist. Matt. 7, 15—23.			
18 Pühap.	Rosina	30	
19 Esmap.	Harald	31	
20 Teisip.	Elias	1	
21 Keisnäd.	Daniel	2	
**22 Neljap.	Maarja M. Keis. pr. n.	3	
23 Reede	Adelheid ☾ 6, 10' e. l.	4	
24 Laupäew	Kristina	5	
9. P. p. 3. a. J. p. Ülesõhtuist majapidajast. Luk. 16, 1—9.			
25 Pühap.	Jakobipäew	6	
26 Esmap.	Anna	7	
27 Teisip.	Marta	8	
28 Keisnäd.	Pantalon	9	
29 Neljap.	Dewipäew	10	
30 Reede	Rosalie ☼ 10, 34' p. l.	11	
31 Laupäew	Juta	12	

Ähte palawat ja pakki
 Lõigatahke, tehaks hakki:
 Waata, mis sul, lõikaja,
 Waimupõlul põimida.

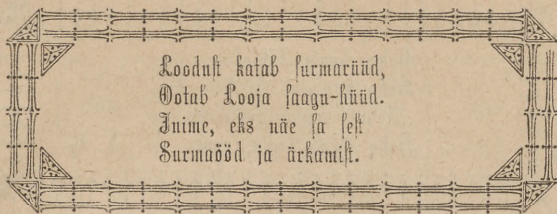
Kuu ja nädala päewad.	Juliaanile kalendri mäles- tuve päewad.	Greg. tal.	Tähendused.
10. P. p. 3.	a. J. p. Jerusalema ärarikkumiseft.		Lut. 19, 41—48.
1 Pühap.	Peetri wang. ol.	13	
2 Esmap.	Hannibal	14	
3 Teisip.	August	15	
4 Kolmnäd.	Dominikus	16	
5 Neljap.	Oswald	17	
6 Reede	Krist. ärasel. p.	18	
7 Laupäew	Tõnu D 11, 38' e. l.	19	
11. P. p. 3.	a. J. p. Wariserist ja tõlnerist.		Lut. 18, 9—14.
8 Pühap.	Gottlieb	20	
9 Esmap.	Romanus	21	
10 Teisip.	Lauritsa p.	22	
11 Kolmnäd.	Olga	23	
12 Neljap.	Klara	24	
13 Reede	Madli	25	
14 Laupäew	Salme	26	
12. P. p. 3.	a. J. p. Kurdist ja keeletumast.		Marl. 7, 31—37.
15 Pühap.	Rukki M. p. ☺ 10'	27	
16 Esmap.	Jsaaf [24' e. l.	28	
17 Teisip.	Adele	29	
18 Kolmnäd.	Jelene	30	
19 Neljap.	Anni	13	
20 Reede	Bernhard	1	
21 Laupäew	Rut	2	
13. P. p. 3.	a. J. p. Preester ja Samaria mees.		Lut. 10, 23—37.
22 Pühap.	Willibert ☾ 11, 28' e. l.	3	
23 Esmap.	Safarias	4	
24 Teisip.	Pärtli päew	5	
25 Kolmnäd.	Ludwig	6	
26 Neljap.	Natalie	7	
27 Reede	Gebhard	8	
28 Laupäew	Auguste	9	
14. P. p. 3.	a. J. p. Kümne ft pidalitõbbijest.		Lut. 17, 11—19.
29 Pühap.	Jaau. p. m. p. ☉ 8, 51' e. l.	10	
**30 Esmap.	Aleksander Keisri h. np.	11	
31 Teisip.	Rebekka	12	

Milja kannetakse salwe,
Et ei pündus tuleks talwe —
Kogu ka nii hoolast just
Elutalweks tarwituft.

Kuu ja nädala päewad.	Julianuse talendri males- tuse päewad.	Greg. tol.	Tähendused.
1 Restnäd.	Sulew	13	
2 Neljap.	Elisa	14	
3 Keede	Berta	15	
4 Laupäew	Meus	16	
15. P. p. 3. a. J. p. Mammonast. Matt. 6, 24—34.			
5 Pühap.	Natanael	17	
6 Esmap.	Magnus ☾ 6, 5' e. l.	18	
7 Teisip.	Regina	19	
8 Restnäd.	Maarja sünd. p.	20	
9 Neljap.	Bruuno	21	
10 Keede	Albertine	22	
11 Laupäew	Gerhard	23	
16. P. p. 3. a. J. p. Rains linna surnust. Luf. 7, 11—17.			
12 Pühap.	Kürus	24	
13 Esmap.	Amatus ☺ 10, 9' p. l.	25	
14 Teisip.	Risti ülend. p.	26	
15 Restnäd.	Nikodemus	27	
16 Neljap.	Helmi	28	
17 Keede	Lambert	29	
18 Laupäew	Tõnts	30	
17. P. p. 3. a. J. p. Beetõbisest. Luf. 14. 1—11.			
19 Pühap.	Tints	1	
20 Esmap.	Jaana ☾ 5, 5' p. l.	2	
21 Teisip.	Matteuse p.	3	
22 Restnäd.	Morits	4	
23 Neljap.	Joel	5	
24 Keede	Joan. saam. p.	6	
25 Laupäew	Kleopas	7	
18. P. p. 3. a. J. p. Suuremast täjust. Matt. 22, 34—46.			
26 Pühap.	Joann. õpet. p.	8	
27 Esmap.	Adolf ☾ 10, 14' p. l.	9	
28 Teisip.	Wenzeslaus	10	
29 Restnäd.	Mihkli päew	11	
30 Neljap.	Hieronymus	12	

Wiinakuu, ei sind me taha,
Õled sõbrakene paha.
Kutta, et sa mööda laad,
Karskusele anna maad!

Kuu ja näcata päevad.		Julianuse talendri mälestuse päevad.	Greg. tal.	Tähendused.
*1	Reede	Maarja k. ja eesp. p.	13	
2	Laupäev	Wolfrad	14	
19 P. p. 3. a. J. p. Alwatud inimesest. Matt. 9, 1—8.				
*3	Pühap.	ÕdikuSEPÜHA.	15	
4	Esmap.	Prants	16	
5	Teisip.	Amalie	17	
6	Reisnäd.	Siirat ☾ 1, 6' e. l.	18	
7	Neljap.	Maali	19	
8	Reede	Samuela	20	
9	Laupäev	Jaak	21	
20 P. p. 3. a. J. p. Pulmartidest. Matt. 22, 1—14.				
10	Pühap.	Arwid	22	
11	Esmap.	Burchard	23	
12	Teisip.	Walfried	24	
13	Reisnäd.	Angelus ☺ 9, 14' e. l.	25	
14	Neljap.	Kai	26	
15	Reede	Hedwig	27	
16	Laupäev	Gallus	28	
21. P. p. 3. a. J. p. Kuningamehe poist. Joann. 4, 47—54.				
**17	Pühap.	Reisri Yorki j. õ. p.	29	
18	Esmap.	Wendelin	30	
19	Teisip.	Lunkase päev	31	
20	Reisnäd.	Luutsius ☾ 12, 28' e. l.	1	
21	Neljap.	Ursala	2	
*22	Reede	Kaasani Maarja p.	3	
23	Laupäev	Sewerin	4	
22. P. p. 3. a. J. p. Kavalast julast. Matt. 18, 23—35.				
**24	Pühap.	Both. õigenju ülesw.	5	
25	Esmap.	Krispin	6	
26	Teisip.	Wandus	7	
27	Reisnäd.	Rapidolin ☾ 2, 43' p. l.	8	
28	Neljap.	Simoen Judas	9	
29	Reede	Engelhard	10	
30	Laupäev	Abjalom	11	
23. P. p. 3. a. J. p. Kohtu rahast. Matt. 22, 15—22.				
31	Pühap.	Wolfgang	12	

Kuu ja nädala päevad.	Julianuse talendri males- tuse päevad.	Greg. tal.	Tähendused.
1 Esmap.	Pühade päew	13	
2 Teisip.	Hingede päew	14	
3 Keisnäd.	Thielemann	15	
4 Neljap.	Otto 7, 31' p. l.	16	
5 Reede	Lotta	17	
6 Laupäew	Leonhard	18	

24. P. p. 3. a. J. p. Jauruse tütrest. Matt. 9, 18—26

7 Pühap.	Enno	19	
8 Esmap.	Aleksandra	20	
9 Teisip.	Theodor	21	
10 Keisnäd.	Martin Luther!	22	
11 Neljap.	Mart. piist. 7, 55'	23	
12 Reede	Jonas [p. l.]	24	
13 Laupäew	Eugen	25	

25. P. p. 3. a. J. p. Hirnlast hävitamisest. Matt. 24, 15—28.

**14 Pühap.	Reisri pronu süüd. p.	26	
15 Esmap.	Leopold	27	
16 Teisip.	Ottomar	28	
17 Keisnäd.	Hugo	29	
18 Neljap.	Esra 10, 54' e. l.	30	
19 Reede	Elisabeth	1	
20 Laupäew	Amos	2	

26. p. 3. a. J. p. Inimese poja tulemisest. Matt. 25, 31—44.

21 Pühap.	Maarja ohw. Surn. p.	3	
22 Esmap.	Kristina	4	
23 Teisip.	Eleonore	5	
24 Keisnäd.	Josias	6	
25 Neljap.	Kadri päew	7	
26 Reede	Konrad 9, 27' e. l.	8	
27 Laupäew	Paabu	9	

1. Kristuse tulel. P. Kristuse siselõitmisest. Matt. 21, 1—9

28 Pühap.	Günther	10	
29 Esmap.	Gwart	11	
30 Teisip.	Andreje päew	12	

September.

Püha, õnnis Jõulukuu,
Rahu kuulutab su suu —
„Rahu“ laulab ingliskoor,
Rahy ikkab wana, noor.

A. R.

Jõulukuu.
31 päewa.

Puu ja nädala päewad.	Julianuse kalendri mälestuse päewad.	Greg. tal.	Tähtendused.
1 Restnäd.	Arnold	13	
2 Neljap.	Kärsna	14	
3 Reede	Kola	15	
4 Laupäew	Barba ☾ 12, 8' p. l.	16	
2. Kristuse tulem. P. Wiimse päewa tähtedest. Luf. 21, 25—36.			
5 Pühap.	Sabina	17	
**6 Esmap.	Rigula p. Troonip. n. p.	18	
7 Teisip.	Antonia	19	
8 Restnäd.	M a a r j a s a a m. p.	20	
9 Neljap.	Zuhum	21	
10 Reede	Zuudit	22	
11 Laupäew	Woldemar ☉ 6, 23' e. l.	23	
3. Kristuse tulem. P. Joannes wangitornis. Matt. 11, 2—10.			
12 Pühap.	Tiili	24	
13 Esmap.	Lutsia	25	
14 Teisip.	Nikajius	26	
15 Restnäd.	Johanna 4 Kwatemb.	27	
16 Neljap.	Albina	28	
17 Reede	Sinno	29	
18 Laupäew	Kristof ☾ 1, 4' e. l.	30	
4. Kristuse tulem. P. Joannese tunnistus. Joann. 1, 19—28.			
19 Pühap.	Lot	31	
20 Esmap.	Abram (1894)	1	
21 Teisip.	T o o m a p ä e w	2	
22 Restnäd.	Beata	3	
23 Neljap.	Tohwer	4	
24 Reede	Adam ja Ewa	5	
**25 Laupäew	1 Jõulu p.	6	
Püha p. Jõulu. Simeon ja Hanna. Luf. 2, 23—40.			
**26 Pühap.	2 Jõulu p. ☺ 4, 54' e. l.	7	
*27 Esmap.	Sw. Joann	8	
28 Teisip.	Süüta laste päew	9	
29 Restnäd.	Noa	10	
30 Neljap.	Taawet	11	
31 Reede	Silwester	12	

Päewa ja kun tõus ja loojaminek.

1893.	P ä e w a				Päewa piffus.	Mja ühe= tafandus.		P ä u u		
	tõus.		looja= minef.			tõus		looja minef.		
	L.	M.	L.	M.	L.	M.	Min.	Set.	L. Min.	L. Min.
Januar . . .	1	8 42	3 37	6 55	—	9 7	4 46	e. l.	11 33	e. l.
"	6	8 35	3 48	7 13	—	10 48	9 33	e. l.	3 47	p. l.
"	11	8 27	3 59	7 32	—	12 11	10 14	e. l.	11 21	p. l.
"	16	8 17	4 11	7 54	—	13 15	11 26	e. l.	4 44	p. l.
"	21	8 7	4 23	8 16	—	13 59	6 13	p. l.	9 1	e. l.
"	26	7 55	4 35	8 40	—	14 22	—		9 20	e. l.
"	31	7 43	4 47	9 4	—	14 25	6 10	e. l.	11 4	e. l.
Februar . .	5	7 30	4 59	9 29	—	14 10	8 14	e. l.	5 58	p. l.
"	10	7 17	5 12	9 55	—	13 38	8 42	e. l.	12 18	e. l.
"	15	7 4	5 24	10 20	—	12 49	12 41	p. l.	6 36	e. l.
"	20	6 50	5 35	10 45	—	11 48	8 4	p. l.	7 23	e. l.
"	25	6 36	5 47	11 11	—	10 34	1 29	e. l.	7 56	e. l.
Märts . . .	2	6 22	5 59	11 37	—	9 13	6 2	e. l.	11 21	e. l.
"	7	6 8	6 10	12 2	—	7 46	6 37	e. l.	8 13	p. l.
"	12	5 54	6 21	12 27	—	6 15	8 4	e. l.	2 45	e. l.
"	17	5 39	6 36	12 54	—	4 48	2 56	p. l.	5 29	e. l.
"	22	5 25	6 44	13 19	—	3 12	9 48	p. l.	5 44	e. l.
"	27	5 11	6 55	13 44	—	1 46	2 47	e. l.	7 34	e. l.
April	1	4 57	7 77	14 10	—	0 41	4 40	e. l.	2 24	p. l.
"	6	4 43	7 18	14 35	+	0 46	5 6	e. l.	10 48	p. l.
"	11	4 30	7 29	14 59	+	1 49	9 38	e. l.	3 12	e. l.
"	16	4 17	7 41	15 24	+	2 39	7 50	p. l.	3 39	e. l.
"	21	4 4	7 51	15 47	+	3 17	11 30	p. l.	4 24	e. l.
"	26	3 53	8 2	16 9	+	3 41	3 2	e. l.	8 57	e. l.
Mai	1	3 41	8 13	16 32	+	3 51	3 2	e. l.	4 36	p. l.
"	6	3 32	8 22	16 50	+	3 46	4 38	e. l.	—	
"	11	3 24	8 32	17 8	+	3 27	11 53	e. l.	1 37	e. l.
"	16	3 15	8 42	17 27	+	2 56	6 40	p. l.	2 9	e. l.
"	21	3 7	8 51	17 44	+	2 14	—		4 18	e. l.
"	26	3 3	8 58	17 55	+	1 22	1 6	e. l.	1 12	e. l.
"	31	2 58	9 4	18 6	+	0 22	1 30	e. l.	7 9	p. l.
Juni	5	2 58	9 7	18 9	—	0 42	6 22	e. l.	11 54	p. l.
"	10	2 57	9 9	18 12	—	1 46	1 47	e. l.	12 13	e. l.
"	15	2 59	9 8	18 9	—	2 49	8 19	p. l.	12 56	e. l.
"	20	3 4	9 6	18 2	—	3 48	11 9	p. l.	5 53	e. l.
"	25	3 10	9 2	17 52	—	4 40	11 28	p. l.	1 16	p. l.
"	30	3 16	8 56	17 40	—	5 23	1 0	p. l.	8 54	p. l.
Juli	5	3 25	8 49	17 24	—	5 55	8 35	e. l.	10 19	p. l.
"	10	3 34	8 41	17 7	—	6 13	3 32	p. l.	10 43	p. l.
"	15	3 44	8 31	16 47	—	6 16	8 42	p. l.	1 5	e. l.
"	20	3 54	8 20	16 26	—	6 14	9 32	p. l.	8 3	e. l.
"	25	4 5	8 8	16 3	—	5 37	10 12	p. l.	3 50	e. l.
"	30	4 15	7 56	15 41	—	4 47	2 47	e. l.	8 17	p. l.
August . . .	4	4 26	7 43	15 17	—	4 2	10 28	e. l.	8 37	p. l.
"	9	4 37	7 30	14 53	—	2 54	5 6	p. l.	9 59	p. l.
"	14	4 48	7 17	14 29	—	1 34	7 34	p. l.	3 13	p. l.
"	19	4 59	7 3	14 4	—	0 5	7 52	p. l.	10 20	p. l.
"	24	5 10	6 49	13 39	+	1 32	10 49	p. l.	5 30	p. l.
"	29	5 21	6 35	13 14	+	3 14	5 8	e. l.	6 43	p. l.

1893.		P ä e w a		Päewa	Mja ühe-	S u u	
		tõus.	looja=	piffus.	tafandus.	tõus.	looja=
		minef				minef.	
		L. M.	L. M.	L. M.	Min. Gef.	L. Min.	L. Min.
September	3	5 32	6 21	12 49	+ 4 59	12 15 p. l.	7 6 p. l.
n	8	5 43	6 6	12 23	+ 6 45	5 13 p. l.	10 54 p. l.
n	13	5 54	5 52	11 58	+ 8 29	5 50 p. l.	4 49 p. l.
n	18	6 5	5 37	11 32	+ 10 9	6 46 p. l.	12 57 p. l.
n	23	6 17	5 23	11 6	+ 11 42	—	4 45 p. l.
n	28	6 28	5 8	10 40	+ 13 4	7 3 e. l.	5 1 p. l.
Oktober	3	6 39	4 55	10 16	+ 14 15	1 44 p. l.	6 29 p. l.
n	8	6 50	4 41	9 51	+ 15 12	4 0 p. l.	—
n	13	7 42	4 28	9 26	+ 15 54	4 15 p. l.	7 1 e. l.
n	18	7 14	4 15	9 1	+ 16 17	7 46 p. l.	2 11 p. l.
n	23	7 26	4 4	8 38	+ 16 20	1 57 e. l.	3 8 p. l.
n	28	7 38	3 52	8 14	+ 16 2	8 57 e. l.	3 34 p. l.
November	2	7 49	3 41	7 52	+ 15 23	1 12 p. l.	7 34 p. l.
n	7	8 1	3 31	7 30	+ 14 23	2 16 p. l.	1 4 e. l.
n	12	8 12	3 23	7 11	+ 13 4	3 5 p. l.	9 31 e. l.
n	17	8 22	3 16	6 54	+ 11 25	10 13 p. l.	1 11 p. l.
n	22	8 31	3 11	6 40	+ 9 28	3 57 p. l.	1 27 p. l.
n	27	8 40	3 6	6 26	+ 7 8	10 24 e. l.	3 9 p. l.
Detsember	2	8 47	3 3	6 16	+ 4 57	12 22 p. l.	9 28 p. l.
n	7	8 50	3 6	6 16	+ 2 30	12 22 p. l.	3 22 p. l.
n	12	8 53	3 9	6 16	— 0 2	12 28 p. l.	10 35 p. l.
n	17	8 33	3 13	6 20	+ 2 20	—	11 30 p. l.
n	22	8 52	3 19	6 27	— 4 48	6 10 e. l.	11 59 p. l.
n	27	8 48	3 27	6 29	— 7 1	10 24 e. l.	40 16 p. l.

S u u = m u n t m i s e d

		L. M.				L. M.	
Jan.		3 15 e. l.		Juli		6 49 p. l.	
	6 Noorfuu				8. Efm. weerand	8 56 p. l.	
	13. Efm. weerand	8 13 e. l.			16. Täistuu	6 10 e. l.	
	20. Täistuu	3 57 p. l.			24. Wiim. weerand	10 34 p. l.	
	27. Wiim. weerand	9 58 p. l.			30. Noorfuu	11 38 e. l.	
Webr.		6 3 p. l.		Aug.		10 29 e. l.	
	4. Noorfuu				7. Efm. weerand	11 28 e. l.	
	11. Efm. weerand	4 0 p. l.			15. Täistuu	8 51 e. l.	
	18. Täistuu	5 49 p. l.			22. Wiim. weerand	5 5 e. l.	
	26. Wiim. weerand	7 0 p. l.			29. Noorfuu	10 9 p. l.	
Märts		6 20 e. l.		Sept.		5 5 p. l.	
	6. Noorfuu				6. Efm. weerand	10 14 p. l.	
	12. Efm. weerand	11 20 p. l.			13. Täistuu	1 6 e. l.	
	20. Täistuu	9 4 e. l.			20. Wiim. weerand	9 14 e. l.	
	28. Wiim. weerand	1 22 p. l.			27. Noorfuu	12 28 e. l.	
April.		4 21 p. l.		Okt.		2 43 p. l.	
	4. Noorfuu				6. Efm. weerand	7 3 p. l.	
	11. Efm. weerand	7 13 e. l.			13. Täistuu	7 55 p. l.	
	19. Täistuu	1 9 e. l.			18. Wiim. weerand	10 54 e. l.	
	27. Wiim. weerand	4 11 e. l.			26. Noorfuu	27 e. l.	
Mai		12 33 e. l.		Now.		12 8 p. l.	
	4. Noorfuu				4. Efm. weerand	6 23 e. l.	
	10. Efm. weerand	4 38 p. l.			11. Täistuu	1 4 e. l.	
	10. Täistuu	5 9 p. l.			18. Wiim. weerand	4 54 e. l.	
	26. Wiim. weerand	3 29 p. l.			26. Noorfuu		
Juni.		7 37 e. l.		Detf.			
	2. Noorfuu				4. Efm. weerand		
	9. Efm. weerand	4 24 e. l.			11. Täistuu		
	17. Täistuu	18 12 e. l.			18. Wiim. weerand		
	24. Wiim. weerand	1 52 p. l.			26. Noorfuu		
Juli		2 35 p. l.					
	1. Noorfuu						

Siriku- ja kroonupühad,

millal Wene riigi koolid ja kohtud kinni on.

1. Januaril	Uue-aasta hatatus.
6. "	Kolme tuninga päew.
2. Webruaril	Küünlapäew.
5—6 "	Wõinadal.
17. "	Palwepäew.
26. "	Keisri Majesteedi Aleksander Aleksandrowitschi sündimise p.
2. Märtil	Keisri Majesteedi Aleksander Aleksandrowitschi auujärjele astumise püha.
21. "	Palmituude püha.
25. "	Maarja kuulutamise päew.
25. "	Suur neljapäew.
26. "	Suur reedi.
27. "	Pühade laupäew.
28. "	Ühewõtte esimene püha.
29—3. Aprillil	Ühewõtte nädal.
6. Mail	Auujärjepärija Nikolai Aleksandrowitschi sündimise p.
6. "	Taewaminemise päew.
9. "	Nigula päew.
15. "	Keisri Herra ja Proua kroonimise päew.
16. "	Kelipühi esimene päew.
17. "	Kelipühi teine päew.
18. "	Kelipühi kolmas päew.
24. Junil	Jaani päew.
29. "	Peeter-Pauli päew.
22. Julil	Keisriproua Maria Feodorowna nimepäew.
6. Augustil	Kristuse äratseletamise päew.
15. "	Rukki-Maarja päew.
29. "	Joannese surma päew.
30. "	Keisri Majesteedi Aleksander Aleksandrowitschi nimepäew.
8. Septembril	Maarja sündimise päew.
14. "	Kristi ülendamise päew.
26. "	Johannese õpetamise päew.
1. Oktobril	Maarja kaitsemise ja eestpalwe päew.
3. "	Lõikuse püha.
17. "	Keiserlikude Majesteetide õnneliku pääsemise püha Borki raudtee õnnetusest.
22. "	Kasani Maarja päew.
24. "	Oigeni üleswõtmise püha.
14. Novembril	Keisriproua Maria Feodorowna sündimise päew.
21. "	Maarja ohwerdamise päew.
21. "	Surmate püha.
28. "	1 Kristuse tulemise püha.
6. Detsembril	Nigula p., Auujärjepärija Nikolai Aleksandrowitschi nimepäew.
25—27 "	Jõulupühad.

Wene keisri sugutvõja.

Aleksander III. Aleksandrowitsh, Wene riigi keiser ja isewaltitseja, Poola-
maa kuningas, Soomemaa suurvürst jne sündinud 26. Webr. 1845, waltitseb
1. märtsist 1881, kroonitud 15. Mail 1883

Tema abikaasa:

Daani printsejs **Maria Sofia Frederika Dagmar**, keisri proua **Maria**
Teodorowna, sünd. 14. nowembril 1847, laulatatud 28 oktobril 1866.

Nende lapsed:

1. Auujärjepärija ja suurvürst **Nikolai Aleksandrowitsh** sünd. 6. mail 1868.
2. Suurvürst **Georg Aleksandrowitsh** sünd. 27 aprillil 1871.
3. Suurwürstinna **Ksenia Aleksandrowna**, sünd. 25. märtsil 1875.
4. Suurvürst **Mihail Aleksandrowitsh**, sünd. 22. nowembril 1878.
5. Suurwürstinna **Olga Aleksandrowna**, sünd. 1. junil 1882.

Keisri wennad:

1. Suurvürst **Wladimir Aleksandrowitsh**, sündinud 10 aprillil 1847.

Tema abikaasa: Mecklenburi suurhertsogi tütar **Maria Pawlowna**,
sündinud 2. (14.) mail 1854, laulatud 16. augustil 1874.

Nende lapsed:

- Suurvürst **Kirill Wladimirowitsh**, sünd. 30. septembril 1876.
Suurvürst **Boris Wladimirowitsh**, sünd. 12. nowembril 1877.
Suurvürst **Andreas Wladimirowitsh**, sünd. 2. mail 1879.
Suurwürstinna **Helene Wladimirowna**, sünd. 18. jaanuaril 1882.
2. Suurvürst **Aleksei Aleksandrowitsh**, sündinud 2. jaanuaril 1850.
 3. Suurvürst **Sergei Aleksandrowitsh**, sündinud 29 aprillil 1857, laulatud
2. junil 1884 Hessei printseksi, suurwürstinna **Elisabetiga**.
 4. Suurvürst **Paul Aleksandrowitsh**, sündinud 21. septembril 1860, laulatud
Greekamaa printseksi, suurwürstinna **Aleksandra Georgijewnaga**, sün-
dinud 30. augustil 1870.

Nende lapsed:

Suurwürstinna **Maria Pawlowna**, sündinud 6. aprillil 1890.
Suurvürst **Dimitri Pawlowitsh** sündinud 6. septembril 1891.

Keisri õde:

5. Suurwürstinna **Maria Aleksandrowna**, sündinud 5. oktobril 1853. Lau-
latatud 11. jaanuaril 1874 Inglise printsi Edinburgi hertsogiga **Alfred**
Ernst Albertiga, sündinud 6. augustil 1844.

Õnija keisri **Aleksander Nikolajewitshi** wennad ja õed:

- Suurvürst **Konstantin Nikolajewitsh**, sündinud 9. septembril 1827, lau-
latatud 30. augustil 1848 Saksi-Altenburgi printseksi suurwürstinna
Aleksandra Josepownaga, sündinud 26. junil 1830.

Nende lapsed:

- Suurvürst **Nikolai Konstantinowitsh**, sündinud 2. webruaril 1850.
Suurwürstinna **Olga Konstantinowna**, sündinud 22. augustil 1851, laula-
tatud 15. okt. 1867 Greeka kuninga **Georgiga** I, sünd. 12. det. 1845.
Suurwürstinna **Wera Konstantinowna**, sündinud 4. webruaril 1854. Wür-
temburgi hertsogi **Wilhelm Eugeni** lest, surnud 1877.
Suurvürst **Konstantin Konstantinowitsh**, wanem, sünd. 10. augustil 1858.
Laulatud 15. aprillil 1884 Saksi-Altenburgi printseksi suurwürstinna
Eiisaweta Magrifjewnaga, sündinud 13. jaanuaril 1865.

Nende lapsed:

Suurvürst **Iwan Konstantinowitsh**, sündinud 23. junil 1886.
Suurvürst **Kabriel Konstantinowitsh**, sündinud 4. juulil 1887.
Suurwürstinna **Tatjana Konstantinowna**, sünd. 11. jaanuaril 1890.

Suurvärsht **Dmitri Konstantinowitsh**, sündinud 1. juulil 1860.

Suurvärsht **Konstantin Konstantinowitsh**, noorem, sünd. 20. deti. 1890.

Suurvärsht **Nikolai Nikolajewitsh** leht suurvürstlinna **Aleksandra Petrowna**, sünd. 21. mail 1838.

Nende lapsed:

Suurvärsht **Nikolai Nikolajewitsh**, sündinud 6. novembril 1856.

Suurvärsht **Peter Nikolajewitsh**, sündinud 10. jaanuaril 1864, laulatatud 26. juulil 1889 Montenegro printsessi, suurvürstlinna **Militšaga**, sündinud 26. juulil 1866.

Suurvärsht **Mihail Nikolajewitsh**, sünd. 13. oktoobril 1832, leht 1891 jaadit.

Tema lapsed:

Suurvärsht **Nikolai Mihailowitsh**, sündinud 14. aprillil 1859.

Suurvärstlinna **Anastasia Mihailowna**, sünd. 16. juulil 1860, laulatatud 1879 Mecklenburg-Schwerini suurhertsogi **Fried. Franziga III**.

Suurvärsht **Mihail Mihailowitsh**, sündinud 4. oktoobril 1861.

Suurvärsht **Georg Mihailowitsh**, sündinud 11. augustil 1863.

Suurvärsht **Aleksander Mihailowitsh**, sündinud 1. aprillil 1866.

Suurvärsht **Sergei Mihailowitsh**, sündinud 25. septembril 1869.

Suurvärsht **Aleksei Mihailowitsh**, sündinud 16. detsembril 1875.

Suurvärstlinna **Katharina Mihailowna**, sündinud 16. augustil 1827, Mecklenburgi-Strelitzi hertsogi Georg Augusti leht, surnud 1876.

Suurvärstlinna **Maria Nikolajewna**, (surn. 9. webruaril 1876) lapsed:

Printsess **Maria Maksimilianowna**, sündinud 4. oktoobril 1841, laulatatud 30. jaanuaril 1863 Badeni printsi Ludwig Wilhelmiga, sündinud 6. detsembril 1829.

Prints **Nikolai Maksimilianowitsh**, sündinud 28. juulil 1843.

Printsess **Eugenia Maksimilianowna**, sünd. 20. märtsil 1845, laulatatud 7. jan. 1868 Odenburi printsi **Aleksandriga**, sünd. 2. juulil 1844.

Prints **Eugen Maksimilianowitsh**, sündinud 27. jaanuaril 1847.

Prints **Georg Maksimilianowitsh**, sündinud 18. webruaril 1852, laulatatud 16. augustil 1889 Montenegro printsessi, suurvürstlinna **Anastasiaga**, sündinud 4. jaanuaril 1868.

Europa tähtsamate riikide walitsejad.

	sünd.	1830	walitseb	1848	aastast.
Austria-Ungria keiser Franz Josef I	—	1835	—	1865	—
Belgia kuningas Leopold II	—	—	—	—	—
Bulgaria ebarwürst Ferdinand	—	—	—	—	—
Daani kuningas Kristjan IX	—	1818	—	1863	—
Hispania kuningas Alphons XIII	—	1886	—	1886	—
Hollandi kuninganna Wilhelmine	—	1880	—	—	—
Inglismaa " Viktoria	—	1819	—	1837	—
Italia kuningas Humbert I	—	1844	—	1878	—
Greeka " Georg I	—	1845	—	1863	—
Montenegro würst Nikolai I	—	1841	—	1860	—
Portugalia kuningas Karl I	—	1863	—	—	—
Rootsi ja Norwegi kuningas Oskar II	—	1829	—	1872	—
Rumenia kuningas Karl I	—	1863	—	1866	—
Saksamaa keiser Wilhelm III	—	1859	—	—	—
Serbia kuningas Aleksander I	—	1876	—	—	—
Türgimaa sultan Abdul-Hamid	—	1842	—	1876	—

Q a a d a p ä e w a d.

Januari=kuul.

7. Tartus, suur saksja laat, 3 n.
7. Riias, 3 päewa.
7. Wõrus, linnalaat, 3 päewa.
7. Orgital, Merjama kih., 2 p.
10. Gaapsalus, 2 päewa.
11. Jõeletme m. Harjumaal, 2 p.
17. Koloveres, Kullama k., 2 p.
25. Pärnus, lina ja hoostel., 3 p.
25. Wiljandis, 3 p.
27. Ratweres, 2 p.
30. Wolmaris, traam. laat, 2 p.
- Raplas, Harjumaal, kolman-
damal reedel pärast nääri=
päewa.

Febbruari kuul.

2. Balbiskis, 2 p.
2. Walgas, saksja laat, 8 p.
2. Wõrul, 1 p.
3. Wiljandis, saksja laat, 8 p.
3. Reblastes, Väänem. linal. 2 p.
4. Suure Lähtrus, Väänem. 2 p.
4. Tartus, lina laat, 2 p.
6. Narwas, 4 p.
6. Paides, 1 p.
- Audrus, Pärnu maak., reede
enne wastla päewa.
- Lihulas, esmasp. e. wastlap.
8. Walgas, lina laat, 2 p.
12. Kuuresaares, saksja laat, 10 p.
15. Wiljandis, lina laat, 3 p.
15. Wõnnus, lina laat, 2 p.
18. Jõhwis, Wiru maak., 2 p.
20. Kivilo kõrtsi juures, Harju=
maal 2 p.
20. Siisu m., Türi kih., hooste
ja lina laat, 2 p.
22. Wõrul, saksja laat, 8 p.

23. Sageri kiriku juures, 2 p.
24. Wana = Kulbenes, Walga
maakonnas 1 p.
27. Lemsalus, lina laat, 2 p.

Märtsi=kuul.

3. Rata wallas Ambla kiriku
juures, 2 p.
5. Kofora m., Kallaste külas,
Tartu maak., 2 p.
9. Laefweres, Wirumaal, 2 p.
10. Wastnarwas, Wiru maak. 3 p.
10. Peterburi kub. Dudowa kreis.
Strägowa Luteruse kir. j. 3 p.
15. Paides, 1 p.
17. Jeertsenis, Walga maak. 1 p.
30. Rauses, Walga maak., 1 p.
- Walgutas, Tartu maakon-
neljap. enne Suurt neljap.
- Keila kiriku juures, Harju=
maal, esmasp. pärast kolman-
damat püha paastus, 2 p.
- Raplas, Harjumaal, esimesel
esmaspäewal paastufuus.
- Lihulas, nadal p. Lihawõtte.

Aprilli=kuul.

5. Preebi wallas, Wabo külas,
Koeru kih., Järwa maak. 2 p.
8. Riias, hooste laat, 4 p.
- Ratweres esmasp. ja teisip.
pärast Lihawõtte pühi.
- Wiljandis nädal pär. Suurt
neljapäewa, 1 p.
10. Wõrul, 2 p.
- Watla m., Karuse kih., 2 p.
- Langeb laat suure Paastu
nädala pääle, siis peetakse
reede ja laupäewa enne palmi
puude püha ära.

12. Sooniste m., Kullamaa l. 2 p.
16. Lemjalis, 1 p.
19. Alamustenis (Krootuse m.)
Wõru maak. 1 p.
19. Wõnnu linnas, 2 p.
- Tõrwal, (Helm fih.) Pat-
küla m., 1 p.
20. Ruhjas, Wolmri maak., 2 p.
20. Pühajärwemõisas Kuusta-
kul, Tartu maak., lojuste
ja lina laat, 2 p.
20. Djuli m., Wõnnu maak. 1 p.
20. Anias, Harju-Jaani fih. 2 p.
- Pärnus, esmaspäew ja teisi-
päew enne Jüripäewa.
21. Wolmaris, hooste laat, 2 p.
23. Laubonis, Wõnnu maak. 1 p.
23. Wolmri mõisas, Wolmari
linna ligidal, 1 p.
24. Järwalandi mõisas, Harju
maak., 2 p.
25. Wana-Satenhowi m. Walga
maak., 1 p.
- Palmse mõisas, Wiru maak.
Wiitna kõrtsi juures leskn.
pärast Sihawõtte püha, 3 p.
27. Iirsenis, Walga maak., 1 p.
28. Misjus (Wahseliina l.), 1 p.

Mai=kuul.

1. Karilatsis (Kähri mõisas),
Wõru maak., 2 p.
1. Rahesdabas, Wõnnu maak.,
1 päew.
1. Straupes, Wolmari maak.,
1 päew.
9. Wõõhsus, Rāpina fih., 1 p.
22. Lūäteris, Lõõseri fih., 1 p.
- Loodi mõis., Wiljandi maak.,
päew pärast taewaminemise
püha, 1 p.

Juni=kuul.

1. Djolis, Leepalme fih., 1 p.
10. Muistwee alewis, Tartu
maak., 3 p.
11. Wõnnus, 8 p.
15. Rahmulas, Wõnnu m., 1 p.
15. Lihderis, Wõnnu maak., 1 p.
16. Rakweres, 2 p.
17. Odesenis, Kaltsnaue fih. 1 p.
20. Riias, 3 näd.
20. Wõrul, 1 päew.
20. Palmjes, Wiru maak., 3 p.
20. Paides, 1 p.
20. Tallinnas, jaksja laat, 2 näd.
22. Wiljandis, 1 p.
24. Kaale mõisas, 1 p.
24. Ramtas, Uue-Peebalgi fih.,
1 päew.
25. Bährjaunes, Wõnnu maak.,
1 päew.
25. Raunas, Wõnnu maak. 1 p.
25. Walgas, 1 päew
27. Tallinnas, willa laat, 8 p.
29. Tartus, 2 päewa.
29. Loodi mõisas, Wõnnu maak.
2 päewa.
29. Tarwastus, 1 p.
29. Triates, Walga maak. 1 p.
30. Kligger, Riia maakonnas.

Juli=kuul.

12. Pärnus, karia laat, 2 p.
12. Kartsi m., Pärnu ml., 1 p.
12. Smiltenis, Walga ml., 6 p.
12. Westenis, Wõnnu ml., 1 p.
10. Orgeris, Ergle fihelt., 1 p.
10. Kurejaaras, 12 p.
12. Shlotis, Riia maak., 8 p.
13. Kropes, Walga maak., 1 p.
20. Riias, willa laat, 3 näd.
20. Pärnus, jaksja laat, 3 näd.
23. Ergles, Wõnnu ml., 1 p.

25. Lauberis, Maadbalena kihelk.
Riia maak., 1 p.
25. Seltinas, Walga mt., 1 p.
25. Sesweinas, Wõnnu mt., 1 p.
26. Ergemis, Walga maak., 1 p.
26. Baltsmares, Walga mt., 1 p.
29. Kussenes, Wõnnu mt., 1 p.

Augusti=kuul.

1. Seerem. Jaama kih., Saare-
maal, hooste ja weiste l., 3 p.
2. Wälfas, Peebalgi kih., 1 p.
10. Walgas, 1 p.
10. Westenis Wõnnu maak. 1 p.
10. Retfes, Riitaure kih., 1 p.
10. Kolgowstis, Tirse kih., 1 p.
10. Loorupes, Sigulda t., 1 p.
10. Uues-Laitsnas, Opet. t., 1 p.
10. Muujemis, Wolmari t., 1 p.
10. Lemjalis, 1 p.
10. Moisekatfis, Tartu m. 1 p.
15. Helmes, Wiljandi maak. 2 p.
15. Alutsneses, Walga mt., 1 p.
15. Pumbroftis, Wolm. m., 1 p.
15. Sesweinas, Wõnnu m., 1 p.
15. Smiltenis, Walga m., 1 p.
24. Wastfe-Nõo ms. Tartu m. 1 p.
24. Ergles, Wõnnu m., 1 p.
24. Ruhjas, Wolmari m., 1 p.
24. Siguldas, Riia mt., 1 p.
24. Kõse ja Kõõsi mõisas, Harju-
maal, 1 p.
24. Wastemõis., Wiljandi m. 2 p.
28. Wõrus, 1 p.
28. Rilingis, Pärnu mt., 1 p.
28. Lelles, Wändra kih., hooste
ja weiste laat, 2 p.
29. Korwes, Walga mt., 1 p.
29. Tirses, Walga mt., 1 p.
30. Rantfus, 1 p.

Septembri=kuul.

1. Kuresaares 3 päewa.
1. Disu mõisas, Türi kih., 1 p.

1. Torgu m., Jaama kih., 1 p.
1. Osolis, Leepälne t., 1 p.
2. Abjas, Wiljandi m., 2 p.
2. Tammistes, Tartu m., 2 p.
4. Rāpinas, Tartu m., 2 p.
5. Ruhjas, Wolmari mt., 1 p.
5. Leelalis, Riia maak., 2 p.
5. Laasbergis, Alutsnese t., 1 p.
5. Sindis, Pärnu maak., 2 p.
6. Westenas, Wõnnu m., 1 p.
6. Bormannis, Gaugene t., 1 p.
8. Kooles, Wõnnu m. 1 p.
8. Laudonis, Wõnnu m., 1 p.
8. Loorupes, Sigulda t., 1 p.
8. Kulbenes, Walga maak., 1 p.
8. Stotmannis, Koolnese t. 1 p.
8. Rõuge kiriku juures, Wõru
maakonnas, 1 p.
8. Põlwa kiriku juures, Wõru
maak. 1 p.
8. Tartus, 3 p.
8. Gaugenes. Walga m., 1 p.
8. Burtnefis, Wolmari m., 1 p.
8. Nõselis, Walga maak., 1 p.
9. Rāpnas, Pärnu maak., 1 p.
9. Riias, hooste laat 4 p.
10. Pattūlas, Wõnnu m., 1 p.
10. Leelas, Riia maak., 1 p.
10. Drustus, Wõnnu m. 1 p.
10. Olbras, Wiljandi m., 1 p.
10. Wana = Salatfis, Wolmari
maakonnas, 2 p.
10. Sārgaweres, Wiljandi maa-
konnas, 2 p.
10. Mihu Suures mõisas 4 p.
10. Jārwatandi mõisas, Harju
maak., 2 p.
10. Paides, 1 p.
12. Uues-Laitsnas, Walga maa-
konnas, 1 p.
12. Wihzeemes, Tirkati kih., 2 p.
13. Wana = Antsmõisas, Wõru
maakonnas, 2 p.

13. Pööraweres, Pärnu m., 1 p.
13. Seltinas, Walga m., 1 p.
14. Haapjalus, 2 p.
- Uue-mõisas, (Harjum.) kolmandal Septembrikul teispäem. Kuimajõe kõrtsi j. 3 p.
15. Kuresaares, 2 p.
15. Põltsamal, 2 p.
15. Korte ja Salatši m., Walga maak., 1 p.
15. Ahrzeemes, Umurje kih., 1 p.
15. Peterburgi kuber. Duduwa kreisis, Strägowa Luteruse kiriku juures 2 p.
16. Kirepis, Tartu maak., 2 p.
17. Suntšis, Riia maak. 1 p.
17. Rõstlenis, Wõnnu m., 1 p.
18. Audrus, Pärnu m., 1 p.
18. Orgita m. Merjama k., 2 p.
20. Wändras, Pärnu m., 2 p.
20. Wõnnus, 2 p.
20. Narwas, 3 p.
20. Schlotis, Riia maak., 1 p.
21. Skultes, Riia maak., 1 p.
21. Baanuses, Smiltene kih., 1 p.
21. Paunes, Madise kih., 1 p.
21. Kolgowskis, Tirseni k., 1 p.
21. Wätkas, Wana-Peebalgi kih. 1 päem.
21. Jaunas, Riia m., 2 p.
21. Mihklites, Madise kih., 1 p.
21. Praulenis, Lasdoni k., 1 p.
21. Sännas, Wõru m., 1 p.
21. Wolmaris, 1 p.
21. Baltistik, 2 p.
22. Jõhwis, Wiru maak., 1 p.
32. Palmse mõisas, Wirumaa, Wiitna kõrtsi juures, 3 p.
- Pärnus, esmasp. e. Mihklip.
23. Stalbas, Straupe kihelt., Wolmari maak., 1 p.
24. Hageri kiriku juures, Harju maak., 2 p.

24. Lasdonis, Wõnnu maak., 1 p.
24. Ramfes, Uue-Peebalgi k. 1 p.
24. Wiljandis, 2 p.
24. Wõrul, 2 p.
24. Lihulas, Lääne maak., 2 p.
25. Purnetis, Wolmari m., 2 p.
26. Titelis, Wolmari m., 2 p.
26. Tallinnas, 3 p.
26. Kuresaares, 2 p.
27. Dogeris, Wõnnu m., 1 p.
28. Ratweres, 3 p.,
29. Alswikis, Walga maakonnas, Riitauri kih., 1 p.
29. Weise = Straupes, Wolmari maak., 1 p.
29. Sesweinias, Wõnnu m., 1 p.
29. Wihrofas, 1 p.
29. Gaides, Rubeni kihelt., 1 p.
29. Walgas, 1 p.
29. Tartus, 3 p.
29. Wastfeliina mõisas, 2 p.
29. Breedi wallas, Wabo külas, Koerukih., Järwa maak., 2 p.
29. Keblastes, Läänemaal, 3 p.
- Jõeletmas, Harjumaal, näd. pärast Mihklipäewa.
- Raplas esimesel reedil pärast Mihklipäewa.

Oktobri=kuul.

1. Graftweres, Riitsiko kõrtsi juures, Wõru maak., 1 p.
1. Kuresaares, 3 p.
1. Wana-Kaltsenaues, Wõnnu maak., 1 p.
1. Kaarmas ja Hainestel, Saaremaal, 3 p.
1. Riitauris, Riia m., 1 p.
1. Triates, Walga m., 1 p.
2. Kentses, Wolmari m., 1 p.
2. Wastemõisas, Wilj.m. 2 p.
3. Raunas, Wõnnu m., 1 p.
3. Sinolis, Tirse kih., 1 p.

3. Uue-Salatise, Wol. m., 2 p.
4. Koloweres, Lääne mk., 2 p.
4. Zumurdas, Ergla kih., 1 p.
4. Kauses, Paltsmanni k., 1 p.
4. Wirkenis, Wolmari mk., 2 p.
4. Kuustakul, Tartu mk., 2 p.
4. Jõhwis, Wirõ maak., 3 p.
5. Awinurme m., Tartu maak.,
Lohusuu külas, 2 p.
5. Wõõbsus, Rāpina kih., 1 p.
6. Beetalwas, Wõnnu m., 1 p.
6. Pirsjus, Sesweina k., 1 p.
6. Drustis, Serbeni kih., 3 p.
6. Lutsnikus, Rõuge kih., 2 p.
6. Tarwastus, Pärnu m., 2 p.
8. Saapjalus. 2 p.
9. Laetweres, Wirumaal, 2 p.
9. Lemsalis, 2 p.
9. Dopes, Opekalna kih., 1 p.
9. Opermengles, Magd. k., 2 p.
9. Taalis, Pärnu maak., 2 p.
10. Rõo m., Wiljandi maak., 1 p.
10. Moosetatsis, Tartu mk., 2 p.
10. Kassiuurmes, Tartu mk., 1 p.
11. Laatres, Tartu maak., 2 p.
11. Krootuses, Wõnnu m., 1 p.
12. Soniste m., Kullama k., 1 p.
13. Mahtzeenis, Pärsoni k., 2 p.
14. Lubejas, Lööferi kih., 1 p.
15. Sadokülas, Tartu mk., 3 p.
15. Suures Lāhtrus, Läänem. 2p,
15. Lustiweres, Wilj. mk., 2 p.
15. Tageperas, Wilj. mk., 1 p.
15. Westemõisas, Tartu maak.,
„Pusu“ laat, 2 p.
16. Wõnnus, 1 p.
17. Watla m., Karuse k., 2 p.
18. Bihderis, Wõnnu mk., Ses-
weina kihelkonnas, 1 p.
18. Sindis, Pärnu maak., 1 p.
18. Mõnistes, Wõru mk., 3 p.
19. Kullina m., Wiru maak., 2 p.
20. Sindoras, Wastfeliina k., 1 p.

20. Wändras, Pärnu maak., 2 p.
21. Aumeistres, Walga mk., 1 p.
22. Nisfis, Harju maak., 1 p.
28. Bormannis, Walga mk., 1 p.
28. Wolmaris, 3 p.
28. Jõgewas, Laiuse kih., 2 p.
28. Nisfus, Wastfeliina k., 1 p.

Nowembri-kuul.

1. Tartus, 2 p.
1. Kuses, Sesweina kihelk.,
Wõnnu maak. 1 p.
4. Bloomes, Smilteni kihelk.,
Walga maak., 1 p.
10. Wõrus, 2 p.
10. Mustwes, Tartu mk., 3 p.
10. Kujjas, Waorari mk., 2 p.
10. Paides, 2 p.
11. Weesenes, Westene kihelk.,
Wõnnu maak., 1 päew.
15. Wigalas, Läänem., lina l., 2 p.
15. Woltwetis, Pärnu mk., 1 p.
20. Walgas, lina laat, 2 p.
22. Kaka wallas, Järwa maak.,
Ambla kiriku juures, 2 p.
25. Wiljandis, lina laat, 3 p.
25. Wolmaris, lina laat, 3 p.
30. Aumeistres, Walga mk., 1 p.

Detsembrikuul.

1. Wastnarwas, Wiru mk., 3 p.
1. Matsiwi m. Nina kõrtsij. 1 p.
5. Põdraweres, Pärnu maak.,
lina laat, 1 p.
6. Wõõbsus, Rāpina kih., 1 p.
10. Wõnnus, lina laat, 2 p.
10. Riias, jõulu laat funi 10 jan.
13. Wõrus, lina laat, 3 p.
16. Paides, lina laat, 2 p.
27. Walgas, jaska laat, 10 p.
- Merjamal, Lääne maak.,
esmap. pärast kolmandat
Kristuse tulek. p.
- Pärnus esmp. teisip. e. jõulu.

Maajagude suurused ja rahwa arv.

	penit.	werš.	Znimefi.	i g a	
				pen.	w.p.
Europa	183177	10.086294	332.195710	1759	32
Aasia	809360	44.565698	799.287151	988	18
Aafrika	541665	29.825641	222.538200	410	7 ₁₅
Amerika	322400	41.943968	102.752000	127	2 ₁₃
Australia	162593	8.952855	4.960000	26	0 ₁₅
			1461.133061	594	10

Maailma rahwad sugu ja usu järele.

Walgeid (Kaukasia jugu) Europas	580	millioni	40	%	kõigist	ilmarahwast.														
Kollakaid (Mongolia jugu), Aasiat	548	"	37	"	"	"														
Pruunifid (Malaia jugu), Australias	154	"	10	"	"	"														
Musti (Neegrid), Aafrikas	160	"	10	"	"	"														
Punafid (Indianid), Ameerikas	8	"	0 ₁₅	"	"	"														
Segatud, enamiste Ameerikas	20	"	1 ₁₃	"	"	"														
Uue Jumala us- tusfajad 611 mil.	<table> <tr> <td>Ristirahwast</td><td>434</td><td>millioni</td><td>30</td><td>%</td><td>kõigist</td><td>ilmarahwast.</td></tr> <tr> <td>Juute</td><td>7</td><td>"</td><td>0₄</td><td>"</td><td>"</td><td>"</td></tr> </table>						Ristirahwast	434	millioni	30	%	kõigist	ilmarahwast.	Juute	7	"	0 ₄	"	"	"
Ristirahwast	434	millioni	30	%	kõigist	ilmarahwast.														
Juute	7	"	0 ₄	"	"	"														
Need on:	<table> <tr> <td>Muhametlasi</td><td>170</td><td>"</td><td>11₁₆</td><td>"</td><td>"</td><td>"</td></tr> <tr> <td>Brahmanifid</td><td>170</td><td>"</td><td>11₁₆</td><td>"</td><td>"</td><td>"</td></tr> </table>						Muhametlasi	170	"	11 ₁₆	"	"	"	Brahmanifid	170	"	11 ₁₆	"	"	"
Muhametlasi	170	"	11 ₁₆	"	"	"														
Brahmanifid	170	"	11 ₁₆	"	"	"														
Mitme Jumala uskufajad 850 m.	<table> <tr> <td>Budda usulisi</td><td>516</td><td>"</td><td>3₅</td><td>"</td><td>"</td><td>"</td></tr> <tr> <td>Muidu usulisi</td><td>164</td><td>"</td><td>11₂</td><td>"</td><td>"</td><td>"</td></tr> </table>						Budda usulisi	516	"	3 ₅	"	"	"	Muidu usulisi	164	"	11 ₂	"	"	"
Budda usulisi	516	"	3 ₅	"	"	"														
Muidu usulisi	164	"	11 ₂	"	"	"														
Nimelt:																				

Euroopa riikide sõjawäe suurused.

R i i g i d.	Rahwa hulk.	Rahu ajal.	Sõja ajal.
Prantsusmaa	38,343,192	508,086	3,828,000
Saksamaa	49,426,384	486,913 sold. 20,440 ohw.	4,000,000
Austria	41,345,329	337,419	1,872,000
Italia	30,247,291	276,013	2,844,339
Benemaa	114,378,520	818,000	5,000,000
Inglismaa	37,888,153	226,192	724,000

Euroopa riikide sõjawäe tulud.

R i i g i d.	Sõja ajal.	1 elaniku pääle.	Üleüld. riigif. 1 inim. pääle.
Prantsusmaa	864,150,757 franki*)	22 ¹ / ₂ fr.	84 ⁷ / ₁₀ fr.
Saksamaa	721,125,000	13 ³ / ₄ "	91 ¹ / ₄ "
Austria	384,823,420	10 ¹ / ₄ "	56 ¹ / ₂ "
Italia	362,000,000	12 "	58 "
Benemaa	906,608,672	9 ¹ / ₅ "	30 "
Inglismaa	789,640,000	21 ¹ / ₂ "	60 ³ / ₅ "

*) 1 frank=25 kop. kulda järele.

Templimargid.

80 kopikulised templimargid tulewad pääle panna: **ristimise tähtede, testamentide**, nagu ka nende ärakirjade pääle, kui nad ise on ära kadunud. Niisama võetakse ka iga **kaebduse kirja** pääle, mis kohtudesse saadetakse 80 kop. mark, ja et kohtu otsust kätte saada, teine 80 kop. mark lisaks.

Balg-raamatud töölistele ja majahoidjatele, ka siis kui igafordne sissetirjutatud, väljamaksetaw summa rohkem 5 rubla on — ilma maksuta.

Rauba lepingud: alla 50 rbl — 5 kop., üle 50 rbl. — sellekohase aktimaksuga. Raubalepingud põllutöö tegijate tööliste ja teenijatega — ilma maksuta.

Ruutungide ja rehnungide pääle, kui summa üle 5 rbl. on — 5 kop. mark. — Kui templimargist rehnungi pääl mitte nimi läbi ei ole kirjutatud, jääb mark tähele panemata seaduse ees.

Oktobri kuu 1. päewast saadik 1892 võetakse waestelaste kasvatust-kohtade hääks **kontserti, näitemängu, palli, tširkuse** ja igatühe muu awaliku lustipidu **pileti** päält templimaksu ja nimelt pileti päält, mille hind kuni 50 kop. on — 2 kop., 51—100-kopikulise pileti päält — 5 kop. ja pileti päält, mis üle 1 rubla maksab — 10 kop.

(Täieline juhatus templimarkide üle raamatus „Walla kogu-konna seadus“. Gestifeelde toimetarud A. Nan. Waata kuulutusl.)

Postiseadused.

Kirjade ja pakside postiraha.

Ristipaela all saadetud asjade eest iga 4 loodi päält	2 kop.
Rinniste lihtkirjade eest iga loodi päält	7 "
Rinnitatud (заказное) kirj. " " "	7 "
Nende kinnitamine " " "	7 "
Lahtiste kirjade (postkaart) " " "	3 "
Pakside eest naela päält 500 werstani	5 "
500 werstast 1000 werstani	10 "
1000 " 2000 " "	20 "
Rahakirjade eest iga loodi päält	7 "
Pääle selle iga rubla päält kuni 600 rublani	1/2 "
Rõige weiksem maks ühe paki eest on	20 "

W ä l j a m a a l e s a a d e t a w a d k i r j a d :

Üheloelise lihtkirja eest	10 kop.
Raheloelise " "	20 "
Siht postkaarti "	4 "
Rahepoolega postkaarti eest	8 "
Ristpaela all saadetawate asjade, trükitöö kaubaproowide jne eest iga loodi päält	2 "

Ristpaela all ärasadetawad asjad ei tohi pikkuse, laiuse ja kõrguse poolest mitte üle 10 weršhoki olla, mõrcale maale saadetawatel asjadel mitte üle 10¹/₈ weršh. (= 45 sentimeetrit).

Kirjadel, millede wastuwõtmise üle kwiitung nõutakse, et tohi adressid pliiatšiga kirjutatud olla, nagu kinnitatud kirjadel raha ja wäärtasjade saatmistel.

L i n n a d e s t o d u s a a d e t a w a r i s t p a e l a j a p a t i m a t s :

Trüktiasjade eest, mis 1 lood raste	1 kop.
On paki raskem, siis iga loodi eest, mis pääle 1 loodi	2 "
Äripaberite ja kaubaproowide eest iga 4 loodi päält	2 "

Kõige suurem raskus ristpaela all saadetustel linnades võib olla: trüktiasjadel ja äripaberitel 128 loodi (4 naela, kaubaproowidel 20 loodi). Paktide eest, mis päälkirjaga „съ доставкой“ toju saadetakse, maksetakse Peterburis ja Moskwas 25 kop., teistes linnades 15 kop. paki päält, mis ärasaatja ka ette võib maksta.

J ä r e l m a t s u s t . (наложенный платеж)

Kui saatja soovib, et asja eht kirja saatja tema wäärtuse (hinna) postkontoris peab sissemaksuma, siis peab ta nõuetawa summa adressi juurde nummertega kui ka tähtega üles andma: СЪ НАЛОЖЕННЫМЪ ПЛАТЕЖЕМЪ НА руб. коп. Ka peab ta enese kui ka saatja adressi üles kirjutama, et siis kui raha tuleb, see talle kätte teatakse saata.

Järelemakšuga võib Wene riigis igale poole (mitte Soome ja väljamaale) kinnitatud kinnilisi kirju, kinnitatud ristpaela saadetusi ning wäärtasjade ja paktide saadetusi saata, ja ei anta neid saajale wiimasest postkontorist mitte muidu kätte kui ta adressi pääl ülesantud summa ära makšab. Kui aga saaja saadetusi mitte wasta ei taha wõtta, ei wõi seda keegi sundida.

Nõuetud summa ei tohi mitte üle 200 rubla olla.

Paki eest, mis ainult posti pääle võib ära anda, on pääle postiraha weel toimetuse kulufid iga rubla päält 2 kop. maksta.

Rõige vähem maks on 10 kop. puhas raha, kuna kirjalikud toimetused maksibega tasutakse.

Kui saatja tulnud rahale ehk tagasisaadetud patile järele läheb, peab ta kviitungi, mis ta saatmise ajal postkontorist sai, ette näitama ja kviiteerima.

Postkontorite juures on niisama nagu rentidegi juures riigipanga **hoiutassa**, kuhu maeised inimesed wilejel wiisil oma raha wõivad hoida anda, nimelt 25 kopikust kuni 1000 rublani, mille eest 4 protsenti intressi maksetakse. Kui sisjemaksetud summa 1000 rubla pääle on tõusnud, siis antakse tema wastu wäärt-paber. Raha wastuwõtmine ja wäljaandmine sünnib igal ajal, kui kontor awatud.

Telegrahwi sõnumid

wõetakse iga päew kella 8 kuni keskööse kella 12 wastu. 3ga sõna, mis Europa Wenemaa kohtadesse ja Kaukasiasse telegrahweritakse, maksab 5 kop.; pääle selle wõetakse weel 15 kop. põhjustatfi. Aasia-Wenemaale ja Tagakaspiasse telegrahwerimise eest wõetakse sõna päält 10 kop. ja põhjustatfi 15 kop.

Wõera maa rahade tabel,

määramine Wenemaa kuldraha järele (1 imperial ehk 10 rubla 30 kop.)

	Sind			Sind	
	rubl.	kop.		rubl.	kop.
Austriamaal.			Nootsi- ja Norromaal.		
1 gulden ehk 100 kreitsjeri	—	61 ³ / ₄	1 kroon ehk 100 ööri on	—	34 ³ / ₄
Belgiamaal,			1 öör on	—	1 ¹ / ₃
nii kui Prantsusmaal.			Saksjamaal.		
Danimaal.			1 mark ehk 100 pennitütti		
1 kroon ehk 100 ööri on . . .	—	34 ³ / ₄	on	—	30 ⁸⁷ / ₁₀₀
Greeksamaal.			3 marka 24 pennitütti on	1	—
1 drahm ehk 100 lepta on	—	21 ¹ / ₂	10 marka on	3	8 ⁷⁰ / ₁₀₀
1 lepta on	—	1 ¹ / ₃	20 marka on Inglismaa nael		
Hispaniamaal.			stärilingi ehk 5 Amerikamaa		
1 doblon ehk 100 reali on	6	44	dollari.		
1 duuru ehk 20 reali on	1	31 ¹ / ₂	1 penni tütt on	—	0 ¹³ / ₁₀₀
1 real on	—	6 ¹ / ₂	Schweizjamaal.		
Hollandimaal.			nii kui Prantsusmaal.		
1 dukat on	2	94 ³ / ₄	Türgijamaal.		
1 taalor on	1	31	1 behejüslit ehk 2 ¹ / ₂ ittjüs-		
1 gulden ehk 100 senti on	—	52 ¹ / ₂	litti ehk 5 jüskitmedjid		
Inglismaal.			ehk 10 ellititti ehk 20 ir-		
1 nael stärlingi ehk 20 shil-	6	28 ¹ / ₂	millehlitti ehk 500 piastrit	28	8
lingi on	1	45	on		
1 kroon ehk 5 shillingi on	—	29	höberaha: 1 irtmitmedjid ehk		
1 shilling ehk 12 peningit on	—	2 ¹ / ₂	2 litti ehk 4 behelitti ehk		
1 pening on	—	—	20 gurnshi ehk 40 farenl-		
Italiamaal.			itti on	—	87
1 sendo ehk 5 liire (franki) on	1	25	1 piaster on	—	4 ¹ / ₈
1 liire ehk 100 sentefimi on	—	25	Keis-Amerika ühendatud		
Portugaliamaal.			riifides.		
1 milreis ehk 1000 reisi on	1	39 ¹ / ₂	1 ontjäs on	13:20	—
1 kroon ehk 10,000 reisi on	13	99	1 peejo duuro on	1	23
Prantsusmaal.			Põhja-Amerika ühenda-		
1 frank ehk 100 fantiimi ehk			tud riifides.		
20 juur'sje on	—	25	1 eagle (tottaš) ehk 10 dol-		
5 franki fulda on	1	24	lari on	12	77
5 franti höbedat on	1	25	1 dollar on	1	33
1 fantiim on	—	1 ¹ / ₄	50 senti on	—	64

Loomade sugutamise-teadused.

1. Tiinuse aja rehkendus.

Tiinuse hakatus.	T i i n u s e o t s.			
	Hoostel.	Meistel.	Lammastel.	Sigadel.
1 Näärif. p.	2. Jõuluf. p.	8. Wiinak. p.	4. Jaanif. p.	23. Jürif. p.
8. "	9. "	15. "	11. "	30. "
15. "	16. "	22. "	18. "	7. Lehet. p.
22. "	23. "	29. "	25. "	14. "
29. "	30. "	5. Talwek. p.	2. Heinak. p.	21. "
5. Künlaf. p.	6. Näärif. p.	12. "	9. "	28. "
12. "	13. "	19. "	16. "	4. Jaanif. p.
19. "	20. "	26. "	23. "	11. "
26. "	27. "	3. Jõuluf. p.	30. "	18. "
4. Paastuf. p.	2. Künlaf. p.	9. "	5. Võitufef. p.	24. "
11. "	9. "	16. "	12. "	1. Heinak. p.
18. "	16. "	23. "	19. "	8. "
25. "	23. "	30. "	26. "	15. "
1. Jürif. p.	2. Paastuf. p.	6. Näärif. p.	2. Mõhtif. p.	22. "
8. "	9. "	13. "	9. "	29. "
15. "	16. "	20. "	16. "	5. Võitufef. p.
22. "	23. "	27. "	23. "	12. "
29. "	30. "	3. Künlaf. p.	30. "	19. "
6. Lehet. p.	6. Jürif. p.	10. "	7. Wiinak. p.	26. "
13. "	13. "	17. "	14. "	2. Mõhtif. p.
20. "	20. "	24. "	21. "	9. "
27. "	27. "	3. Paastuf. p.	28. "	16. "
3. Jaanif. p.	4. Lehet. p.	10. "	4. Talwek. p.	23. "
10. "	11. "	17. "	11. "	30. "
17. "	18. "	24. "	18. "	7. Wiinak. p.
24. "	25. "	31. "	25. "	14. "
1. Heinak. p.	1. Jaanif. p.	7. Jürif. p.	2. Jõuluf. p.	21. "
8. "	8. "	14. "	9. "	28. "
15. "	15. "	21. "	16. "	4. Talwek. p.
22. "	22. "	28. "	23. "	11. "
29. "	29. "	5. Lehet. p.	30. "	18. "
5. Võitufef. p.	6. Heinak. p.	12. "	6. Näärif. p.	25. "
12. "	13. "	19. "	13. "	2. Jõuluf. p.
19. "	20. "	26. "	20. "	9. "
26. "	27. "	2. Jaanif. p.	27. "	16. "
2. Mõhtif. p.	3. Võitufef. p.	9. "	3. Künlaf. p.	23. "
9. "	10. "	15. "	10. "	30. "
16. "	17. "	23. "	17. "	6. Näärif. p.
23. "	24. "	30. "	24. "	13. "
30. "	31. "	7. Heinak. p.	3. Paastuf. p.	20. "
7. Wiinak. p.	7. Mõhtif. p.	14. "	10. "	27. "
14. "	14. "	21. "	17. "	3. Künlaf. p.
21. "	21. "	28. "	23. "	10. "
28. "	28. "	4. Võitufef. p.	31. "	17. "

Tiinuse hakatus.	Tiinuse ots.			
	Hooštel.	Weistel.	Lammastel.	Sigadel.
4. Talvek. p.	5. Wiinak. p.	11. Võituf. p.	7. Jürik. p.	24. Küünlaf. p.
11. "	12. "	18. "	14. "	3. Paastuf. p.
18. "	19. "	25. "	21. "	10. "
25. "	26. "	1. Mõituf. p.	28. "	17. "
2. Jõuluf. p.	2. Talvek. p.	8. "	5. Lehek. p.	25. "
9. "	9. "	15. "	13. "	21. "
16. "	16. "	22. "	20. "	7. Jürik. p.
23. "	23. "	29. "	27. "	14. "
30. "	30. "	6. Wiinak. p.	2. Jaanuf. p.	21. "

2. Tiinuseaeg.

Režiimiseks tiinuse ehk kandmise ajaks arvatakse: hooštel 340 päeva, weistel 285 p., lammastel ja kitjedel 154 p., sigadel 120 p., koertel 63 p., kassidel 56 p.

Kõige pikem tiinuse aeg on: hooštel 419 p., weistel 321 p., lammastel ja kitjedel 158 p., sigadel 133 p.

Kõige lühem tiinuse aeg on: hooštel 330 p., weistel 240 p., lammastel ja kitjedel 146 p., sigadel 109 p.

3. Paarimiseaeg.

Hobune, lehm ja lammas tarvitavad 22—36 tundi, siga 30—40 tundi; kuni nad paaritud ei saanud, siis otse hobune 8—10 p. pärast, lehm 21—28 p. p., lammas 14—21 p. p., siga 21—28 p. p., — Poegimise järele otse hobune 14 p. p., lehm 28 p. p., lammas 185 p. p., siga 35—42 p. p.

4. Saundmiseaeg.

Kanad haanduvad 19—24 p., haned 28—32 p., kalkunid 26—32 p., pardid 28—32 p.

5. Sugutoomiseaeg.

Täfsu võib 5 aastast kuni 20 aastani sugutamiseks tarvitada, mära 4—12 aastani, pulli 2—7 aastani, lehma 18 kuust 10 aastani, kulti 1—4 aastani, emmisi 9 kuust 8 aastani, vinafi 2—6 aastani, utte 2—8 aastani.

6. Emaloomade arv.

Uhe isalooma jaoks arvatakse ema loomi: hobusel 35—40 t., weisel 40—50 t. lambal 35—40, seal 25—30, kanal 15—20 t., pardil 10—12 t., kalkunil 8—12 t., hanil 5—8 t., tuvil 1 ainsu.

Mõõdud ja kaalud.

Pikkuse mõõdud. Tee mõõdud on Wenemaal werstad à 500 fülda (fasheni) à 3 arsh. à 16 wershokki ehk 3500 jalga. Lääne mere äärsetes maades on pääle selle veel tüünar pruugitaw; 4 tüünart on 3 arsh. Wene jalg ja Inglise jalg on ühepikused.

Maa-laiuse mõõdud. 1 desjätin ehk tiinuma = 2400 $\square$ fülda = 2,94000 wafamaad = 1,09250 Prantsuse hektari, 1 $\square$ fülb = 9 $\square$ arsh. ehk 49 $\square$ jalga, 1 arsh. $5\frac{1}{5}$ $\square$ jalga.

Liwi maa l: 1 wafamaa = 25 kapamaad = 10,000 maamõõtja tüünart = $\frac{1}{3}$ desjätini. 1 tündrimaa = 35 kapamaad = 14,000 maamõõtja tüünart = $\frac{1}{2}$ desjätini.

Testimaa l: 1 wafamaa = 400 seitsmealalist $\square$ fülba = $\frac{1}{6}$ desjätini.

Kuuramaa l: 1 wafamaa = $\frac{1}{3}$ desjätini.

Soomemaa l: 1 tündrimaa = 8 wafamaad = 32 kappa = $\frac{1}{2}$ desjätini.

Liwi maa põllumõõt. Liwi kubermangus armatakse maa hinda taalri arwu järele. Taalri suurus on maa häädust mõõda mitmejuurune. Alamal seisaw tabel, kus Riia wafamaa põhjuse mõõduts pandud, näitab, kui suur taaler maa hääduse järele on.

1 Riia wafamaa on 10,000 ruuttüünart = $7\frac{1}{100}$ Tallinna tündrit = $32\frac{1}{100}$ Wene desjätini.

$140\frac{1}{100}$	wafamaad	I. numbri põllumaad	} on 1 taaler.
$168\frac{1}{100}$	"	II. " "	
$210\frac{1}{100}$	"	III. " "	
$280\frac{1}{100}$	"	IV. " "	

Heinamaa l:

$140\frac{1}{100}$	wafamaal on	I. numbri põllumaa	$28\frac{1}{2}$	tenga	wäärtus.
$140\frac{1}{100}$	"	II. " "	$19\frac{1}{16}$	"	"
$140\frac{1}{100}$	"	III. " "	$147\frac{1}{16}$	"	"
$14\frac{1}{100}$	"	IV. " "	$87\frac{1}{16}$	"	"

Wilja mõõdud. 1 tsetwert = 8 tsetwerikut, 1 tsetwerit = 8 karnist.

Testimaa l: Tallinna waff = 3 külimittu = 6 matti = 36 toopi. 1 jätitus = 24 tündrit = 72 waffa.

Liwi ja Kuuramaa l: 1 Riia waff = 6 külimittu = 54 toopi. 1 Riia tünder = 2 waffa = $2\frac{3}{4}$ tsetweriku.

Soomemaa l: 1 tünder — 30 kappa — 63 kannu.

Prantsusmaa l: 1 hektoliter — 10 dekalitert — 100 litert. 1 liter — 10 desjilitert — 100 sentilitert.

Dõned mõõdud. 1 wedro — 10 krushtat eht toopi. 1 potshhta — 40 wedro. 1 ofsohwt 6 anrut — 180 Riia toopi — 720 forttert. 1 Riia kann — 2 toopi, 1 pudel — $\frac{3}{4}$ toopi. 1 Gesti kann — 2 toopi. 1 Gesti waat — 128 toopi. 1 waat wiina Liwimaal — 120 toopi, waat õlut 105 toopi. 1 Riia kann — 2,56 litert. 1 pudel — 0,96 litert. 1 krushtat — 1,23 litert.

Kaalud. 1 nael 32 loodi — 96 solotnikku — 9216 doli. 1 puud — 40 naela. 1 perkapund — 10 puuda. 1 kilogramm — 10 hektogrammi — 100 dekagrammi — 1000 grammi — 2 naela 32 solotnikku. 1 gramm — 10 dektigrammi — 100 fanti-(centi-)grammi — 1000 milligrammi — $\frac{1}{4}$ solotnikku.

Raudtee teadused.

Patide wastuwõtmine raudteel lõpeb 10 minutit, pileтите müümine 5 minutit enne ärasõitmist. Sõidu-pilet, maksab üksi selleks korra, mille tarwis ta ostetud on; kes pärast pileti ostmist wiibib ja lasseb rongi ära minna, see on ostetud pileti hinna õiguse kaotanud ja peab, kui edasi tahab sõita, uue pileti ostma. — Iga reisija võib 2 leistikat hinnata kaasa võtta. Lapsed, alla viis aastat wanad, wiitakse maksuta edasi, 5—10 aastased maksawad I. ja II. klassis poole, III. klassis $\frac{1}{4}$ sõidu hinda. — Pooljaamades antakse piletid kuni pärisjaamadeni. Kes kaugemale tahab sõita, peab sääl uue pileti ostma. Õhjel ei peeta pooljaamade juures mitte rongi finni.

Talised raudtee sõidud.

Balti raudtee.

Tartust Peterburisje sõidawad kõik kolm klassi iga päew kell 7, 26 min. õhtu, Jõgewalt kell 9, 10 min., jõuab Tapale kell 11, 23 min. õhjel, sõidab Tapalt Peterburi kell 12, 30 min. õhjel, jõuab Peterburisje kell 9, 40 min. hom. — Wäljasõidud Tapalt Peterburisje kell 12, 7 min. lõuna, ja kell 6, 7 min. õhtu, jõuawad Peterburisje kell 9, 26 m. õ. ja kell 7, 6 m. h. Moskwasje, Warsjawi ja wäljamaale reisijad peawad Gatschinast ära pööрма.

Peterburgist Tartusje tuleb rong kell pool 10 hom. ja kell 9 kõik kolm klassi, jõuab Tapale kell 9, 59 min. hom. ja kell 6, 27 min. õhtu. —

Tapalt sõidab rong wälja kell 7, 23 min. hom. ja kell 12, 18 min. lõunal, jõuab Tartusse kell 10, 56 min. hom. ja kell 5, 41 min. õhtu.

Tartust Tallinna poole sõidab rong kell 12, 16 min. lõunal wälja, Jõgewalt kell 2, 17 min., Tapalt kell 6, 23 min., jõuab Tallinna kell 8, 32 min. õhtu.

Tallinnast Tartu. Wälja kell 9, 37 min. hom., Tapalt k. 12, 28 min. lõunal, Jõgewalt kell 3 58 m., jõuab Tartu kell 5, 41 min. õhtu.

Riia-Pihkwa raudtee.

Tartust Wälja. Wälja kell 11, 46 min. e. l. ja kell 9, 46 min. õhtu, Elwalt kell 12, 49 min. lõunal ja kell 10, 55 min. õhtu, Pufalt kell 1, 42 min. p. l. ja kell 12, 5 min. õjel, jõuab Wälja kell 3, 9 min. p. l. ja kell 1, 46 min. õjel.

Walgast Riiga. Wälja kell 3, 31 m. p. l., ja kell 2, 38 min. õjel, Wolmarist kell 5, 24 min. õhtu ja kell 4, 12 min. hom., jõuab Riiga kell 10, 16 min. õhtu ja kell 8, 46 min. hom.

Riia st Tartu. Wälja kell 8 hom. ja kell 8, 56 min. õhtu, Wõnnust kell 12, 20 min. p. l. ja kell 1, 20 min. õjel, Wolmarist kell 1, 26 min. p. l. ja kell 2, 40 min. õjel, Walgast kell 3, 38 min. p. l. ja kell 4, 29 min. hom., Sangaste st kell 4, 8 min. p. l. ja kell 5, 20 min. hom., Elwalt kell 5, 50 min. p. l. ja kell 7, 44 min. hom., jõuab Tartu kell 6, 50 min. õhtu ja kell 8, 56 min. hom.

Walgast Pihkwa. Arasõit kell 3, 43 min. p. l. ja kell 4, 31 min. min. hom., Antsmõijast kell 4, 58 m. p. l. ja kell 5, 26 min. hom., Wõrult kell 6, 22 min. õhtu ja kell 6, 30 min. hom., Wastelliinast kell 7, 8 min. õhtu ja kell 7, 5 m. hom., jõuab Pihkwa kell 10, 4 m. õhta ja kell 9, 6 m. hom.

Pihkwa st Wälja. Wäljasõit kell 7, 22 min. hom. ja kell 9, 27 min. õhtu; Jõborstist kell 8, 36 min. hom. ja kell 9, 50 min. õhtu, Petserist kell 9, 44 min. hom. ja kell 10, 30 min. õhtu, Wastelliinast kell 10, 38 min. hom. ja kell 11, 14 min. õjel, Wõrult kell 11, 30 min. hom. ja kell 12 õjel, Antsmõijast kell 1 lõunal ja kell 1, 21 min. õjel; Wälja kell 3, 21 min. p. l. ja kell 2, 25 min. õjel.

Suvised sõidud.

Tartust Tallinna. Wälja kell 12, 41 min. l., Jõgewalt kell 2, 26 min., Tapalt kell 5, 28 min.; jõuab Tallinna kell 8, 32 min. õhtu.

Tallinnast Tartu. Arasõit kell 6, 37 min. hom., Tapalt kell 12 lõunal, jõuab Tartu kell 6, 5 min. õhtu.

Tartu st Riiga. Arasõit kell 11, 46 min. e. l. ja kell 10, 6 min. õhtu, Elwalt kell 12, 39 min. p. l. ja kell 11, 14 min. õhtu, Pufalt kell 1, 38 min. p. l. ja kell 12, 19 min. õjel, Sangaste st kell 2, 27 min. p. l. ja kell 1, 23 min. õjel, Wälja kell 3, 12 min. p. l. ja kell 2, 10 min. õjel, jõuab Riiga kell 10, 41 min. õhta ja kell 9, 2 min. hom.

Riia st Tartu. Wäljasõit kell 8, 25 min. hom. ja kell 9, 40 min. õhtu, Walgast kell 3, 36 min. ja kell 4, 53 min. hom., Sangaste st kell 4, 9 min. p. l. ja kell 5, 39 min. hom., Pufalt kell 5, 3 min. p. l. ja kell 6, 48 min. hom., Elwalt kell 5, 3 min. p. l. ja kell 7, 58 min. hom.; jõuab Tartu kell 6, 46 min. õhta ja kell 8, 56 min. hom.

III. klassi sõiduhinnad.

Balti randtee.

Tartust Peterburisse.

Tartust	Versta	Rub.	Kop.
Tartust	—	—	—
Boldi	21	—	30
Jõgewa	45	—	64
Wägewa	64	—	91
Katte	73	1	04
Kiltfi	84	1	20
T a p a	101	1	53
Kadrina	120	1	71
K a t w e r e	132	1	89
Kabala	149	2	12
Püssi	169	2	42
Jõhwi	191	2	74
Waiwara	207	2	97
Meretüla	215	3	08
Karwa	230	3	31
Jamburi	252	3	61
Molostowitfi	275	3	97
Woloskowo	298	4	30
Jelissawetinskoje	315	4	54
G a t j i n a	336	4	83
Krasnoje Selo	356	5	12
Pigowo	366	5	28
Peterburi	380	5	46

Tartust Tallinna.

Tartu	—	—	—
Tartu	—	—	—
Boldi	21	—	30
Jõgewa	45	—	64
Wägewa	64	—	91
Kiltfi	84	1	20
Tapa	107	1	53
Tallinna	179	2	58

Pihwa-Niia randtee.

Tartust Walga ja Niiga.

Tartu	Versta	Rub.	Kop.
Tartu	—	—	—
Elwa	24	—	35
Pufa	44	—	65
Sangaaste	65	—	94
W a l f	78	1	13
Stafeln	103	1	40
Weimar	122	1	77
W o n n u	148	2	14
Ramogfi	166	2	30
Segewold	185	2	58
Hinzenberg	197	2	86
Niiga	231	3	34

Walgaft Pihwa.

W a l f	—	—	—
W a l f	—	—	—
Antsmõisa	28	—	38
W o r u	56	—	78
Wastfelina	73	1	03
Petjeri	91	1	29
Jõhorsk	112	1	59
P i h f w a	134	1	92

Tartu sõidu-woorimeeste tak.

	üks hob.	Raks hob.
$\frac{1}{4}$ tunni eest linna piiris.	10 kop.	15 kop.
$\frac{1}{2}$ " " " "	20 "	30 "
$\frac{3}{4}$ " " " "	30 "	45 "
1 " " " "	40 "	60 "
$\frac{1}{2}$ " " patseerimise sõit	30 "	50 "
1 " " " "	50 "	80 "

Kuni 30 minutit pääle inimesterongi tuletut maksab sõit randtee jaamast linna ühe hobuse päält 30 kop., kahe päält 45 l.

— Lapsed alla 10 aasta ei arvata maksmise juures mitte ühes. Dösi tella 1—6 hom. on sõiduhinnad pool kallimad, maha arvatud tulekustutajatele. — Sõiduhinnad linna politsei piirist väljas on leppimise asi.

Tulekahju tasumise seltsid Tartus.

A. Balti seltsid : 1) Balti tulek. tasumise selts. Agent: Ewald Freymuth. — 2) Tartu wast. tulek. taf. selts. Esimees: Dr. v. Bod. Asjatoimetaja: B. Bärtels, Peetri uul. nr. 31. — 3) Liivimaa wast. tul. taf. selts. Esimees: D. v. Samson-Rauge. Raamatup.: C. Rosenberg. — 4) L. wast. rahe eest kinnitamise selts. Asjatoimetus: Tartu Oeconomia Seltsis.

B. Wene seltsid : 1) I. Wene wast. tul. t. tasumise selts. Afemif: R. Bätge. Agent: J. Ch. Koch. — 2) II. Wene wast. tul. t. tasumise selts. Agent: R. Brock. — 3) Wene wast. tul. t. t. selts Peterburis. Agent: I. H. Walter. — 4) W. t. t. Selts. Agent: Eduard Friedrich, Tuuni mäe all. — 5) Moskwa w. t. t. Selts. Agent: Al. Talesch. — 6) Põhja w. t. t. Selts. Agent: Fr. Faure Holmi uulitsas. — 7) Tule- ja elukinnitamise kui ka edasi saadetud kauba kinnitamise Selts. Agent: Lud. Umbria. — 8) Riisamafugune teine Selts. Agent: Th. Böck. — 9) Rõigefõrgemalt kin. wast. t. t. Selts „Moskwa“. Agent: C. v. Sengbusch, Suurel turul nr. 15. — Kaubasaatmise ja kinnitamise selts „Nadeschda“. Agent: kaupm. Schmidt ja Ko. — 11) Õnnetuse eest kinnitamiseselts „Pomoshchtsch“ (kinnitab ka peegli klaasi katkim.) Agent: Ed. Friedrich, Tuuni mäe all. — 12) Glu-, tulekahju, õnnetuste eest kinnitamise ja kaubasaate selts „Rosstja“. Agent: G. Andres. — 13. Kinn. ja edasisaatmise S. „Rosstjanin“. — 14) Wast. t. t. Selts „Salamander“. Agent: L. Drögemüller, Promenadi uul. — 15) Elukinnitamise Selts. Agent: C. Widwich, Suurel turul nr. 10. — 16) Glukin. Selts „Nju-York“. Agent: C. v. Sengbusch, Suurel turul nr. 15. — 17) Glukinn. Selts „L'Arbaine“. Agent: G. A. Safronow.

Seisuse liigid riigi teenistuses.

Siiviil teenistuses.	Sõjaväes.	Merewäes.
1. Государственный канцлер. Riigi kantsler.	Генераль - Фельд-маршаль. Kindral-feldmaršhal.	Генераль-Адмир. Kindral-admiral.
2. Действительный тайный совѣтникъ. Tõsine salandunik.	Генераль. Kindral.	Адмираль. Admiral.
3. Тайный совѣтникъ. Salandunik.	Генер.-Лейтенантъ Kindral-leutenant.	Вице-адмираль. Abi-admiral.
4. Действительный статскій совѣтникъ Tõsine riiginunik.	Генераль-маіоръ. Kindral-major.	Контръ-Адмираль. Kontre-admiral.
5. Статск. совѣтникъ. Riiginunik.	—	—
6. Коллежскій совѣтникъ. Kollegiandunik.	Полковникъ. Polkownik. (Mlem).	Капитанъ I. ранга. Kapitan, 1. astmel.
7. Надворный совѣтникъ. Suendunik.	Подполковникъ. Mlam-polkownik.	Капитанъ II. ранга. Kapitan, 2. astmel.
8. Коллежск. ассессоръ. Kollegia asesjor.	—	Капитанъ-Лейтен. Kapitan-Leutenant.
9. Титулярный совѣтникъ. Nimenunik.	{ Капитанъ. Kapitan jalawäes. { Ротмистеръ. { Sõitmeister rat. w.	Лейтенантъ. Mlam leutenant.
10. Коллежск. секретарь Kollegia sekretär.	{ Штабсъкапитанъ- Stabs-kapitan j. w. { Штабсъ-ротм. { Stabs-jõitm. r. w.	—
11. —	—	—
12. Губернскій секретарь. Kubermang. sekretär.	Поручикъ. Leutenant.	Мичманъ. Midschipman.
13. Сенатскій регистраторъ. Senati ja sinodi registrator.	Подпоручикъ. Mlam-leutenant.	—
14. Коллежскій регистраторъ. Kollegia registrator.	{ Прапорщикъ. Praporščik j. w. { Корнетъ. { Kornet, ratsa wäes.	—

1 ja 2 klassil on aumini:	Высокопревосходительство.
	Rõrge Etsfellentš.
3 ja 4 " " "	Превосходительство.
	Etsfellentš.
5 " " "	Высокородие.
6—8 " " "	Высокоблагородие.
9—14 " " "	Благородие.

Wenemaa ülikoolid.

I. Uniuersiteetid: Peterburis (asutatud 1819) Moskwas (1755), Tartus (1802), Kasanis (1804), Hartowis (1804), Helsingis (1828), Riiewis (1824), Odessas (1855) ja Warsjavis (1869), Siberimaal Omskis (1890).

Tartu uniuersiteedil on wiis jaostonda: Jumalafõna teaduse, historia-filologia, seaduse teaduse, wiisika-matematika ja arstiteaduse jaostond. Rõigil teistel on pääle Riiewi uniuersiteedi 4 jaostonda ilma jumalafõna jaostonnata. Riiewis ei ole arstiteaduse jaostonda.

II. Waimulikud akademiad: Wene-õigeusu tarwis Peterburis, Riiewis, Moskwas ja Kasanis, Rooma-katoliku usu tarwis Peterburis.

III. Keelte teaduse instituudid: Historia-filologia institut Peterburis, Neshinis, Leipzigi ülikooli juures ja Moskwas, wiimane hommiku maa keelte jaoks.

IV. Seaduse teaduse instituudid: Keiserlik seaduseteaduse kool Peterburis (ütsi wanast sugust mõisnikkude jaoks, kooli raha aastas 600 rbl.), Jaroslawis.

V. Seaduse teaduse koolid: Jaroslawis ja keiserlik seaduse teaduse kool Peterburis.

VI. Tehnika koolid: Peterburis: Tehnika instituut ehituste kool, insbeneride instituut; Riia politehnikum ja Moskwas keiserlik tehnika kool.

VII. Kunstide akademiad: Keiserlik kunstide akademia Peterburis ja konservatoriumid Peterburis, Moskwas ja Warsjavis.

VIII. Weterinär-instituudid: Kasanis, Hartowis ja Tartus.

IX. Sõjaskoolid, Peterburis: Keiserl. sõja-arstiteaduse akad., pedagogia kursused sõja gümnn. juures, sõjaseaduse teaduse kool, merekool ja keiserl. Aleksandri litseum; Kroonlinnas keiserlik mereteaduse kool.

X. Põllu, maa ja metsjateaduse koolid. Metsjatead. inst. Peterburis, põllu ja metsjatead. akademia Moskwa lähedal ja mäetöö instit. Peterburis.

Spekoshad ja ametnikud, kes Rahwa hariduse ministeriumi all seisawad.

(Minister: riigisekretar, tõsine salandunik grahw Deljanow.)

Tartu õpetonna kurator: Salandunik N. A. Lawrowski (Riias, Antonia uul. № 5.) Õpetonna inspektor: S. Spjeshkow, W. Krause. Rahwakoolide ajutine direktor: M. Somtschewski. Rahwakoolide insp. Siwimaal Eesti jaoskonnas: M. W. Popow Tartus, Tallinna uul. № 10. Rõnetunnid tella 1—2 p. l.; A. Grifson, Pärnus; D. Dubrowin, Kurejaares; Gestiimaal: Jaanson, Tallinnas, Luik, Rakweres. — Kuratori kantselei: Riias Suworowi uulitsa ja Troonipärija uulitsa nurga pääl. Kantselei direktor: Rand. A. Wiljew.

Tartu ülikool (asutatud 1802, Jaani uul.) Rektor: Tõsine salandunik prof. Dr. Budilowitsch. Prorektor: Prof. Dr. O. Walz. Decanid: 1) Muteadlises õpejaos: Prof. Dr. W. Volck. 2) Seaduse teadl. õpejaos; Prof. Dr. Joh. Engelmann. 3) Arsti tead. õpej.: Prof. Dr. G. Dragendorf. 4) Mjalool. keeleteadlises õpej.: Prof. Dr. R. Mucke. — Ülikooli kantselei sekretärid Rand. G. Treffner, Küktri uul. № 1. J. Tomberg ja M. Bokownew.

Tartu loomatohtrite institut. Wene uul. № 14. Direktor: Prof. mag. R. R. Raubach.

Gümnaasium, Küktri uulitsas. Kantselei Jaani uul. ja Munga uul. nurga pääl. Direktor: L. R. Gõõf. Rõnetunnid tella 1—2. Inspektor: N. J. Kiprianowitsch. Kooliraha pool aastal: 27 rbl. 50 kop., etewalmistamise klassides 25 rbl.

Kooliõpetajate seminar, Laias uul. № 14. Kooliraha neil, kes jääwad 110 aastas, muile 25 rbl. Direktor: N. J. Tihomirow. — Seminari etewalmistamise kool — Peterburi uul. № 51. Kooliõp. R. Linnamägi; kooliraha 8 rbl. a.

Linna realkool, Riia ja Karlowa uul. nurga pääl. Kooliraha poolaastal 30 rbl. Direktor: W. P. Sokolow. Insp. A. J. Konstantinowski.

Neljaklassiline linna kool, Riia uul. № 59. Kooliraha 1 klassis 15 rbl., teistes klassides 20 rbl. aastal. Kes

Satja keele ja käsitöö tundiõid ta võtavad, maksavad 2 rbl. rohem. Inspektor: M. A. Hanjer. Kaswandikkude arv 220.

Ülem linna tütarlaste kool, Jakobii uul. № 7. Kooliraha. I. kl. 30 rbl., II. kl. 34 rbl., III. kl. 40 rbl. IV. kl. 60 rbl. aastal. Turnitundide eest 1 rbl. Gestiiseja kooliõpetajanna: Preili A. Kemmerer. Inspektor: Wold. Schneider. Kõnetund tella 1—2 koolimajas.

Ministeriumi alguskool poisslastele, Riia uul. № 59. Kooliraha 8 rbl. aastas. Juhataja M. Reinike. Kaswandikkude arv 45.

Ministeriumi kolmeklassiline alguskool tütarlastele, Pepleri uul. № 11. Kooliraha 6 rbl. aastas. Juhataja kooliõpetajanna M. N. Rudrjanzew.

I. linna poisslaste alguskool, Peterburi uul. № 16. Kooliraha 25 rbl. aastas, Juhataja: R. Lange.

II. linna poisslaste alguskool, Aleksandri uul. № 28. Kooliraha 15 rbl. aastas. Juhataja: D. Rühul.

III. linna poisslaste alguskool, Allee uul. № 26. Kooliraha 10 rbl. aastas. Juhataja: F. Koler.

Rahetklassiline linna tütarlaste kool Allee uul. № 26. Kooliraha 3 rbl. poolaastal. Juhataja E. Steinberg — Tallinna uul. № 1.

Kirikute koolid.

mis lihtsõnna kooli arwulised.

Püha Georgi kiriku kool, Raatuse uul. № 6. Kooliraha 5—8 rbl. Juhataja J. Pellberg.

Jaani kiriku tütarlaste kool, Allee uul. № 22. Kooliraha 1 rbl. 50 kop. kuni 3 rbl. Koolilaste arv 200 ümber. Direktor: Ülemõpetaja W. Schwarz. Juhataja: G. Raudsepp.

Peetri kiriku poiss- ja tütarlaste kool, Allee uul. № 22. Koolistäimine ainult oktobrist kuni aprillini. Kooliraha 1—2 rbl. Direktor õpetaja: W. Eizenschmidt. Juhataja: G. Raudsepp.

Graafikute koolid.

Kollmanni gümnaasium, Magasini uul. № 3. Kooliraha 100 rbl. aastal. Kaswandikkude arv 130. Direktor Fr. K. Kollmann.

Hugo Treffneri gümnaasium, Hobuse uul. № 2. Direktor Hugo Treffner.

R. Schulze ülem tütarlaste kool, Jaani uul. № 4. Kooliraha aastal 50—100 rubla klasside järele. Juhataja preili Katharina Schulz.

Ujutine 5-klassiline Lydia Horni ülem tütarlaste kool, Jaani uul. № 10. Kooliraha 25—30 rbl.

Amalie Salomonni II. järgu tütarlaste kool, Lutsu uul. № 2. Kooliraha alamates klassides 15 rbl., ülemates II. 18 rbl.

Poislaste kool ettevalmistamise tarwis gümnaasiumi, Jaani uul. № 32. Juhataja J. Dhrif, koolimajas kõnet. 10—12.

I. Üheklassiline alguskool pois- ja tütarlaste tarwis, Magasini uul. № 6. Kooliraha aastal 15 rbl. Juhataja Pauline Jürgens.

II. Kaheklassiline alguskool pois- ja tütarlaste tarwis, Turu uul. № 5. Kooliraha 15 rbl. aastal. Juhataja Pauline Jürgens.

3da Põltsama alguskool, Pihwa uul. № 2. Üks klass 3 jaos. Kooliraha 10 rbl. poolaastal.

P. Wietbergi tütarlaste kool, Raatuse uul. № 10. Üks klass 3 jaos. Kooliraha 6 rbl. poolaastal.

Wene Häätegewa Seltsi tütarlaste kool, Sune (Fortuna) uul. № 14. Wene õigenjulistel koolilapsel maksawad 4 rbl. aastal, Luteri usulistel 6 rbl. Juhataja kooliõpetajanna: L. Bogdanowa.

Tartu abiseltsi I. tütarlaste kool, Lõssi uul. № 20. Direktor linnapää Dr. von Bock. Juhataja: Preili B. Rapp. Koolilaste arv umbes 150.

Teine jedalaadi tütarlaste kool Aleksandri asutusega ühendatud.

Aleksandri-kool: (Teine Tartu abiseltsi kool pois- ja tütarlastele) Alle uul. № 19. Kooliraha 2 rbl. aastal; kes Saksa keelt ka õpiwad, maksawad 3 rbl. Direktor: Prof. A. von Dettingen. Juhataja: P. Drg.

Kiiwimaa Õigenõu konsistorium Riias: Riia: Miitami piiskop eminentis Arsteni. Piiskop Nikolai jmm. Sekretär: Speranski jm.

Swangeliumi-Lutheri usu kindralkonsistorium. (Ajukoht Goris № 16). Esimees: Landrath G. v. Stryk. Abiesimees: Vääpiiskop Fr. Hollmann. Ilmalikud asemikud: Fr. v. Berg, Th. v. Helmersen. Waimulikud asemikud: Kurejaare praost R. Winkler, ülemõpetaja G. Poelchau. Sekretär: A. v. Villebois. Notarius: Schwant.

Walitsuskohad ja ametnikud, kes siskimiste asjade ministeriumi all seisawad.

(Minister: Riigisekretär tõsine jalanduunik **Durnowo**.)

Piiwimaa kubernereri herra kindral-leutenant **Mihail Aleksejewitsch Sinowjew**.

Tartu linnapolitsei walitsus: Kompani uul. № 6. Politseimeister **Eduard Kristianowitsch Rast**. Kõnetund tella 11—1. Kantselei. Sekretär: **Dsiip Ferd. Dsemjanowitsch**. Laua-efinit: **Th. Lijs**. Kantselei awatud tella 9—3. I. linnajao asetaõtja pristaw **Edmund Friedr. Siefers**. Tema kantselei politsei walitsuse hoones, awatud tella 8—2 ja tella 6—8 õhtul. II. linnajao pristaw **Aug. Mih. Fuchs**. Kantselei **Rastania** uul. 15a, awatud tella 8—2 ja 6—8 õhtul. III. linnajao pristaw **Karl Mih. Rukas**. Kantselei **Jaama** uul. № 14, awatud tella 8—2 ja 6—8 õhtu.

Piiwimaa Gesti jaoõkonna kreispolitsei walitsus.

Tartu kreispolitsei: Jaani (**Ивановская**) uul. № 13. Kantselei on äripäewadel awatud tella 10—3. Kreisipäämees baron **Konst. Maydel**, **Wallikraawi** uul. № 15. Kantselei: Sekretär **Rud. Willmann**. Lauaülema d: **Aleksei Rõu**, **Martin Jakobson**, registrator **Gust. Hirt**. Kantselistid: **Gerasšin Tüllow** ja **Anton Saks**.

Kreisilema wanem abi: **Suendunik Zw. Bogdanow**, **Filosophia** uul. № 2. Noorem abi: **Nimendunik Nit. Jomin**, **Pihwa** uul. № 3, talle juhatusel all I. jaoõkond järgmiste kihelkondadega on: **Tartu**, **Äsi**, **Rõo**, **Maarja-Magdaleena**, **Wõnnu** ja **Kurfi**, (wäljaarwatud **Saaremõisa**, **Jõemõisa** ja **Pangodi**), **Palamuse** kihelkonnast wallad **Lüua**, **Kuremaa**, **Rasniurme**, **Kaarepera** ja **Kambja** kihelkonnast: **Haaslawa**, **Wastse-Roela** ja **Wana-Ruuste**. — Urjädnikud: **Laar Lüual**, **Semonew Kurfis**, **Iruusa Sootaga**, **Fuchs Kuristal**, **Just Haaslawal**, **Prueel Taawris**, **Luit Terastweres**, **Busch Tähtweres**.

Noorem abi: **Kollegia sekrt. Konst. Refsler Mustwees**, talle juhatusel all II. jaoõkond järgmiste kihelkondadega on: **Kodawere**, **Laiuse**, **Torma**, **Lobusuu** ja **Palamuse**, ilma **Lüua**, **Kurema**, **Rasniurme**, **Kaareperata** ja **Maarja-Magdaleena** kihelkonnas. **Rudina**, **Saaremõisa** ja **Jõemõisa**. — Urjädnikud: **Just Lofs-Laiusel**, **Mihelson Mustwes**, **Paris Kadriinas**, **Saarmann Saaremõisas**.

Nooremabi Greg. Wõisotski Nuustatul, talle juhatusel all III. jaostond järgmiste kihelkonnadega on: Kambja, Otepää, Puhja, Rannu, Rõngu ja Sangaste ilma Reola, Wana-Ruuste ja Haaslawa wallata. — Urjädniitud: Eisler, Jha-ter Kongutas, Lepp Nuustatul, Ilwer Lois-Sangastes.

Wõru kreis: I. jaostond, kohtukoht Rāpinal, langewad järgmised kihelkonnad: Rāpina ja Põlwa (ilma Wõru wallata), Rõuge ja Wastfeliina kihelkonnast Leewi, Pindi, Drawa, Saswa, Loofi, Wäimera, Joosu, Wana ja Wastse-Wainla, kus 2 urjädniitu ülewaatajaks on, 1 Pragis, 1 Wõõbsus. — II. jaostonda (kohtukoht Rārgolas) langewad järgmised kihelkonnad: Kanesu, Urwastu, Karola ja Hargla kihelkonnast wallad: Lanemetša ja Kowaküla, mõisad ja wallad: Jooru, Roosa, Krabi, Sanna, Rõrgepalu, Wastse-Nurfi, Rārgola, Wana-Roosa, Kaseritši, Witina ja Luisniku, kus 3 urjädniitu ülewaatajaks on: 1 Karolas, 1 Wastse-Antsmõisas, 1 Grahtweres. — III. jaostonda (kohtukoht Wõrus) langewad järgm. kihelkonnad: Wõru, Rõuge, Wastfeliina ja Hargla kihelkonna wallad Tahewa, Saaru ja Wõniste ilma Lõõwi, Pindi, Drawa, Loofi Wainla ja Joosu wallata, kus 3 urjädniitu ülewaatajaks on, 1 Wõrus, 1 Joorus, 1 Wastfeliinas.

Wiljandi kreis: I. jaostonda (kohtukoht Wiljandis) langewad järgm. kihelk.: Wiljandi, Suure-Jaani ja mõisad Rõpu, Cimali, Loodi, Woldi, Põstire ja Paistu kirikumõisa, 27 wallaga, kus 4 urjädniitu ülewaatajaks on, 1 Wiljandis, 1 Tahmuses, 1 Wana-Woibumas, 1 Cimalis. — II. jaostonda (kohtukoht Põltsamaal) langewad järgm. kihelk.: Põltsamaa, Põltsiweri ja Kolga Jaani, 22 wallaga, kus 3 urjädniitu ülewaatajaks on, 1 Põltsamaal, 1 Põltsiweres, 1 Kolga Jaanis. — III. jaostonda (kohtukoht Usumas Helmes) langewad järgmised kihelk.: Helme, Halliste ja Karfi, Tarmastu kihelkonna mõisad Aidu, Diorna, Siisu ja Laatre, 25 wallaga, kus 3 urjädniitu ülewaatajaks on, 1 Usumas, 1 Tarmastus, 1 Siisu.

Pärnu kreis: I. jaostonda (kohtukoht Woltwetis) langewad järgm. kihelk.: Pärnu, Halliste, Häädemeeste, Saarde, Karfi, 29 wallaga, kus 4 urjädniitu ülewaatajaks on, 1 Räämas, 1 Rõmmes, 1 Rablis, 1 Abjas. — II. jaostonda (kohtukoht Are) langewad järgm. kihelk.: Audru, Mikhli, Jakobis, Põstama, Tori ja Wändra, 35 wallaga, kus 3 urjädniitu ülewaatajaks on, 1 Kihlepis (Wõlla wallas), 1 Wana-Wändras, 1 Jakobis.

Saaremaa I. jaostonda (kohtukoht Kuressaares) Jäbi ja Tori külaga langewad järgm. kihelk.: Püha, Jaama, Ansetküla, Kärla, Mustjala ja Kihelkonna, Kaarma kihelkonna

wallad Kellamäe, Raudwere, Muulutu, Pähkla ja Waljala kihelkonna wald Pööne. — II. jaostonda (kohtukoht Sahkla) langewad järgmised kihelkonnad oma waldadega: Waljala, Pöide, Jaani ja Karja. — III. jaostonda (kohtukoht Muhu saar, Kuivaste jaama kaudu) Muhu kihelkond, kus igas ühes jaostonnas 1 urjädni ülewaatajaks on.

Tartu kreisi wäeteenistuse kommisjon Jaani (Ивановская) uul. nr. 34. President: Arved v. Dettingen. Kirjatoimetaja: Adolf v. Hoffmann. Korralised istumised, mil kõik kom. liikmed koos — 1. nov. kuni 15. detl.; arukorralised koosolekud iga kuu esimesel reedil.

Kreisi wangilojade komitee. Juhataja esimees: Prof. Dr. P. v. Biskowatow; pääle selle 12 direktori. Kirjatoimetaja kommisjar J. Milhard.

Kreisi wangilojade naisterahwa-komitee: President politseimeistri abikaas Olga Rast. Direktorid 9 naisterahvast. Kirjatoim. J. Milhard.

Rubermangu shandarmi walitsuse abiline Mam-polkownik A. R. Nikolin, Pepleri uul. nr. 15a.

Raudtee shandarmite ülem. J. J. Lundgren, Rastania uul. nr. 12a.

Tartu linnawalitsus, raekoja hoones. Kantselei awatud tella 10—1. Linnaameti koosolekud teisipäewal ja reedil enne lõunat tella 11 pääle, suwel ainult lestinäbalatel. **Linnaamet:** Sinnapää: Dr. W. v. Bock, Jakobli uul. 46, linnapää asemil: Fr. Daugul, Jaama uul. 38. Linnandunitud: R. Brettschneider, prof. Dr. Erdmann, Konst. M. Bokownew. Linnaameti kantselei: Sekretär M. Stillmarl, Tähe uulitsas. Raamatupidaja G. Jakobson-Reumann. Kassapidaja R. Hornberg Raatuse uul. 8. — Linna tööde ülewaataja: Warmtraus. Linna arst: Dr. G. Weidenbaum. Oksjoni pidaja: A. Quint Kiwi uul. 9. Linna metjawalitseja: A. Schmidt. Linna inshenör: G. Wieder, Mestandri uul., gaasi wabr. Linna maamõõtja: R. Reß, Mä uul. nr. 37. Raalukoja ülem: S. Fischer, Pepleri uul. 19. Matkude fiskewõtjad: Joh. Sewell ja K. Kruse. Linnawolinikka on 24.

Telegrahwi ja postkontor: Rüütli uul. nr. 15. Päämees: Riiginõunik A. D. von Urbanowitsch. Abi: G. Wiesenberga.

Igat seltsi saadetuste wastuwõtmine iga päew tella 8—2, pääle selle weel fiskekirjutatud ja lühikirjade wastuwõtmine tella 5—7 p. l. Kõige suurematel kroonu ja kiriku pühadel ei wõeta kirju fugugi wastu ega anta wälja. Muul pühapäewadel

ainult tella 12—2 p. l. awatud. Markide müümine iga päew tella 8 hom. kuni tella 9 õhta.

Posti saadetakse Tartu si Biljandi Jõgewa raudtee jaama ja Põltsamaa laudu iga esmapäewal, teisipäewal, neljapäewal ja reedel, Wolmari laudu keeltnädalal ja laupäewal. Biljandist Põltsamaa laudu Jõgewale iga esmapäew, teisipäew, neljapäew ja reedi, Wolmari laudu keeltnädalal ja laupäewal.

Kihelkonna postid wiitakse Tartust ära järgmistel päewadel: Tartu kihelk. esmapäewa hom. wara. Kambja kihelk. esmap. ja neljapäewa hommitul. Rõõ esmapäewa ja neljapäewa hom. Otepää teisipäewa ja reedi hom. Wõnnu esmapäewal ja neljapäewal enne lõunat. Kõigi keeltnädala ja laupäewa hom. Kodawere teisipäewal ja reedil lõuna ajal.

Tsenser: J. A. Jõgewer, Kastania uul. nr. 15. Wastuwõtmise tunnid tella 12—3.

Kreisi arst: Dr. R. F. Ströhmberg, Karlowa uul. 4.

Linna arst: Dr. E. W. Weidenbaum, Tähe uul. nr. 5. Rõnetunnid 9—10 hom. ja 4—5 p. l.

Tartu kreisi I. jaoskonna **kommisjar** J. Milhard (Turu uul. nr. 8). Wastuwõtmise tunnid esmapäewal ja reedel tella 9—2. Tema alla on wallakohtud nõnda ära jaotatud: I. jaoskonda: 3) Tammistu, 6) Alatskivi, 12) Põla, 19) Mustwe, 21) Awinurme. — II. jaoskonda: 1) Kõpka, 2) Kaadi, 4) Eliskwere, 5) Kawastu, 9) Laiwa, 14) Kudina, 15) Saare, 17) Terafwere, 18) Laius-Tähtwere, 22) Wotikwere. — III. jaoskonda: 11) Jõgewa, 12) Lohusu, 23) Laiuse, 24) Kurema. — IV. jaoskonda: 7) Wara, 8) Saadjärwe, 10) Puurmanni, 13) Kärjeli ehk Kaarepera, 16) Waimastwere.

Tartu kreisi II. ringkonna **kommisjar** De-Witt (Soola uul. nr. 3). Wastuwõtmise tunnid keeltnädalatel ja laupäewadel tella 9—2 p. l.

Tema all on: I. jaoskond: 2) Sangaste, 3) Kastolatsi, 10) Tähtwere, 15) Kambja, 16) Kuuste, 18) Ahja. — II. jaoskond: 1) Laatre, 4) Pühajärwe, 6) Rõngu, 13) Lute, 14) Haaslawä, 17) Saraluse, 21) Weeri, 22) Kodijärwe. — III. jaoskond: 7) Kirepi, 8) Rannu, 24) Wõnnu. — IV. jaoskond: 5) Kuitatsi, 9) Kawilba, 11) Uula, 12) Rongota, 19) Rasina, 20) Rastre, 23) Arula.

Wõru kreis. I. ringkond (Wõrus, kommisjar elab Saalus): kihelkonnad Urwaste, Hargla, Karula ja Rõuge. — II. ringkond (Wõrus): kihelkonnad Kanepi, Wärseliina, Põlwa, Räpina ja Mehikoorma ja Rõuge kih. Pindi ja Lõõwi mõisad.

Wiljandi kreis. I. ringkond (elukoht Wiljandi). Kihelkonnad: Wiljandi, Helme, Paistu, Tarvastu. II. ringkond: (Põltsamaa). Kihelkonnad: Suure-Jaani, Kolga-Jaani, Põltsamaa ja Piliistwere.

Pärnu kreis. I. ringkond (Toris, aga kommisjar elab Pärnus). Kihelkonnad: Audru, Mikhli, Tõstama, Kihnojaar, Tori, Wändra ja Jakob. II. ringkond, (Woltwetis, kommisjar elab aga Pärnus). Kihelkonnad: Pärnu, Halliste, Häädemeeste, Kartsi ja Saarde.

Saaremaa ringkonna all on (elukoht Kuressaares) järgmised 19 walda, mis 114 weitselt ühendatud said: 1) Kihelkonna wald (endised Kihelkonna kirikuw., Tagamõisa, Pibula, Rootsiküla, Kihelkonna — Loona ja Pajumõisa). 2) Lummada wald (Lummada, Atla, Kulli, Karola, Pilguse, Kuusenõmme, Sahetaguise ja Kotlandi), 3) Kärla w. (Kärla, Kärla kirikuw., Driküla, Kudjapä, Mõnuste, Randla, Paadla, Karmise ja Mullutu), 4) Mustjala (Mustjala, Küdema, Paatja ja Wõhma), 5) Leisi (Leisi, Niigi, Urumõisa, Parasmetja, Metsküla ja Laugu), 6) Pärjama (Pärjama, Karja, Koikla, Karja kirikuw., Koobaka ja Lulupää), 7) Maasi (Maasi, Kannaküla, Urju, Jaani kirikuw. ja Keinaste), 8) Uuemõisa (Uuemõisa, Tumula-Drisjaare, Reinu, Keskwere ja Oti) 9) Laimjala (Laimjala Ringli, Audla, Rahtla, Rõiguste ja Saaremõisa), 10) Wana-Lõwe, Wastje-Lõwe ja Wõhki, 11) Kogula (Kogula, Lõõne, Sasfi, Rõõsa, Jööri, Halka ja Reo), 12) Pihkla (Pihkla, Sandla, Tõlliste, Kõljala, Rasti, Kaali, Jõpla, Kangrujela ja Ladjala), 13) Loona (Loona, Elme, Kaarma, Kaarma kirikuw., Meedla, Eiküla ja Piila), 14) Suure-Kaarma (Suure-Kaarma, Randwere, Kellamäe, Pahlja, Muratsi, Praatli ja Tuhala) 15) Abrotu (Laimala, Tirimetsa, Tiituse, Anseküla kirikuw., Leo, Abrotu ja Kääsla), 16) Torgu (Torgu, Jaama kirikuw., Karusi, Kaunispää, Saare ja Mõntu), 17) Ruhno (Ruhno saar), 18) Muhu-Suuremõisa (Muhu-Suuremõisa, Tamja, Koguwaiküla ja Kurme), 19) Hellamaa (Hellamaa, Kapimõisa, Wõla, Kiselaidu, Kuivaste, Muhu kirikuw. ja Pädaste.

Pärnu kreisi tähendatud wallad.

1) Wana-Wändra: Wana-Wändra ja Wändra kirikuwall; 2) Kaisma: Kaisma, Kergu, Rõnnu ja Wiluwere; 3) Selli: Selli ja Pootsi; 4) Rõima: Rõima ja Mihkli kirikuwall; 5) Tori: Tori ja Tori kiriku.; 6) Wee: Wee, Parasma ja Eõõrika; 7) Hallitu: Hallitu, Roodi ja Railaste.

Jõhwi ringkonnas Eestimaal tähendatud wallad.

1) Jõhwi: Jõhwi, Tammitu, Edise ja Somba; 2) Jisatu: Jisatu, Terewere, Pootsiku, Kautse, Pagari ja Jõuläla; 3) Jõula: Jõula, Ohutwere, Kurtina ja Katernu küla; 4) Mäetaguse: Mäetaguse, Ereda, Riikla, Pagari walla küla Aljalama, Jõetaguse ja Seerumägi; 5) Wota: Wota, Ontika, Peite, Toila, Ronju, Waiwino ja Pühajõgi; 6) Tudulinna: Tudulinna ja Pagari walla Lemmiku küla; 7) Püksi: Püksi ja Aa; 8) Pada: Pada, Ulvi, Samma ja Warndi.

Kohtukohad, mis kohtuministeeriumi all seisawad.

(Minister: Tõsine salandur N. A. Mannasein).

Riias Ringkonna kohus: President, tõsine riiginõunik J. R. Maksimowitsch.

Riia ringkonna kohtu **prokuröri** obid: IX. jaoskonnas Tartus Riis. Afanasjew, Laias uulitsas nr. 6. — X. jaoskonnas Aleksei Wass. Kasanski Westi uul. nr. 12.

Riia ringkonna kohtu IX. X. jaoskonna **nurijod**: Tartu kreisi I. osakond: Tartu linn ja raudtee jaam. (Nurija puudub praegu). — II. osakond: Laiuse, Alsi, Rõo, Kurfi, Puhja, Rannu ja Rõngu kihelkond ning Balti raudtee kuni kreisi piirini. Nurija: Iwan Wjedensti, Sawi uul. nr. 2. — III. jaoskond: Torma-Lohusuu, Palamuse Rodawere ja Maarja-Magdaleena kihelkond. (Nurija puudub). — IV. jaoskond: Tartu, Wõnnu, Rambja, Otepää, Sangaste kihelkond ja Pihkwa-Riia raudtee kuni kreisi piirini. Nurija: G. G. Trubnikow, Magasi uul. N 12.

Riia ringkonnakohtu **pristaw**: Paul Mef. Urbanowitsch, Tiigi uul. N 40.

Wõru kreis: Kohtu **nurijate** I osakonna (asukoht Wiljandis) alla langeb Wiljandi linn ja kihelkond oma waldadega: Põltsamaa, Pillistwere, Suure-Jaani ja Kolga-Jaani. — II. osa-

Lonna (asukoht Wiljandis) alla langewad järgmised kihelkonnad oma waldadega: Wiljandi-Kõpu, Paistu, Tarwastu ja Helme.

Pärnu freisis: Kõhtu uuri jate I. osa konna (asukoht Pärnus) alla langewad järgmised kihelkonnad oma waldadega: Pärnu linn (ilma Bremeri alemita) ja kihelkond, Saarde, Halliste, Karfi ja Häademeeeste. — II. osa konna (asukoht Pärnus) alla langewad järgmised kihelkonnad oma waldadega: Bremeri alem, Tõstama, Mõhli, Audru, Jakob, Wändra ja Lõri.

Saaremaal I. osa konna (asukoht Kuressaare) alla kõik kihelkonnad waldadega.

Tartu-Wõru freisi rahukohtunikkude kogu: Tartus Riia uul. № 25. President riigindunil Archangelski № 2. Kantselei, Riia uul. № 25, awatud kell 10—12. Sekretär: Wlad. Segart, selle abid: Kl. Roslawski, Jw. Gralowski. Auukohtumõistjad: Prof. Dr. Paul von Wiskowatow, Karlowa uul. № 23; end. kaardiwäe rittermeister Mik. von Grote, Karlowa uul. 29; Otto von Essen Rastrist, Gilde uulitsas omas majas: Alek. von Moller, Sõmmerpallust.

Liivimaa Cesti jaoskonna rahukohtunikkude kohtutõhad.

Tartu freis: I. jaoskond Terwelt teine linna-jagu ja selle kõrwal olew esimene linna-jagu kuni Jakob ja Laia uulitsani, esimesest nim. uulitsast paarisnummertega majad ja № 1, teisest uul, ebapaarisnummertega majad. Kõhtumõistja: Leonid And. Konorow Wõru uul № 2.

II. jaoskond: Kolmas linna-jagu, maha arwatud: teine pool Raatuse uulist ebapaaris nummertega kuni № 31, teine pool pilla uulist paaris nummertega № 22 kuni lõpuni; maha arwatud ka see osa koht linnast, mis neist lahkest nimetatud uulitsast ja Smajdest saab sisse piiratud. — Kõhtumõistja: Dionisi Iwanowitsch Suritschan, Peterburi uulitsas № 39.

III. jaoskond: Kolmanda linna jaos see osa, mis teisest kohtu jaoskonnast järele jäänud ja Wõnnu ning Tartu kihelkonnad pääle Jmatsalu mõisa. Siis on ka weel selles jaoskonnas Wara wald. — Kõhtumõistja: Andrei Iwan. Schmidt Wõru uul. № 2.

IV. jaoskond: Kihelkonnad Palamuse, Laiuse, Kurfi ja Aifi kihelkonnad ning Kaiawere wald. — Kõhtumõistja: Mihel Sjewerow, Kaarepera mõisas.

V. jaoskond: Torma, Maarja-Magdaleena ja Rõdawere kihelkond. — Kõhtum.: Mik. Morlotun, Mustwes.

VI. jaostond: Esmese linnajao põhjapoolne osa, mis Jakobi uulitsa ebapaaris nummertest (maha arvatud № 1) ja Laia uulitsa paarisnummertest sisse piiratud. Pääle selle on veel selles kohtujaostonnas Rannu, Puhja, Rõo ja Rambahja kihelkond ning Jämsälu wald, wälja arvatud Walguta, Kivi-Järwe, Kammeri ja Krüüdneri wald. — **Kohtumõistja:** Blad. Andr. Krõisha-nowski, Holmi uul. № 12.

VII. jaostond: Rõngu. Otepää (ilma Wastse-Otepää wallata), Sangaste kihelkond ja Walguta, Kammeri ning Krüüdneri wald. — **Kohtumõistja:** Aletjander Aletj. Strelzow, Nuustakul.

Täiendam rahukohtunike: Eugen Nikol. Dechterew, Rihaturu uul. № 7.

Wõru freis: VIII. jaostond: Põlwa, Rõpina, Kanepi kihelkond ja Wastse-Otepää wald. — **Kohtumõistja:** Mit. Mih. Schulz, Wõrus.

IX. jaostond: Urwaste ja Karula ning Rõuge kihelkonnast mõisad: Wana-Roosa, Rõrgepalu, Zooru, Sänna ja Wastse-Nurfi, teised langewad X. jaostonda. Sargla kihelkond langeb Wõnnu-Walga VIII. jaostonna alla ilma Wastse-Roosa mõisata. — **Kohtumõistja:** Mih. Petr. Prigorowski, Wõrus.

X. jaostond: Wõru linn ning Wastseliina ja Rõuge kihelk.

Pärnu freis: I. jaostonda (kohtukoht Pärnus) langewad järgmised kihelk. oma waldadega: Pärnu linn ja kihelkond, Audru ja Võstamaa. II. jaostonda (kohtukoht Kergus) langewad järgmised kihelkonnad oma waldadega: Mõisti, Jakobi, Wändra ja Tori.

III. jaostonda (kohtukoht Abjas) langewad järgm. kihelk. oma waldadega: Saarde, Halliste, Häädemeeste, Kartsi, Rühja ja Plateri mõisa.

Wiljandi freis: IV. jaostonda (kohtut. Wiljandis) langeb Wiljandi linn ja Suure-Jaani kihelkond. — V. jaostonda (kohtukoht Põltsamaal) langewad järgmised kihelkonnad oma waldadega: Kolga-Jaani, Põltsamaa ja Pillistwere. — VI. jaostonda (kohtukoht Potardis) langewad järgmised kihelkonnad oma waldadega: Paistu, Tarwastu ja Helme.

Saaremaa: I. jaostonda (kohtukoht Kurejaares) langewad järgmised kihelk. oma waldadega: Kurejaare linn, Jaama, Anseküla, Kihelkonna, Mustjala, Kärla ja Kaarma. — II. jaostonda (kohtukoht Saklas) langewad järgm. kihelk. oma waldadega: Püha, Karja, Waljala, Jaani, Põide ja Muhu saar.

Tartus: Rahukohtunikude kogu priistamid: Zul. Karl Linke, Kitjas uul. № 3. — Was. Michailowitsh

Mahhowta, Jaama uul. № 1. — Tolimir Osipowitsh Bednardshtit, Maarjamõisa uul. № 16.

Wõrus: Jwan Petrowitsh Sullmenew.

Tartus: Kreposti (kinnitamise) ja ostond, Riia uul. № 25. Päämees rahukohtunikside kogu president Arhangelski. Sekretär cand. jur. Friedr. Ottho. Kohtuameti kandidaat: Aleksander Jw. Feibank.

Tartu kreisi I Ülema talurahwa kohtu kantselei Tartus Filosoфия № 5. Kohtumõistja cand. jur. Otto Hoffmann.

II Ülema talurahwa kohtu kantselei Tartus Filosoфия uul. № 5. Kohtumõistja: cand. jur. Arwed Oswald Schmidt.

Alwalik notarius: Karl Rosenthal Suurel turul № 7. (Räägib Gesticelt.) Kontor awatud kella 9—3 ja kella 5—7. — Peeter Nit. Christitsch Küktri uul. № 3.

Adwofadid. I. wannutatud: Dr. jur. Th. Saag-Wulfstius, Küktri uul. № 20. Rõne t. kella 10—11 ja 5—7. (Räägib Gesti feelt.) — Ed. Lehbert, Küktri uul. № 2. Rõnet. kella 9—10 ja 4—6. (Räägib Gesti feelt.) — S. Lieven Laiaa uul. № 16. Rõnet. kella 9—10 ja 5—7. — Wilh. Erdmann Jaani uul. № 4. Rõnet. kella $\frac{1}{2}9$ — $\frac{1}{2}12$ ja 3—4.

II. Wannutatud adwofatide abid: Reinh. Umbliä, Poodi uul. № 3. Rõnet. kella $\frac{1}{2}9$ — $\frac{1}{2}10$ ja 4—6. (Räägib Gesti feelt.) — Arndt von Busch, Suurel turul № 15. Rõnet. kella 9—10 ja 4—6. — Wold. Schwolson, Lihaturu uul. № $\frac{6}{7}$, Häbe majas. Rõnet. kella 2—5. — Karl Midwik Suurel turul № 10. Rõnet. kella 10—11 ja 4—6. (Räägib Gesti feelt.) — Jak. von Mühlenhal, Jakobi uul. № 23. Rõnet. kella 9—10 ja 3—5 (Räägib Gestic.) Nit. Sudakow, Küktri uul. № 20. Rõnet. kella 10—12 ja 5—8.

III. Gra-adwofadid: L. J. Otsushko Wanas uul. № 6. Rõnet. kella 9—10 ja 4—6. — Julius Songin Peterburi uul. № 22. Rõnet. kella 9—10 ja 3—6. — M. Walter, Küktri uul. № 8. Rõnet. 9—11 e. l. 4—6 p. l. — Tõnnisson, Tallinna uul. (Räägib Gestic.)

IV. P. von Haller, Tähe uul. № 16. Rõnet. kella 3—6. (Räägib Gesticelt.) Walmistab Wenekelsaid kirju, mis kohtudesse, kreditsafadesse ja muiale saaderatsse. (Wanta „Dlewitu“ igas numb-
ris kuulutus).

Tartu linna waestelaste kohus: Gesticstaja linnapääd Dr. W. von Bock. Kirjatoimetaja: kand. E. R. Stern.

Rahaasjanduse kohad, mis riigi rahaministeriumi all seisawad.

(Minister: Riigisekr. tõsine salan. v. Witte.)

Tartus: Maksude inspektor: B. A. Wolski, Kastania uul. 3.

Tartu kreisi renterei, Laias uul. № 17. Arvatud maksude vastuwõtmise ja maksmise tarwis tella 9 hom. kuni tella 1 l., pääle pühapäewade. Rentmeister: A. L. Wilde; tema abi K. P. Wassermann. Templimarkisid ja wekslipoleerid kuni 6 rbl. 80 kop. ja aktipaberid kuni 7 rbl. 10 kopikuni saab iga päew — pühapäewad mitte maha arwatud — tella 6 hom. kuni tella 7 õhtu renterei eest. Suurema hinnalisi templi ja aktipaberid müüb rentmeister ise eemal nimetatud ajal enne lõunat. Rentereis olemasse **riigi hoiutassasse** wõetakse raha intressi pääle hoida ja antakse välja iga päew tella 9—1.

Riijamärk. Inimesed, kes rentereisi ära lähewad ilma kwiitungi äraootamata, maksawad iga kwiitungi päält 30 rbl. trahwi.

Atsiisi walitsus, Mä uul. nr. 17. Ülewaataja: Baron Engelhardt.

Ametikohad ja ametnikud, kes sõjaministeriumi all seisawad.

(Minister: Riigisekr. tõsine salandunik Wannowski.)

Tartus: XVIII. sõjaväe stabi walitsus, Rüütli uul. nr. 11. Korpuse komandant: Kindral-leitnant paron Seddeler. Stabi ülem: Kindral major Strick. Suurtüki wäe ülem: Kindral leitnant Sievers.

95. Krasnojarski jalawäe rügement. Kantselei: Tartus Rüütli uul. nr. 11. Komandant: Polkownik B. K. Afanassowitsch.

Tartu kreisi wäeülem: Maa polkownik M. T. Werba, Soola uul. nr. 1. Kantselei walitsus: Meltsi uul. nr. 3. Asjatoimetaja: A. G. Wosnessjenski.

Tartu magasiit: Maarjamõisa uul. nr. 22. Ülewaataja: A. Demjanski.

Kliinikud.

Silmafliinif: Maarjamõisa ja Wallitraawi uulitsa nurga pääl. Haigete vastuvõtmine tella 9—10. Direktor: Prof. Dr. E. Raehlmann.

Suur sifemiste haiguste kliinif Domi pääl. Haigete vastuvõtmine iga päew tella $1\frac{1}{2}$ 9— $1\frac{1}{2}$ 10 hom. Haigete eest, keda üldelbisesse osakonda põetamise pääle vastu võetakse, on 35 kop. päewa päält maksta. Direktor: Prof. Dr. K. Dehio. Afemif: Dr. H. Koppel.

Sagwqliinif Doomi mäel. Haigete vastuvõtmine tella 10—12 e. l., häda tõrjadel igal ajal. Direktor: Prof. Dr. W. Koch. Afemif: Rud. Johannson jun.

Agistellinif Domi mäel. Haigete vastuvõtmine tella 11 ajal e. l. ilma maksuta. Direktor: Prof. Dr. Otto Küstner. Afemif: Dr. M. Golowko. Ajutine afemif: G. v. Knorre. Ammaemand H. Umbliä.

Sinnqliinif: Ülitooli kõrwal, Jaani uul. nr. 17, sisseminet läbi õue. Haigete wastuw. igal äripäewal tella 3 ajal. Haigete laste wastuw. kefnädalal ja laupäewal tella 3 ajal. Direktor: Prof. Dr. G. Dehio.

Waimuhaigete kliinif: Allee uul nr. 1. Haigete ilma maksuta wastuwõtmine ainult pühapäewal tella 10—12 e. l. ja kefnädalal tella 3—5 p. l. Direktor: Prof. Dr. von Tshish.

Sqmbafliinif on haawafliiniku majas. Haigete wastuw. Teisip., neljap. ja laupäewa hom. tella 8—9.

Era-arstid Tartus.

J. Blumberg, haawafliinikus. Rõnetund tella 9—10. — D. Dammfeldt, Gilbi uul. nr. 3. Rõnet. tella 1—2. — J. Faure Wallitraawi uul. nr. 8. Rõnet. tella 9—10 ja 4—5, pühapäewal tella 9—10. — v. Gernet, Tiigi uul. nr. 5. Rõnet tella 3—4. — A. Hannsen, Peterburi uul. nr. 35. Rõnet. f. 10—11 $\frac{1}{2}$. — A. Hartge, Kükini uul. nr. 3. Rõnet. tella 9—10 ja 4—5. — G. Jaesche (silmaarst), Tiigi uul. nr. 7. Rõnet. tella 10—11 $\frac{1}{2}$ ja 4—5. — G. Jannsen, (kohalise sõjawäe arst), Tiigi uul. 20. Rõnet. tella 9—11 ja 2—3. — G. Kengsepp, Peterburi uul. nr. 25. Rõnet. tella 9—11 ja 3—4. — Kelterborn, Pepleri uul. nr. 1. Rõnet. tella 8—10 ja 5—6. — L. Kessler, Küktri uul. nr. 2. Rõnet. tella 10—11. — W. von Kieserigty (puhtuse hoidmise komitee arst) Aleksandri uul. nr. 9. Rõnet tella 9—10

ja 4—5, pühapäewad maha arwatud. — R. Koch, Jakobi uul. nr. 6. Rõnet. tella 1—2, pühap. maha arwatud. — H. Koppel, Riia uul. nr. 35. Rõnet. tella 9—11 ja 3—4, pühapäewadel tella 1—3. — Fr. Krüger, Tiigi uul. nr. 6. Rõnet tella 1—2 (nahahaigetele eesmap. ja reedil t. 3—4). — A. Lezius, Riia uul. nr. 23. Rõnet. tella 10—11 ja 2—3. Joh. Meyer, Sosfi uul. nr. 12. Rõnet. t. 9—10 (ainult naisterahwastele) ja 3—4, pühap. maha arwatud. — R. Otto, Pepleri uul. nr. 17. Rõnet. t. 9—10, kõrwa, kurgu ja ninahaigetele t. 3—4. — H. v. Samen, Jaani uul. nr. 11. Rõnet. t. ¹₂—10. — Chr. Ströhmberg, (freistohter) Karlowa uut. nr. 4. Rõnetund t. 9—11 ja 4—5. — G. Weidenbaum, (linnatohter), Tähe uul. nr. 5. Rõnet. t. 9—10 ja 4—5. — Zoega von Mannteuffel, Karlowa uul. nr. 2. Rõnet. tell 1—2¹/₂.

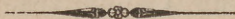
Räägiwad enamiste kõik Eesti keelt.

H a m b a a r s t i d.

A. Knietsch, Jaani uul. nr. 14. Rõnet. tella 10—11 ja 4—6. — E. Rech, Jaani uul. nr. 6. Rõnet. tell 10—1 ja 3—6. — Lest Waldmann, Wanas uul. nr. 3. — J. Witas-Rhode, Suurel turul nr. 10. Rõnet. tella 10—1 ja 2—4.

A m m a = e m a n d a d.

A. Andrews, Maarjamõisa uul. nr. 2. M. Bofete, Kroonuaia uul. nr. 40. Conzeff, Uueturu uul. 3. C. Dobrand, Riia uul. 22. Ebert, Lutsu uul. 16. Feodorow, Jakobi uul. nr. 5. Grünberg, Aleksandri uul. nr. 17. Heinrichsen, Riia uul. nr. 22. Hoffmann, Lilla uul. nr. 1. Kudding, Tartu pangamajas. Lieber, Holmi uul. nr. 4. Mey, leiwaturu ääres, priisimajas. Niemann, Wallikraawi uul. nr. 4. A. Motkova (kreisi ämma-emand) Karlowa uul. nr. 5. A. Puknas, Kiwi uul. nr. 4. Ad. Rosenthal, Munga uul. nr. 7. C. Schmidt, Aleksandri uul nr. 25. H. Umbria, naistekliinikus, Domimäel. J. Rautenberg, Kaatuse uul. nr. 28. H. Wulff, Uueturu uul. nr. 9.

Liivimaa fihelkonnad ja wallad.

(Cestimaa jaoskonnas.)

Ühendused. Чр. ст. Б. ж. д. tähendab Чрезъ станцію Балтійской желѣзной дороги = Balti raudtee jaama laudu. Чр. ст. П. Р. ж. д. tähendab: Чрезъ станцію Песково-Рижской желѣзной дороги = Pihwa-Niia raudtee jaama laudu.

A. Tartu maakond.

I. **Tartu** (Дерптъ, Dorpat) **fihelkond**. Öpetaja: P. Willigerode. Adresse: Tartu (Дерптъ) laudu. Wallad: 1. Taawri, Анрепгофъ. 2. Piiskopi, Бишофгофъ. 3. Kabina, Каббина. 4. Karlowa, Карлова. 5. Worbuse, Форбусгофъ. 6. Haage, Гакгофъ. 7. Jaama, Яма. 8. Ilmatjalu, Ильмацаль. 9. Kawastu, Кавастъ. 10. Luunja, Лунія. 11. Marama, Маррама. 12. Maarja, Мариенгофъ. 13. Pilsa, Пилькенъ. 14. Kaadi, Ратегофъ. 15. Kopka, Ронкой. 16. Lemmatji, Руэнталь. 17. Tamiste, Таммистъ. 18. Weibri, Тимоферъ. 19. Ülesnurme, Иленормъ. 20. Wasula, Вассула. 21. Wesneri, Веслергофъ.

II. **Petri** (Св. Петри, St. Petri) kogudus **Tartus**. Öpetaja: W. Eizenschmidt. Abiöpetaja: Seeberg. Adresse: **Tartu** (Дерптъ) laudu.

III. **Wõnnu** (Вендау, Wenden) **fihelkond**. Öpetaja: J. Wares. Adresse: **Tartu** (Дерптъ, Dorpat) laudu. Wallad: 1. Ahja, Айя. 2. Kriimanni, Бринкенгофъ. 3. Kastre, Кастеръ. 4. Kiidjärwe, Кидьервъ. 5. Pokamõisa, Пока. 6. Kaagwere, Кагъярвъ. 7. Kurista, Курриста. 8. Wastse-Kuuste, Ново-Кустгофъ. 9. Mätsa, Мексгофъ. 10. Rasina, Разинъ. 11. Sarakuje, Сарракусъ.

IV. **Kambja** (Камби, Kambh) **fihelkond**. Öpetaja: J. Kennit. Adresse: **Tartu** (Дерптъ) laudu. Wallad: 1. Suure-Kambja, Велико-Камби.

2. Wäite-Kambja, Ново-Камби. 3. Kammeri, Каммерий. 4. Haasiana, Гаслава. 5. Kodijärwe, Кодиервъ. 6. Krüüneri, Крюднеръ. 7. Wana-Kuuste, Старо-Кусть. 8. Westi, Вестий. 9. Raanitse, Ранить. 10. Wana-Prangle, Старо-Врангель. 11. Wastje-Prangli, Ново-Врангель. 12. Maidla, Майдла. 13. Keola, Револьдъ (Ухтъ).

V. **Nõo** (Нюггенъ, Nüggen) **fihellfond**. Spre-taja: M. Lipp. Adress: **Tartu** (Дерптъ) kaudu. Wallad: 1. Aru, Арромойзъ. 2. Keeri, Керимойзъ. 3. Meeri, Мерий. 4. Lufe, Луке. 5. Wana-Nõo, Старо-Нюггенъ. 6. Wastje-Nõo, Ново-Нюггенъ. 7. Pangodi, Спанкау. 8. Unipihä, Унипихтъ. 9. Tähtwere, Техельверъ.

VI. **Otepää** (Отепе, Odenpä) **fihellfond**. Spre-taja: B. Sperrlingk. Adress: **Tartu** (Дерптъ) kaudu. Wallad: 1. Arola, Ароль. 2. Piltuše, Пилькусъ. 3. Kastolatsi, Кастолацъ. 4. Widriku, Фридрикъ. 5. Pühajärwe, Пихаярвъ. 6. Almjärwe, Ильмьярвъ. 7. Küpli, Книпель. 8. Keeroti, Мегель. 9. Põidla, Пейдла. 10. Palovera, Палоперъ. 11. Ote-pää, Отепе. 12. Wastje-Otepää, Ново-Отепе.

VII. **Sangaste** (Теаъ-Фелькъ, Theal-Jölk) **fihellfond**. Spre-taja: T. Hesse. Adress: **Sau-gaste** (чр. ст. Загницъ, П.-Р. ж. д.) raudtee jaama kaudu, aga **Buka**, Pringi ja Waalamõija **Buka** (чр. стó, Бокенгофъ, П.-Р. ж. д.) raudtee jaama kaudu. 1. Wana-Buka, Старо-Бокенъ. 2. Wastje-Buka, Ново-Бокенъ. 3. Wäite-Buka, Мало-Бокенъ. 4. Pringi, Бринкенъ. 5. Laatre, Латръ. 6. Keeni ja Lota-mõija, Кеній и Шарлотенгофъ. 7. Kuifatši, Левенъ. 8. Resto, Рестовъ. 9. Sangaste, Замокъ-Сагницъ. 10. Telliste, Тейлистъ. 11. Uniküla, Уникюль.

VIII. **Nõngu** (Рингенъ, Ringen) **fihellfond**. Spre-taja: W. Hansen. Adress: **Elwa** (чр. ст. Эльва, П.-Р. ж. д.) aga **Aastre** ja Soontaguje **Miden**

dorfi (чр. ст. Миддендорфъ, П.-Р. ж. д.) raudtee jaama laudu. Wallad: 1. Nafre, Аякаръ. 2. Helenurme, Гелленормъ. 3. Kirepi, Кирумнэ. 4. Suure-Rõngu, Замокъ-Рингенъ. 5. Väike-Rõngu, Мало-Рингенъ. 6. Soontaguse, Сонтакъ. 7. Uderna, Уддернъ.

IX. Rannu (Рандентъ, Randen) **kihelfond**. Õpetaja: E. Apmuth. Adresse: **Elwa** (чр. ст. Эльва, П.-Р. ж. д.) raudtee jaama laudu. Wallad: 1. Rannu, Замокъ-Рандентъ. 2. Tamme, Тамменъ. 3. Walguta, Вальгутъ.

X. Ruhja (Кавелехтъ, Kavelecht) **kihelfond**. Õpetaja: A. Laas. Adresse: **Elwa** (чр. ст. Эльва, П.-Р. ж. д.) raudtee jaama laudu. Wallad: 1. Kamilda, Кавелехтъ. 2. Suure-Rongota, Велико-Конгота. 3. Väike-Rongota, Мало-Конгота. 4. Väike-Ulila, Мало-Улила. 5. Suure-Ulila, Велико-Улила.

XI. Äksi (Эксъ, Eets) **kihelfond**. Õpetaja: E. Wegener. Adresse: **Tartu** (Дерптъ) laudu. Wallad: 1. Elistwere ja Mäemõisa, Элистверъ и Мямойзъ. 2. Kärtna, Керкна. 3. Wedomõisa, Веденъ. 4. Käremerе, Кераверъ. Kufulinna, Кукулинъ. 6. Marama, Марама. 7. Saadjärwe, Садьервъ. 8. Sootaguse, Сотагъ. 9. Woldi, Таббиферъ. 10. Wiusti, Висусть.

XII. Maarja-Magdaleena (Св. Маріенъ-Магдаленентъ, St. Marien-Magdalenen) **kihelfond**. Abikirik: Prigita (St. Brigitten). Õpetaja: J. Hõlmann. Adresse: Warale **Tartu** (Дерптъ) laudu, mujale Woldi (чр. ст. Таббиферъ, В. ж. д.) raudtee jaama laudu. Wallad: 1. Iõemõisa, Егелъ. 2. Kaia-were, Каяверъ. 3. Kudina, Кудинъ. 4. Saaremõisa, Сарентъ. 5. Wara, Вароль.

XIII. Kodawere (Коддаферъ, Koddafer) **kihelfond**. Abikirik: Mlatkivi (Mlatkivi). Õpet. J. Wõs. Adresse: **Tartu** (Дерптъ) laudu. Wallad: 1.

Alatzimi, Алацкивъ. 2. Hallito, Галликъ. 3. Kad-rina, Катриненъ. 4. Kokora, Кокоръ. 5. Palla. Палла. 6. Rannatõisa. Ранна.

XIV. **Torma** (Торма, Torma) **kihelfond**. Abikirik: Lohusuu (Lohhusuu). Spretaja: R. Sandes-jen. Adresse: **Jõgewa** (чр. ст. Лаисгольмъ, Б. ж. д.), aga Awinurme Mustwee (Черна) jaama kaudu. Wallad: 1. Kõnnu, Кондо. 2. Toikwere, Тоикверъ. 3. Kääbise, Ребисъ. 4. Waiatu, Сомелъ. 5. Terak-were, Тораверъ. 6. Torma, Торма. 7. Awinurme, Авинормъ.

XV. **Laiuse** (Лаисъ, Laiis) **kihelfond**. Spre-taja: Dr. R. Bidder. Adresse: **Jõgewa** (чр. ст. Лайсгольмъ, Б. ж. д.) raudtee jaama kaudu. Wal-lad: 1. Kaarde, Кердй. 2. Laiuse-Tähtwere ja Wotik-were, Техкверъ и Вотиверъ. 3. Kibijärwe ja Mora, Кивиервъ и Мора. 4. Laiuse, Замокъ-Лайсъ. 5. Jõgewa ja Pakaste, Егева и Пакастъ. 6. Leedi, Ле-дй. 7. Käästwere, Рестверъ. 8. Waimastwere ja Ri-roka, Ваймастверъ и Ришнока.

XVI. **Balamuse** (Св. Бартоломея, St. Bar-tholomäe) **kihelfond**. Spretaja: praost B. Sielmann. Adresse: **Jõgewa** (чр. ст. Лайсгольмъ, Б. ж. д.) raudtee jaama kaudu. Wallad: 1. Kassnurme, Касси-нормъ. 2. Kurema ja Woitwere, Ензель и Войтверъ. 3. Imnowere, Имакверъ. 4. Kaarepere, Керсель. 5. Luua, Луденъ. 6. Roela, Роель.

XVII. **Kurši** (Тальктофъ, Talthof) **kihelfond**. Spretaja: Gustav Punga. Adresse: **Tartu** (Дерштъ) kaudu. Wallad: 1. Härjanurme, Герьянормъ. 2. Sadoküla, Садокюль. 3. Puurmanni, Пурманъ. 4. Laiwa, Лайва.

B. **Wõru maakond**.

I. **Põlwe** (Шельве, Põlwe) **kihelfond**. Spre-taja: F. Schwarz. Adresse: **Wõru** (Верро) kaudu.

Wallad: 1. Bragi, Александровъ. 2. Uibu, Уйбу. 3. Kähri, Геймадра. 4. Kioma, Kioma. 5. Wana-Koiola, Старо-Койкюль. 6. Wastse-Koiola, Ново-Койкюль. 7. Timu, Тиму. 8. Mooste, Мойзекацъ. 9. Парцимойзъ. 10. Peri, Перий. 11. Saarjärme, Сарьервъ. 12. Tifsi, Тильзитъ. 13. Wäimera, Ваймельъ. 14. Zoosu, Ново-Ваймельъ. 15. Warbus, Варбусъ. 16. Wöru, Верро. 17. Wiira, Вира. 18. Tödu, Тедвентъ.

II. Näpina (Раппинъ, Rappin) **fi-helffond.**
Abitirif: Mehifoorma. **Spetaja:** G. Masing.
Adress: **Wöru** (Верро) laudu. **Wallad:** 1. Kärpina, Репинъ. 2. Kaktwa, Кахквасъ. 3. Meeksi, Мексий. 4. Pala, Палломойзъ. 5. Weriora, Верироръ. 6. Toolama, Толама.

III. Wastseliina (Нейгаузенъ, Neuhausen) **fi-helffond.**
Spetaja: G. Masing. **Adress:** **Wöru** (Верро) laudu. **Wallad:** 1. Wastseliina, Нейгаузенъ. 2. Pöhu, Пеху. 3. Lašwa, Ласва. 4. Wiššo, Миссо. 5. Zoosi, Лозий. 6. Orawa, Оравъ.

IV. Rõuge (Рауге, Rauge) **fi-helffond.**
Spetaja: R. Kallas. **Adress:** **Wöru** (Верро) laudu. **Wallad:** 1. Pindi, Бентенъ. 2. Wana-Kasaritsa, Старо-Казеристъ. 3. Wastse-Kasaritsa, Ново-Казеристъ. 4. Zorru, Цорусъ. 5. Haanja, Гангофъ. 6. Kõrgeralu, Кергеналъ. 7. Wiitina, Коссе. 8. Leemi, Левий. 9. Rogosi, Рогозинъ. 10. Wana-Nurfi, Старо-Нурзий. 11. Wastse-Nurfi, Ново-Нурзий. 12. Rõuge, Рауге. 13. Rõosa, Старо-Розентъ. 14. Saaluse, Салусъ. 15. Säpna, Сенненъ. 16. Krabi, Крабия. 17. Lutsniſu, Луцникъ. 18. Juba, Юба.

V. Sargla (Гарьгелъ, Sargel) **fi-helffond.**
Spetaja: Tiedemann. **Adress:** **Walga** (Валкъ) laudu. **Wallad:** 1. Kowaküla, Ковакюль. 2. Laanemetsa, Ланемецъ. 3. Tahewa ja Kaea, Тайволь. 4. Mõ-

niste, Мениць. 5. Saru, Саръ. 6. Wastse-Koosa, Ново-Розентъ.

VI. **Karola** (Каролентъ, Karolen) **kihelkond**.
 Öpetaja: E. Pasid. Adress: **Walga** (Валкъ)
 laudu. Wallad: 1. Karola, Каролентъ. 2. Sigaste,
 Игастъ. 3. Kaagjärwe, Кагъярвъ.

VII. **Urwaſtu** (Анцентъ, Anzen) **kihelkond**.
 Öpetaja: E. Stein. Adress: **Wõru** (Верро) laudu.
 1. Wana-Untsmõisa, Старо-Анцентъ. 2. Wastse-Untsmõisa, Ново-Анцентъ. 3. Truuta, Гертрудентъ. 4. Kergola, Гергель. 5. Urwaſtu, Урвастъ. 6. Waabina, Ильцентъ. 7. Linnamäe, Линамегъ. 8. Sõmterpalu, Зоммерпалентъ. 9. Jäärwere, Ярвентъ. 10. Koigu ja Annemõisa, Коиго и Анненгофъ. 11. Mustja, Мустя. 12. Süünja, Луня.

VIII. **Kanapää** (Каннапэ, Kaanapäh) **kihelkond**.
 Öpetaja: Joh. Jalk. Adress: **Wõru** (Верро) laudu.
 Wallad: 1. Walgjärwe, Вальгервъ. 2. Saberna, Савернтъ. 3. Tamme, Тамиентъ. 4. Pitajärwe, Пикъярвъ. 5. Karstemõisa, Карсте. 6. Wana-Piigandi, Старо-Пигантъ. 7. Wastse-Piigandi, Ново-Пигантъ. 8. Sõreste, Серистъ. 9. Wana-Piigaste, Старо-Пигастъ. 10. Wastse-Piigaste, Ново-Пигастъ. 11. Krootuse, Кротузъ. 12. Kooraste, Корастъ. 13. Karaste, Карасъ. 14. Kaagwere, Кагверъ. 15. Jõffi, Ексь. 16. Craftwere, Эрастверъ. 18, Põlgaste. Пельгсь. 18. Gurmi, Гурмий. 19. Wastnemõisa, Лангензэ.

D. **Wiljandi maakond**.

I. **Wiljandi** (Феллингъ, Jellin) **kihelkond**.
 Abikirik: Kõpu (Kõppo). Öpetaja: M. Doll. Abi-
 öpetaja: Joh. Tishlen. Adress: **Wiljandi** (Фел-
 лингъ) laudu. Wallad: 1. Wiljandi, Замокъ-Фел-
 лингъ. 2. Suure-Kõpu, Велико-Кепо. 3. Väike-Kõpu,
 Мало-Кепо. 4. Päril, Нинигаль. 5. Pärsti, Перстъ.
 6. Puiatu, Пуягъ. 7. Wana-Tännasilma, Старо-Те-

насилъмъ. 8. Цишна, Ново-Тенасилъмъ. 9. Wäl-gita, Велькетъ. 10. Wiiratſi, Вирацъ. 11. Wana-Wõiduma, Старо-Войдомъ. 12. Uue-Wõiduma eht Karola, Ново-Войдомъ.

II. **Wiljandi** linna kogudus. Õpetaja: Si-borius Krüger. Adress: **Wiljandi** (Феллинъ) laudu.

III. **Suure-Jaani** (Велико Св. Иоганнисъ, Groß St. Johannis) kihelkond. Õpetaja: D. Speer. Adress: **Wiljandi** (Феллинъ) laudu. Wallad: 1. Amla, Аймелъ. 2. Änge, Энге. 3. Jäska, Яска. 4. Lahmuse, Лахмесъ. 5. Lõhawere, Лехаверь. 6. Naweesti, Навастъ. 7. Olustwere, Олустерь. 8. Tae-were, Тайверъ. 9. Wastemõisa, Вастемойзъ. 10. Keegulbi, Вейбстверь. 11. Sürgawere, Сургаверь.

IV. **Kolga-Jaani** (Мало Св. Иоганнисъ, Klein St. Johannis) kihelkond. Õpetaja: W. Reiman. Adress: **Põltsamaa** (Оберпаленъ) laudu. Wallad: 1. Wõisitu, Войзикъ. 2. Soojaare, Со-саръ. 3. Painaste, Пайнасть.

V. **Põltsamaa** (Оберпаленъ, Oberpahlen) ki-helk. Õpetaja: P. Maurach. Adress: **Põltsamaa** (Оберпаленъ) laudu. Wallad: 1. Adawere, Ада-веръ. 2. Kaawa, Кава. 3. Kaawere, Каверъ. 4. Kurista, Курнстъ. 5. Lustiwere, Лустиверь. 6. Uue-Põltsama, Ново-Оберпаленъ. 7. Wana-Põltsamaa, Замокъ-Оберпаленъ. 8. Pajuse, Паюсъ. 9. Rutik-were, Рутикверъ. 10. Tarifu, Тапикъ.

VI. **Pillistwere** (Пилистферъ, Pillistfer) ki-helk. Abikirik: Ärmanni. Õpetaja: E. Mickwitz. Adress: **Põltsamaa** (Оберпаленъ) laudu. Wallad: 1. Arojaare, Аросаръ. 2. Kabala, Кабаль. 3. Eist-were, Эистверъ. 4. Ärmanni, Эрманъ. 5. Ima-were, Имаверъ. 6. Laimetsa ja Salametsa, Лаиценъ-Яламецъ. 7. Lõopre, Лоперь. 8. Kõo, Волмарс-гофъ. 9. Olerää, Оллене.

VII. **Paiistu** (Пайстелъ, Paistel) kihelk.

Opetaja: J. Bergmann. **Adress:** **Wiljandi** (Феллинъ), aga **Disu** ja **Kaarlimõisa Disu** (Эйзекюль) **jaama** **kaudu**, **Wallad:** 1. **Idu**, Айденъ. 2. **Disu**, Эйзекюль. 3. **Gimtal**, Геймталъ. 4. **Holstre**, Гольстеръ. 5. **Loobi**, Керсель. 6. **Morna**, Морна. 7. **Wardi**, Шварцовъ. 8. **Pahtwere**, Виллустъ. 9. **Kaarli**, Карлий. 10. **Tuhalane**, Тухаланъ.

VIII. Tartwastu (Тарвастъ, **Tarwast**) **kihelkond**. **Opetaja:** M. Jürmann. **Adress:** **Mustla** (Мустель) **jaama** **kaudu**. **Wallad:** 1. **Kuresaar**, Куресаръ. 2. **Saaremõisa**, Саремойзъ. 3. **Wana-Suiskera**, Старо-Суйслепъ. 4. **Uue-Suiskera**, Ново-Суйслепъ. 5. **Tarwastu**, Тарвастъ. 6. **Wooru**, Ворокюль.

IX. Helme (Гельметъ, **Helmet**) **kihelk.** **Abi kirik:** **Taagepera** (Wagentüll). **Opetaja:** E. Behse. **Adress:** **Walga** (Валкъ) **kaudu**, aga **Riidaja Kärstna Wiljandi** (Феллинъ) **kaudu**. **Wallad:** 1. **Helme**, Замокъ-Гельмъ. 2. **Seemita**, Абенкатъ. 3. **Matõisa**, Ассикасъ. 4. **Sõgeweste**, Егевестъ. 5. **Ummuli**, Уммель. 6. **Kärstna**, Керстенъ. 7. **Koorküla**, Коркюль. 8. **Lõwe**, Лева. 9. **Riidaja**, Ридакъ. 10. **Oldre**, Голлеръ. 11. **Patküla**, Эверлакъ. 12. **Koore**, Ропенъ. 13. **Taagepera**, Вагенкюль. 14. **Murikatfi**, Мурикацъ.

Е. **Pärnu maakond.**

I. Pärnu (Перновъ, **Pernau**) **kihelkond**. **Opetaja:** Joh. Hasselblatt. **Adress:** **Pärnu** (Перновъ) **kaudu**. **Wallad:** 1. **Reiu**, Рейденъ. 2. **Sauga**, Саукъ. 3. **Kääma**, Равасаръ. 4. **Surja**, Суррий. 5. **Tammiste**, Таммистъ. 6. **Uulu**, Ула.

II. Audru (Аудернъ, **Audern**) **kihelk.** **Opetaja:** K. Holst. **Adress:** **Pärnu** (Перновъ) **kaudu**. **Wallad:** 1. **Sõõpre**, Еперъ. 2. **Wõlla**, Велла. 3. **Audru**, Аудернъ. 4. **Lindi**, Линдй.

III. Tõstama (Тестама, **Testama**) **kihelk.**

Abikirik: Kihiro. **Opetaja:** G. Koif. **Adress:** **Pärnu** (Перновъ) kaudu. **Wallad:** 1. Seli, Селли. 2. Kärstna, Карстенъ. 3. Tõstama, Тестама. 4. Pootsi, Подистъ. 5. Kihno saar, Островъ Кюно.

IV. Mihkli (Св. Михаелисъ, St. Michaelis) **kihelk.** **Opetaja:** H. Lezius, **Adress:** **Raja** (Рая) jaama kaudu. **Wallad:** 1. Kalli, Каллий. 2. Wõringi, Верингъ. 3. Koonga, Конга. 4. Kõima, Кейма.

V. Jakobi [Св. Якоби, St. Jakobi] **kihelk.** **Abikirik:** Kergu [Kerkau]. **Opetaja:** E. Mezler. **Adress:** **Halinga** [Галликъ] jaama kaudu. **Wallad:** 1. Parasma ja Sõõrika, Серикъ-Парасма. 2. Wee, Вѣ. 3. Änge ja Udwere, Энге-Идаверъ. 4. Halinga, Галликъ. 5. Aru, Арромойзъ. 6. Kailaste, Кайластъ. 7. Kaisma, Кайсма. 8. Kergu ja Kõnnu, Керго и Кенно. 9. Põõrawere, Пераверъ. 10. Koodi, Саллентакъ. 11. Wahapurme, Ваханормъ. 12. Libatse, Либатъ.

VI. Wändra (Феннернъ, Fennern) **kihelfond.** **Abikirik:** Kärü (Kerro). **Opetaja:** Hollmann. **Adress:** **Pärnu** (Перновъ) kaudu. **Wallad:** 1. Wiluwere, Виловеръ. 2. Wana-Wändra, Старо-Феннернъ. 3. Uue-Wändra, Ново-Феннернъ. 4. Kärü, Керо. 5. Lelle, Лелле.

VII. Tori (Торгель, Torgel) **khlk. Sindi** (Zintenhof) kabel. **Opetaja:** K. Kaedlein. **Adress:** **Pärnu** (Перновъ) kaudu. **Wallad:** 1. Tori, Торгель. 2. Suigu, Суйгъ. 3. Sindi, Цинтенъ. 4. Taali, Стеленъ.

VIII. Häädemeeste (Гутмансбахъ, Gutmannsbach) **khlk.** **Abikirik:** Wõiste (Zackerort). **Opetaja:** D. Karlblom. **Adress:** **Pärnu** (Перновъ) kaudu, aga Dražõe **Kilingi** (Куркундъ) jaama kaudu. **Wallad:** 1. Häädemeeste, Эдемestъ. 2. Tahkuranna, Такерортъ. 3. Dražõe, Оренъ.

IX. **Saarde** (Сапа, Саара) **ihlk.** **Spetaja:** Th. Walcker. **Adress:** **Woltweti** (Квелленштейнъ) **kaudu,** aga **Saiksaare** ja **Tallimõisa Kilingi** (Куркундъ) **jaama kaudu.** **Wallad:** 1. Kilingi, Куркундъ. 2. Saiksaare, Лайксаръ. 3. Pati, Паттенъ. 4. Jäärja ehk Saara, Саръ. 5. Woltweti ja Kärjo, Вольтветъ. 6. Talli, Таллий.

X **Halliste** (Галлистъ, Hallist) **khlk.** **Spetaja:** E. von Dehn. **Adress:** **Laatre** (Мойзекуль) **jaama kaudu.** **Wallad:** 1, Abja, Абъя. 2. Wana-Bornuse, Старо-Борнгузенъ. 3. Kaubi, Ново-Борнгузенъ. 4. Weeliste, Великъ. 5. Wana-Kariste, Ст.-Каристъ. 6. Uue-Kariste, Ново-Каристъ. 7. Wana-mõis, Вана. 8. Penoja, Пенникюль. 9. Kaarli, карлій.

XI. **Karksi** (Каркусъ, Karkus) **kihelf.** **Spetaja:** praost J. Girgensohn. **Adress:** **Laatre** (Мойзекуль) **jaama kaudu.** **Wallad:** 1. Pöogle, Беклеръ. 2. Karksi, Каркусъ. 3. Põlli, Полленъ.

9. Saaremaa. Эзель. **Dejel.**

I. **Kaarma** (Кармель, Kamrel) **kihelfkond.** **Spetaja:** J. Ederberg. **Adress:** **Kuresaare** (Аренсбургъ) **kaudu.** **Wallad:** 1. Suur-Kaarma, Велико-Кармель. 2. Praeli, Бракель. 3. Kaarma, Кармель. 4. Loona, Лона. 5. Eiküla, Эйкуль. 6. Kellamäe, Келламя. 7. Kudiarä, Кудьяня. 8. Ladjala, Ладьяль. 9. Elme, Гельме. 10. Meedia, Медель. 12. Mõluti, Мулутъ. 12. Muraste, Мураць. 13. Pähkla, Пекло. 14. Piila, Пила. 15. Randwere, Рандверъ. 16. Tahula, Тагуль. 17. Tinguiste, Тингистъ. 19. Sikaasaare, Сиксааръ. 19. Hampseküla, Гампусъ.

II. **Püha** (Пиха, Pyha) **kihelfkond.** **Spetaja:** G. Grohmann. **Adress:** **Kuresaare** (Аренсбургъ) **kaudu.** **Wallad:** 1. Kõljala, Кельяль. 2. Ilpla, Ильпель. 3. Kangruselja, Кангросель. 4. Kasti,

Кастій. 5. Pihtla, Пихтла. 6. Reo, Рео. 7. Kaali, Калій. 9. Sandla, Сандель. 9. Tõliste, Теллистъ.

III. **Waljala** (Вольде, Wolde) **kihelkond**.
 Õpetaja: E. v. Bloßfeldt. A d r e j s: **Kuresaare**
 (Аренсбургъ) **kaudu**. **Wallad**: 1. Wana-Lõwe,
 Старо-Левъ. 2. Sasji, Каббилъ. 3. Lõõne, Лене.
 4. Haiska, Гайска. 5. Jööri, Ерій, 6. Jürji, Юрсъ.
 7. Kogula, Когуль. 8. Uue-Lõwe, Ново-Левъ. 9.
 Rõõja, Резаръ. 10. Sakla, Сакла. 11. Wõhtji ja
 Turja, Вексгольмъ и Туря.

IV. **Põude** (Пейде, Peude) **kihelkond**. Õpe-
 taja: A. v. Kolten. A d r e j s: **Kuresaare** (Аренс-
 бургъ) **kaudu**, **Wallad**: 1. Uudla ja Kufe, Гау-
 кюль. 2. Saaremõis, Саръ. 3. Kahtla, Кахтла.
 4. Kestwere, Кескверъ. 5. Koifi, Койкъ. 6. Rõi-
 guste, Койкусть. 7. Laimjala, Лаймьяль. 8. Maafi,
 Мазикъ. 9. Kingli, Кингли. 10. Uuemõis, Уемойзъ.
 11. Oti, Отій. 12. Keinu, Салтакъ. 13. Tumula
 ja Orijaare, Тумуль и Орисаръ.

V. **Jaani** (Ст. Иоганнисъ, St. Johannis) **ki-
 helk**. Õpetaja. — — — A d r e j s: **Kuresaare**
 (Аренсбургъ) **kaudu**. **Wallad**: 1. Kardja, Кардя.
 2. Keinašte, Кейнасть. 3. Kannatüla, Раннакюль.
 4. Arju, Тагаверъ. 5. Taaliku, Таликъ.

VI. **Karja** (Каррисъ, Karris) **kihelk**. Õpe-
 taja: praost R. J. Winkler. A d r e j s: **Kuresaare**
 (Аренсбургъ) **kaudu**. **Wallad**: 1. Arumõisa, Аро-
 мойзъ. 2. Riigi, Тригій. 3. Karja, Карій. 4. Koikla,
 Койкюль. 5. Leifi, Лайсъ. 6. Laugu ja Nurmе.
 Лауго и Нурмъ. 7. Laulupää, Лулупе. 8. Mets-
 tüla, Мецкюль. 9. Parasmetja, Парасьмець. 10.
 Pärjama, Перзама. 11. Koobaka, Ронакъ. 12. Pamma,
 Памма.

VII. **Mustjala** (Мустель, Mustel) **kihelk**,
 Õpetaja: A. Eberhardt. A d r e j s: **Kuresaare**
 (Аренсбургъ) **kaudu**. **Wallad**: 1. Kuidema, Куде-

мецъ. 2. Mustjala, Мустель. 3. Paatja, Патсъ. 4. Wehma, Вехма.

VIII. **Kärla** (Кергель, Kergel) **kihelf**. Öpetaja: J. Kerg. Adresse: **Kuresaare** (Аренсбургъ) laudu. Wallad: 1. Kandla ja Järwamets, Кандель. 2. Karmise, Кармисъ. 3. Mäenõmba, Мяенемба. 4. Kääsla, Кезель. 5. Kärla, Кергель. 6. Kulli, Куль, 7. Mõnuiste, Мөнустъ. 8. Oriküla, Орикюль, 9. Paadla, Падель. 10. Tärkimäe, Теркимегги,

IX. **Kihelkonna** (Киелькондъ, Kiellond) **khlk**. Öpetaja: L. Masing. Adresse: **Kuresaare** (Аренсбургъ) laudu. Wallad: 1. Atla, Атель. 2. Karrala, Караль. 3. Kotlandi, Готландъ, 4. Piluse, Пилькусъ. 5. Kihelkonna Soona, Лона. 6. Uue-Mõmme, Кузенемъ. 7. Lahetaguse, Лахентагъ, 8. Limmada, Лиммадъ. 9. Pidula, Пидуль. 10. Pajo, Паюмойзъ. 11. Rootsiküla, Роцикюль. 12. Tagamõisa, Тагамойзъ.

X. **Anséküla** (Анзекиоль, Anseküll) **kihelkond**. Öpetaja: A. Greinert. Adresse: **Kuresaare** (Аренсбургъ) laudu. Wallad: 1. Abrofu, Аброкъ. 2. Tiinuse, Тинусъ. 3. Lõmala, Леммаль. 4. Leo, Лео. 5. Tirimetsa, Тиримецъ.

XI. **Zaama** (Яма, Zama) **khlk**. Öpetaja: Joh. Walter. Adresse: **Kuresaare** (Аренсбургъ) laudu. Wallad: 1. Karfi, Каркий. 2. Kaunisprää, Кауниспе. 3. Mõnto, Менто. 4. Torgu, Торкенъ. 5. Sääre, Сярель.

XII. **Muhu** (Монъ, Mohu) **khlk**. Öpetaja: A. Nerling. Adresse: **Kuivastu** (Куйвастъ) laudu. Wallad: 1. Kantse, Канценъ. 2. Hellamaa, Геллама. 3. Kapimõisa, Капимойзъ. 4. Kuivaste, Куйвастъ. 5. Kogiwaküla, Коковакюль. 6. Wõla, Велла. 6. Muhu-Suuremõisa, Велико-Монъ. 8. Nurmе, Нурмъ. 9. Kiselaidu, Кеселайдъ. 10. Tamja, Тамсаль. 11. Pädaste, Петастъ.

XIII. **Kuresaare** (Аренсбургъ, Stadt Arensburg) **thlk.** **Opetaja:** D. v. Lemm. **Abiõpetaja:** Gideon Rinne. **Külad:** 1, Ipi küla, Ипикюль 2. Tori küla, Торикюль.

Cestimaa kihelkonnad ja wallad.

A. Sarju maakond.

I. **Jüri** (Св. Юргенсъ, St. Jürgens) **thlk.** **Opetaja:** K. Winkler. **Adress:** **Tallinna** (Ревель) **kaudu**, aga **Lagedi Lagedi** (Лаактъ) ja **Kae Naasiku** (чр. ст. Разикъ, Б. ж. д.) **raudtee jaama kaudu**, **Wallad:** 1. Lehmja, Розенхагенъ. 2. Waida, Вайтъ. 3. Kurna, Курналь. 4. Lagedi, Лаактъ. 5. Sausti, Большой-Саустъ. 6. Nabala, Наппель. 7. Kae, Иоганнисгофъ 8. Kautjala, Кутель. 9. Arumalla, Арроваль. 10. Mõigo, Мойкъ.

II. **Jõeleftme** (Еглехтъ, Jegelacht) **thelkond.** **Abikirikud:** Kannawere (Kandfer) ja Prangli (Wrangelshof). **Opetaja:** P. Loppenowe. **Adress:** **Naasiku** (чр. ст. Разикъ, Б. ж. д.) **raudtee jaama kaudu**, aga **Wiimsi, Mehatu ja Wäo Tallinna** (Ревель) ja **Saha, Lagedi** (Лаактъ) **jaama kaudu**. **Wallad:** 1. Wiimsi ja Aegna saar, Вимсъ и островъ Вульфъ. 2. Habinõmme, Габбинемъ. 3. Lubja, Калкофенъ, 4. Sägala, Гаговаль. 5. Mehatu ja Wäo, Негатъ и Фетъ. 6. Maardu, Маартъ. 7. Kõstivere, Кости-феръ. 8. Jõeleftma, Егелехтъ. 9. Saha, Сааге. 10. Ilgasi, Ильгасъ. 11. Kääniku, Кяникъ.

III. **Kuusalu** (Кузаль, Kusal) **thlk.** **Abikirikud:** Leesi (Lesi) Lõtsa (Lora). **Opetaja:** praost W. Kennmann. **Adress:** **Naasiku** (чр. ст. Разикъ, Б. ж. д.) **raudtee jaama kaudu**, aga **Koitiärwe** ja **Suru Aegwiidu** (чр. ст. Шарлоттенгофъ, Б. ж. д.) **raudtee jaama kaudu**, **Wallad:** 1. Kolga, Колькъ. 2. Kiis ja Kusala, Кида и Кузаль. 3.

Kolga-Kõnnu, Кенда. 4. Loo, Нейенгофъ. 5. Rumm, Руммъ. 6. Roda-soo, Котцумъ. 7. Waskla, Валькюль. 8. Koitjäärwe, Койтьервъ. 9. Suru, Сурро..

IV. **Harju-Zaani** (Св. Иоганнисъ, St. Johannis in Harrien) **kihelfond**. **Õpetaja**: A. Christoph. **Adrejs**: **Raasiku** (чр. ст. Разикъ, Б. ж. д.) **raudtee** jaama kaudu, aga **Haniõde Kehra** (чр. ст. Кеддеръ, Б. ж. д.) **raudtee** jaama kaudu. **Wallad**: 1. Kampi, Кампенъ. 2. Raasiku, Рáзикъ. 3. Aruküla, Аррокюль. 4. Penningi, Пенинги. 5. Pärila ja Ketta, Пергель и Реттелъ. 6. Kehra ja Kaunisjäre, Кеддеръ и Каунисаръ. 7. Haljama, Халлинанъ. 8. Haniõde, Анниа. 9. Kivilo, Фегефейеръ. 10. Suure- ja Weitse-Praanglisaare, Большой и мало Врангельсхольмъ островъ.

V. **Kose** (Кошъ, Kõsch) **thlf**, **Abikirik**: **Tuhala** (Тоалъ) **Õpetaja**: F. Hirschelmann. **Adrejs**: **Tallinna** (Ревель) aga **Tuhala Kappa** (Каппа) ja **Alawere Kehra** (чр. ст. Кеддеръ, Б. ж. д.) **raudtee** jaama kaudu. **Wallad**: 1. Paunküla, Паункюль. 2. Saarnakõrwe, Сарнакорбъ. 3. Uemõis ja Kirimäe, Нейгофъ и Кирримегги. 4. Ojajuu ja Harmi, Старо- и Ново-Гармъ. 5. Kaviia, Мексъ. 6. Palwere ja Sõmera, Пальферъ и Соммергофъ. 7. Abaja, Габбатъ. 8. Piskwa, Пиква. 9. Tuhala, Тоаль. 10. Kooküla, Рохкюль. 11. Oru, Орренгофъ. 12. Iriigi, Кау. 13. Tammiku, Тамикъ. 14. Piskwere, Пикферъ. 15. Saumetja, Саумецъ. 16. Alawere, Аллаферъ. 17. Kõmra, Немпере.

VI. **Juuru** (Ерденъ, Jörden) **thlf**, **Õpetaja**: A. Hasjelblatt. **Adrejs**: **Kappa** (Каппа) jaama kaudu, aga **Juuru firiku**, **Purila**, **Atla**, **Hiiru**, **Juuru mõisa Juuru** (Ерденъ) jaama, aga **Pirgu Tallinna** (Ревель) kaudu. **Wallad**: 1. Kain, Кай. 2. Kuimetja, Куймецъ. 3. Purila ja Kedwa, Пуриль и Кедва. 4. Atla ja Hiiru, Большой и мало Аттель. 5.

Paе ja Hõreda, Паель и Гердель. 6. Ingliste, Гель.
7. Hergla ja Saaremõisa, Геркюль и Серромойзъ.
8. Juuru, Ердентъ. 9. Maidla, Майдель. 10. Virgu,
Пиркъ. 11. Järlepa, Ерлепъ. 12. Umro, Уммернъ.
13. Seli, Селли. 14. Mahtra, Махтерсъ.

VII. **Kapla** (Раппель, Kappel) **kihelfond**.
Õpetaja: praost K. Malm. A d r e s s: **Kappa**
(Каппа) jaama kaudu. Wallad: 1. Alu ja Kapla,
Алло и Раппель. 2. Waldu, Вальдау. 3. Härtu,
Герметъ. 4. Raiküla, Райкюль. 5. Kestna, Кех-
тель. 6. Kabala, Каппель. 7. Kuusiku, Сааге. 8.
Sifeldi, Сиклехтъ. 9. Kodila, Кодилъ. 10. Jär-
wakandi, Яряакантъ. 11. Wahakanni, Вахакантъ.
12. Lellewere, Леллеферъ. 13. Ohutatto, Оденкатъ,
14. Kädwa, Кеденпэ. 15. Ohutotju, Оденвальдъ.
16. Hagudi, Гаггуть. 17. Pühatu, Пюхатъ. 18.
Kiidaku, Ридака.

VIII. **Hageri** (Гаггерсъ. Hagers) **kihelfond**.
Õpetaja: A. Hirschelmann. A d r e s s: Kappa (Каппа)
jaama kaudu, aga Ohelepa **Kinnawere** (Рунаферъ)
jaama ja Tohise **Tallinna** (Ревель) kaudu. Wallad:
1. Adila, Аддила. 2. Limandu ja Sutlema, Лиммантъ
и Сутлемъ. 3. Maidla, Вреденхагенъ. 4. Saluta-
guise, Саллентакъ. 5. Loõa ja Rõa, Лоагъ и Реа.
6. Kuila, Руйлъ. 7. Gaiba, Гайба. 8. Tohise, Тойсъ.
9. Kirnu ja Kohatu. Кирна и Кохатъ. 10. Kohila,
Койлъ. 11. Kirdala ja Kirtna, Кирталъ и Куртна.
12. Pahlai, Пахель. 13. Mäetüla, Мекюль. 14.
Kabiwere, Раббиферъ. 15. Uue-mõisa, Нейгофъ.
16. Kelba, Кельпъ. 17. Oholepa, Эрленфельдъ.
18. Angria, Ангернъ.

IX. **Nissi** (Нисси, Nissi) **kihelf**. Õpetaja:
E. Bruhns. A d r e s s: **Liwa** (Лива) jaama kaudu,
aga Pajakale, Waardi ja Polli **Kinnawere** (Руна-
феръ) jaama kaudu, Wallad: 1. Lehata, Легетъ.
2. Kussalu, Руссалъ. 3. Laitse ja Jauniku, Лайцъ и

Юникъ. 4. Wana-Kiisipere, Ново-Ризенбергъ. 5. Uue-Kiisipere, Ново-Ризенбергъ. 6. Pajatu, Паякъ. 7. Munalastme, Муналасъ. 8. Nurme, Нурмъ. 9. Waardi, Шварценъ. 10. Polli, Полль.

X. **Keila** (Кегель, Zegel) **kihelsk.** Spretaja: M. Fick. Adresse: **Keila** (чр. ст. Кегель, Б. ж. д.) raudtee jaama kaudu, aga Sõgisoo, Määro, Rahola, Nääsmäe, Koppelmanni, Wanamõisa, Saue ja Jälgimäele **Kanamaa** (Фридрихсгофъ) jaama ja Harfu, Kannamõisa, Murastu, Hiiuro, Uksnurme, Wääna, Witipööwla, Habersti ja Naisjaare **Tallinna** (Ревель) ja Wana- ja Uue-Karjaküla, Laulasma ja Klooka **Klooga** (Лодензе) ja Moore **Kappa** (Каппа) raudtee jaama kaudu. Wallad: 1. Sõgisoo ja Määro, Егисъ и Мяро. 2. Rahola, Раххола. 3. Walingnje, Валлингъ. 4. Tula, Тула. 5. Lihula ehk Kulna, Лехола. 6. Wana-Karjaküla, Старо-Карьякюль. 7. Knoobijs, Кумму. 8. Harfu ja Hiiuru, Харкъ и Гюэръ. 9. Kannamõisa ja Muraste, Штрандгофъ и Моррасъ. 10. Hnimala, Гуммала. 11. Laulasma, Лауласма. 12. Ohtu, Охтъ. 13. Nääsmäe, Ессемегги. 14. Koppelmanni, Коппельманъ. 15. Wanameste, Старо-Мюль. 16. Klooga, Лодензе. 17. Uue-Karjaküla, Ново-Карьякюль. 18. Kaejalu, Кезаль. 19. Moore, Форби. 20. Uksnurme, Уктнормъ. 21. Wääna ja Witipööwla ehk Pääwla, Феиа и Витенневель. 22. Meremõisa, Меремойзъ. 23. Wanamõisa, Ваннамойзъ. 24. Saku, Сакъ. 25. Saue, Фридрихсгофъ. 26. Jälgimäe, Гельгимегги. 27. Habersti, Габерстъ. 28. Joo, Фалъ. 29. Keila, Кегель. 30. Suuraru, Сууръ-Арро. 31. Naisjaar, Островъ Наргентъ.

XI. **Madise** (Св. Мататисъ, St. Mathias) **kihelskond.** Spretaja: P. Sirsch. Adresse: **Baltiski** (Балтійскій-Портъ) kaudu, aga Põikulasje **Klooga** (чр. ст. Лодензе, Б. ж. д.) raudtee jaama kaudu, Wallad: 1. Amara, Габбинемъ. 2. Leetti ja Palaste,

Лецъ и Палласть. 3, Põltsküla, Пелькюль. 4, Kloostri, Падисъ-Клоостеръ. 5. Wasalemma, Вассалемъ.

XII. **Nisti** (Крейцъ, Kreuz) **fhlf.** Abikirikud: Nõma (Neme) ja Patri saartel. Õpetaja: E. v. Mickwitz. Adress: **Baltiski** (Балтійскій-Портъ) kaudu. Wallad: Nisti ja Kemmaistu, Крейцгофъ и Кемнасть. 2. Nõma, Неме. 3. Wihterpalu, Вихтерпаль. 4, Hatu, Гаттокуль. 5, Patri saared, Большой и мало Рого.

XIII. **Baltiski** (Балтійскій-Портъ). Õpetaja: Ernst Socolowski.

XIV. **Talliina** Jaani kogudus. Õpetajad: W. Grohmann ja A. Nismuth,

XV. **Talliina** Püha Waimu kogudus, Õpetaja: K. Bergwitz.

XVI. **Talliina** Kaarli kogudus, Õpetaja: J. Brasche.

B. Järwa maakond.

I. **Ambla** (Ампель, Ampel) **kihelfond.** Õpetaja: J. Willberg. Adress: **Tapa** (чр. ст. Тапсъ, Б. ж. д.) raudtee jaama kaudu, aga Kurge, Lehtse, Priina ja Porika **Lehtse** (чр. ст. Лехтсъ, Б. ж. д.) raudtee jaama kaudu. Zäneda ja Lehtmetja **Negwiidu** (чр. ст. Шарлоттенгофъ, Б. ж. д.) raudtee ja Undeküla ja Tamsalu **Tamsalu** (Тамсаль) jaama kaudu. Wallad: 1. Zäneda, Ендель. 2. Kufewere, Кукоферъ. 3. Käraware, Керраферъ. 4. Kalamõis, Раккамойзъ. 5. Priimli, Гейдемецъ. 6. Koošna, Сонормъ. 7. Undeküla, Уденкюль. 8. Kalle, Калле. 9. Trilli, Лильгенбахъ. 10. Zootma ja Käsna, Iotma и Ресна. 11. Kuru, Курро. 12. Koigi ja Uri, Койкъ и Арро. 13. Nõmküla, Немкюль. 14. Järwajõe, Ierwaiegi. 15. Karuse, каркусъ. 16. Tapa, Тапсъ. 17. Moe, Мидисъ. 18. Lehtse, Лехтсъ. 19. Kurge ja Uri, Кюркюль и Аррогофъ. 20. Priina ja Poriku, Тойсъ и Поррикъ. 21. Kägaware ja Sinnarää, Регаферъ и

Линнапэ. 22. Kaarli, Карлсгофъ. 23. Tamjalu, Тамсаль. 24. Saiakopli, Нейгофъ. 25. Lehtmetsa, Лехтмецъ.

II. **Madise** (Св. Матей, St. Matthäi) **tihelf**.
 Õpetaja: J. Nerling. Aadress: **Tapa** (чр. ст. Тапсѣ, Б. ж. д.) raudtee jaama kaudu. Wallad: 1. Ahola, Аффель. 2. Albu, Альпъ. 3. Kaalepi, Каулепъ. 4. Kurijoo, Курризаль. 5. Seidla, Сейдель. 6. Orgmetsa, Оргмецъ. 7. Ageri, Аггерсѣ.

III. **Järwa-Jaani** (Св. Іоаннисъ, St. Johannis in Jerwen) **tihelf**. Õpetaja: J. v. Gebhardt. Aadress: **Tapa** (чр. ст. Тапсѣ, Б. ж. д.) raudtee jaama ja Halliku **Paide** (Вейсенштейнъ) kaudu. Wallad: 1. Halliku, Калтенбрунъ. 2. Kufjema, Юргенсбургъ. 3. Metstagiuse, Мептакенъ. 4. Einmanni, Корпсѣ. 5. Wõhmata, Вѣхмутъ. 6. Orina, Оргена. 7. Põhu, Пѣххо. 8. Kawa, Равакюль. 9. Kuie, Куй. 10. Karinu, Кардина. 11. Kuusna, Кузна. 12. Seliküla, Селликюль. 13. Metjamõis, Карлсбрунъ.

IV. **Koeru** (Св. Маріенъ-Магдалененъ, St. Marien-Magdalenen) **tihelf**. Õpetaja: — — — Aadress: kiriku mõisa ja Siigwalla **Tapa** (чр. ст. Тапсѣ, Б. ж. д.) raudtee jaama kaudu, muujale **Nafte** (чр. ст. Ракке, Б. ж. д.) raudtee jaama kaudu, aga Preedi, Kõho ja Piibe **Wägema** (чр. ст. Веггева, Б. ж. д.) raudtee jaama kaudu, — Kaigu **Kiltši** (чр. ст. Ассѣ, Б. ж. д.) raudtee jaama ja Arwita ja Kari **Koeru** (Маріенъ-Магдалененъ) jaama kaudu. Wallad: 1. Warangu ja Sammasküla, Варангъ и Ламаскюль. 2. Siigwalla, Левенвольде. 3. Aruküla, Аррокюль. 4. Arwita, Эрвита. 5. Norra ja Udema, Калтенборнъ и Удева. 6. Kaigu, Райкъ. 7. Preedi ja Kõho, Ситцъ и Рехо. 8. Kari, Капно. 9. Hao, Хаккевейтъ. 10. Wao, Ваокюль. 11. Wäinjärwe, Вейнярвенъ. 12. Ramma, Рамма. 13. Piibe, Пийпъ.

14. *Awere*, Аферъ. 15. *Wõhu*, Вехо. 16. *Tam-mifu*, Таммикъ. 17. *Waali*, Вальгофъ.

V. **Beetri** (Св. Петри, *St. Petri*) **tiheltond**.
Opetaja: *J. G. Rinne*. *Adress*: **Baide** (Вейсенштейнъ) *taudu*, ага *Kõisi*, *Päinurmele ja Mäüsleri*
Katte (чр. ст. Ракке, Б. ж. д.) *raudte jaama taudu*.
Wallad: 1. *Koordi*, киррисааръ. 2. *Põhjatü*, Похъякъ. 3. *Wodja*, Водья. 4. *Koigi*, койкъ. 5. *Enna*, Оррисааръ. 6. *Kodasema*, коддасемъ. 7. *Sargwere*, Саркверъ. 8. *Palu*, Палло. 9. *Dõtla*, Этель. 10. *Brandi*, Брандтенъ. 11. *Guufsi*, Гукасъ. 12. *Päinurme*, Ассикъ. 13. *Kõisi*, кейсъ. 14. *Wäike-Kareda*, Ессенсбергъ. 15. *Silmäsi*, Сильмсъ. 16. *Wiisu*, Визо. 17. *Mäüsleri*, Сейнигаль. 18. *Arumõis*, Аррогофъ.

VI. **Baide** (Вейсенштейнъ, *Weissenstein*) ja **Anna** (Св. Анненъ, *St. Annen*) **tihelt**. *Opetaja*: *G. Hall*. *Adress*: **Baide** (Вейсенштейнъ) *taudu*.
Wallad: 1. *Eiwere*, Эйеферъ. 2. *Purdi ja Pita-tüla*, Нойстферъ и Пикакюль. 3. *Mäo*, Мексгофъ. 4. *Praäma*, Бремерфельтъ. 5. *Mündi*, Мюнтенгофъ.

VII. **Türi** (Тургель, *Turgel*) **tihelt**. *Abikirik*: *Wahastu* (*Wahast*). *Opetaja*: *Landesen*. *Adress*: *firikü juurde* **Tapa** (чр. ст. Тапсъ, Б. ж. д.) *raudtee jaama, müidu* **Baide** (Вейсенштейнъ) *taudu*.
Wallad: *Kirna ja Reopalu*, кирня и Реопаль. 2. *Wäätja*, Ветцъ. 3. *Laupa*, Лаупа. 4. *Türi-Halliku*, Алленкюль. 5. *Loteta*, Текналь. 6. *Kõa*, Реаль. 7. *Siiso*, Ойзо. 8. *Kärewere*, керреферъ. 9. *Tori* ja *Põhjatü*, Торри и Пеххатъ. 10. *Säärewere*, Серреферъ. 11. *Mäeküla*, Меггекюль. 12. *Kolo*, Колло. 13. *Piometja*, Пиомецъ. 14. *Wahastu ja Perisaar*, Ваххастъ и Перрисааръ. 15. *Warmejaar*, Вермесаръ.

D. **Wiru maakond**.

I. **Waiwara** (Вайвара, *Waiwara*) **tiheltond**.

Sdetaja: Ch. Tomberg. Abikirikud: Peeter-Nisti (St. Petri oder Peterkapelle) ja Mereküla (Waldkapelle zu Merrefüll). Adrejs: I. **Waiwara** (чр. ст. Вайвара, Б. ж. д.) raudtee jaama kaudu: Waiwara kiriku juurde, Waiwara walda, Türljawa mõisa ja walda, Sillamäele (Силламяги), suplemise koht, kus juwel ka telegrahwi ja postkontor on. — II. **Korji** (чр. ст. Корфъ, Б. ж. д.) raudtee jaama kaudu: Waiwara mõisa, Laagena mõisa ja walda, Repniku mõisa ja walda, Numere mõisa ja walda ja Must jõe. — III. **Narwa** (Нарва) kaudu: Peeter-Nistile, Hermamäele ja Waasowi, Suure-Soldina mõisa ja walda, Peen ehk Väite-So dina mõisa ja walda, Kudruküla walda, Samokrasši mõisa ja walda, Jõejuhu ehk Meresuju (Тунгербургъ) alem ja suplemise koht, Шмецкий, suplemise koht. — IV. **Jõhwi** (Леве) kaudu: Jaama ehk Wajfnarwa. Wallad: 1. Waiwara, Вайвара. 2. Türljawa, Тюрсель. 3. Laagena, Лагена. 4. Keepniku, Репникъ. 5. Numere, Амферъ. 5. Mustjõe, Мустъегги. 7. Samokrasši, Самокрасъ. 8. Kudruküla, Куттеркюль. 9. Hermamäe ja Waasowi, Германсбергъ и Вазагофъ. 10. Suure-Soldina, Больн.-Солдина. 11. Peen (Weite) Soldina, Пенъ-Солдина. 12. Toala, Тоаль. 13. Jaama, ehk Wajfnarwa, Бихтисби.

II. **Jõhwi** (Леве, Jeme) **tihest.** Abikirik: Pühajõgi, (Pühajõggi). Sdetaja: T. Christoph. Adrejs: **Jõhwi** (Леве) aga Waiwino ja Peite **Waiwara** (чр. ст. Вайвара, Б. ж. д.) raudtee jaama ja Türljala **Narwa** (Нарва) ja Ondika **Püssi** (чр. ст. Изентгофъ. Б. ж. д.) raudtee jaama kaudu. Wallad. 1. Kurtna, Куртна. 2. Jõhwi, Леве 3. Tammitu. Эйхенгайнъ. 4. Kalina, Каллина. 5. Comba, Сомбехъ. 6. Järwe, Тюрисаль. 7. Kufruse, Кукеру. 8. Edise, Етсъ. 9. Wofa, Шудлей. 10. Toila, Тойла. 11. Türljala, Тюрсель. 12. Konju. Раустферъ. 13. Pühajõgi, Пюхаиеги. 14. Ondika, Ондика. 15. Kohtla,

Кохтель. 16. Greeda, Эрридесъ. 17. Kiifla, Кикель. 18. Mäetaguise, Ментакъ. 19. Waimino, Софиенгофъ, 20. Weeri, Периферъ. 21. Wagari, Паггаръ. 22. Agima ja Jöetaguise, Аггималъ и Јеетакъ. 23. Silula, Илликъ. 24. Weite, Пейтгофъ.

III. **Jisafu** (Изакъ, Jsaaf) **tihelt**. Abikirif: Tudulinn (Tuddolin). Öpetaja: Intelmann. Adresse: **Jöhwi** (Јеве) jaama laudu. Wallad: 1. Jisafu, Изакъ. 2. Kaufse, Кауксъ. 3. Tudulinn, Тудолинъ. 4. Terewere, Терреферъ. 5. Ohawere, Охакферъ. 6. Donurme, Онормъ. 7. Pootsiku, Потцикъ. 8. Mäetaguise-Metstüla, Ментакъ-Мецкюль. 9. Imatu, Иммато. 10. Ranna-Pungerja, Ранна-Пунгернъ. 11. Wäike-Pungerja, Мало-Пунгернъ. 12. Uhe, Ухе.

IV. **Lüganuse** (Луггенгузенъ, Luggenhusen) **tihelt**. Öpetaja: Walter. Adresse: **Püssi** (чр. ст. Изенгофъ, Б. ж. д.) raudtee jaama, aga ka **Ratwere** (Везенбергъ) laudu. Wallad: 1. Saka, Сакгофъ. 2. Ka, Такгофъ. 3. Pirtse ja Hirmuse, Старо-Изенгофъ и Гирмусъ. 4. Püssi ja Woora-perre, Ново-Изенгофъ и Вораперь. 5. Ürra, Еррасъ. 6. Mäidla, Врангельштейнъ. 7. Kääsu, Реза.

V. **Ratwere** (Везенбергъ, Wesenberg) **tihelt**. Öpetaja: L. Passon. Abiöpetaja: v. Hirschhausen. Adresse: **Ratwere** (Везенбергъ), aga Piira **Kadrina** (чр. ст. Катериненъ, Б. ж. д.) raudtee jaama laudu. Wallad: 1. Mädapää, Меттапе. 2. Ratwere, Замокъ-Везенбергъ. 3. Karitsa, Каррицъ. 4. Piira, Пира. 5. Kohala, Толксъ. 6. Uhtna, Ухтенъ. 7. Kaarli, Старо-Зоммергузенъ. 8. Arfna, Аргналь. 9. Sõmera, Ново-Зоммергузенъ. 10. Kloodi, Пейтъ. 11. Korjodi, Корготъ. 12. Toomla, Томель. 13. Andja, Аддиналь. 14. Ubja, Убия. 15. Rodewa, Роденваль.

VI. **Rigula** (Магольмъ, Maholm) **tihelfond**. Öpetaja: F. Hunnius. Adresse: **Kabala** (чр. ст.

Каппель, Б. ж. д.) raudtee jaama kaudu, aga Malla ja Kunda **Rastwere** (Везенбергъ) kaudu. **Wallad:** 1. Unukse, Уннуксъ. 2. Malla, Малла. 2. Kalwi, Педдесъ. 4. Aseri ja Koogu, Ассеріентъ и Коокъ. 5. Pada ja Saatsu, Паддасъ и Сатцо. 6. Samma, Саммъ. 7. Wasta, Вашель. 8. Ulwi, Эртенъ. 9. Wana-Warudi, Старо-Вардесъ. 10. Uue-Warudi, Ново-Вардесъ. 11. Kunda, Кунда. 12. Kabala, Каппель. 13. Haansalu, Лиліенгофъ.

VII. **Haljala** (Галіаль, Haljall) **kihelf.** **Abi-
tirikud:** Esko (Esko), Kaskmu (Kaspermief) ja Wainopää (Wainopä). **Opetaja:** C. Willingen. **Adress:** **Rast-
were** (Везенбергъ) kaudu, aga Haasperi, Loobu, Sa-
gadi ja Sauste **Kadrina** (чр. ст. Катериненъ, Б.
ж. д.) raudtee jaama kaudu. **Wallad:** Warangu,
Врангельсгофъ. 2. Haasperi, Каттентакъ. 3. Loobu,
Лоопъ. 4. Esju ja Tammišpää, Есь и Таммис-
пе. 5. Kaawastu, Кавастъ. 6. Sagadi, Сагадъ. 7.
Wihtla, Фиоль. 8. Wõle ja Wanamõisa, Волиель и
Алтенгофъ. 9. Sausti, Саусъ. 10. Metsiku, Мет-
цикусъ. 11. Idawere, Итферъ. 12. Tatruse, Тат-
терсъ. 13. Karola, Карроль. 14. Annikwere, Ан-
никферъ. 15. Wetsi, Вельцъ. 16. Selja, Сельгсъ. 17.
Kandle, Кандель.

VIII. **Kadrina** (Св. Катариненъ, St. Catha-
rinen) **kihelfond.** **Abitirik:** Ilumäe (Ilomägi-
Opetaja: Luther. **Adress:** **Kadrina** (чр. ст. Ка-
териненъ, Б. ж. д.) raudtee jaama kaudu, aga Ima-
stu ja Wesiwere **Sapa** (чр. ст. Тапсъ, Б. ж. д.) raudtee
jaama, aga Keeroti **Rastwere** (Везенбергъ) ja Ibe-
taguse **Jõhwi** (Еве) kaudu, **Wallad:** 1. Kolu, Гейн-
рихегофъ. 2. Imastu, Менникорбъ. 3. Põlli, Кур-
рисаартъ. 4. Udrisu, Уддрихъ. 5. Keeroti, Букс-
гефденъ. 6. Ibetaguse, Ентакъ. 7. Woduwere, Во-
доферъ. 8. Wandu, Вандо. 9. Pala, Паллаль. 10.
Wohija, Фональ. 11. Kihlewere, Кихлеферъ. 12.

Zasila, Лассила. 13. Undla, Ундель. 14. Satsi. Саксимоизъ. 15. Zõepere, Емперъ. 16. Wesiwere, Вассиферъ. 17. Sulja, Гулеаль. 18. Hõbeda, Геббетъ. 19. Urbawere, Арбаферъ. 20. Wattu, Ваткюль. 21. Tõtna, Кõппи, Кендесъ. 22. Palmse, Пальмсъ.

IX. **Zagtobi** (Св. Якоби, St. Jakob) **tihel-**
tond. Õpetaja: praost H. Hoffman. Aadress: **Rat-**
were (Безенбергъ) kaudu, aga Põlula Kibala (чр.
ст. Паппель, Б. ж. д.) raudtee jaama kaudu. Wallad: 1. Põlula, Полль. 2. Waiküla, Вайкюль. 3. Kiti, Куркюль. 4. Mereküla, Меррекюль. 5. Kur-
na, Курналь. 6. Koela ja Koosendaali, Руйль и
Розенталь. 7. Inju ehk Inno, Иннистъ. 8. Kulina,
Кулина. 9. Wiini, Финь. 10. Moore, Форель.
11. Kågawere, Раггаферъ. 12. Mõdrifu, Меддерсъ.
13. Tudu ja Aru, Туддо и Арро.

X. **Wäite-Maarja** (Мало-Маріенъ, Klein-
Marien) **tihelt.** Õpetaja: — — — Aadress:
Kilti (чр. ст. Ассъ, Б. ж. д.) raudtee jaama kaudu,
aga Põrkuni **Rakwere** (Безенбергъ) kaudu, Mõmme
ja Sammasküla **Rakke** (чр. ст. Ракке, Б. ж. д.)
raudtee jaama kaudu. Wallad: 1. Põrkuni, Замокъ-
Боркгольмъ. 2. Põdrangu ja Kraske, Педрантъ и
Арраскъ. 3. Wao, Вакъ. 4. Kilti ja Wõrsti, Ассъ
и Штернгофъ. 5. Kasküla, Райкюль. 6. Triigi,
Оттенкюль. 7. Kaarme, Карманъ. 8. Kärju, Кер-
зель. 9. Pandiwere, Пантиферъ. 10. Antu, Эн-
цесъ. 11. Uniküla, Уникюль. 12. Koona, Коно.
13. Arina, Эриналь. 14. Mõmme, Немме. 15. Sam-
masküla, Ламмаскюль.

XI. **Simuna** (Св. Симонистъ, St. Simonis)
tihelt. Õpetaja: E. Paucker. Aadress: **Rakke**
(чр. ст. Ракке, Б. ж. д.) raudtee jaama kaudu, aga
Selli, Lasnurme ja Emmomäe **Wägewa** (чр. ст. Вер-
тева, Б. ж. д.) jaama kaudu, ja Muuga **Rakwere**

(Везенбергъ) тауди. ⁷ Wallad: 1. Woimere, Войби-
феръ. 2. Awanduse, Авандусъ. 3. Raskla, Рах-
кюль. 4. Pudiwere, Пудиферъ. 5. Moora, Моо-
ренгофъ. 6. Lausa, Лаусъ. 7. Muuga, Мюкен-
гофъ. 8. Paaswere, Пазтферъ. 9. Määri Мейрисъ.
10. Salla, Салль. 11. Koila, Койлъ. 12. Mõisamäe,
Мойзама. 13. Tammiku, Таммикъ. 14. Wenewere
ja Luusiku, Веннеферъ и Лузикъ. 15. Laetwere, Ла-
дикферъ. 16. Rohu, Рохтъ. 17. Laasuurme, Ла-
зинормъ. 18. Käru, Керро. 19. Emmomäe, Эммо-
меги. 20. Selli, Селли.

Е. Jääne maakond.

I. **Merjama** (Мерьяма, Merjama) **kihelkond**.
Õpetaja: praost K. Bezold. Aadress: **Merjama**
(Мерьяма) jaama тауди, aga Limandu ja Kõrwetaguse
Runawere (Рунаферъ) ja Waimõisa, Walgu ja Aimore
Sõtke (Сеткюль) jaama тауди. Wallad: 1. Wana-
kasti, Старо-Касты. 2. Uue-Kasti, Ново-Касты. 3.
Waimõis, Ваддемойзъ. 4. Mõisama, Мойзама. 5.
Orgita, Розенталь. 6. Pääbema, Педуа. 7. Merjama,
Мерьяма. 8. Walgu, Валькъ. 9. Aimore, Геймаръ.
10. Nurme, Нурмъ. 11. Paeküla, Паенкюль. 12.
Limandu, Лимматъ. 13. Kõrwetaguse, Кервентакъ.
14. Sõtke, Сеткюль. 15. Männitu, Танненгофъ.
16. Kuuda, Куда. 17. Tallista, Таллиста.

II. **Kullama** (Гольденбекъ, Goldenbeck) **kihelk**.
Abikirik: Piirjalu (Pierjal) Õpetaja: Kennitmann.
Aadress: **Merjama** (Мерьяма) aga Kullama kiriku
juurde, Suure-Kalju, Siivi, Turpla ja Jõgiso, **Turpla**
(Турпель) jaama тауди, Kuijõe ja Piirjalu **Saapsalu**
(Гансаль) тауди. Wallad: 1. Koluwere, Замокъ-
Лооде. 2. Suure-Kullama, Большой-Гольденбекъ.
3. Väike-Kullama, Мало-Гольденбекъ. 4. Waiina,
Вайкна. 5. Maidla ja Pajo, Токумбекъ и Нейен-
гофъ. 6. Suure-Kalju, Большой-Калио. 7. Leisa,

Лейлисъ. 8. Kuijõe, Куйегги. 9. Piirjalu, Пирзаль. 10. Käändla ja Kassenurme, Кенда и Кассенормъ. 11. Leemri, Леверъ. 12. Kohatu, Кохатъ, 13. Sooniiste, Сойницъ. 14. Kütke, Кютке. 15. Viimi, Старо-и Ново-Пармелъ. 16. Päri, Каттентакъ. 17. Turpla, Турпель. 18. Jõgiõ, Егисъ. 19. Siira, Сиппъ. 20. Talli, Паргенталь. 21. Mõraõtu, Ферзенау. 22. Hiinuse, Штернгузенъ. 23. Luiste, Луйстъ. 24. Ohtla, Охтель. 24. Loodna ja Kääsala, Паллъ и Кезаль. 26. Uue-Salu, Ново-Сосаль. 27. Soosalu, Сосаль.

III. **Wigala** (Фикель, Fickel) **kihelf**. Spetaja: C. Mickwitz. Adress: **Jädiwere** (чр ст. Иеддеферъ) jaama kaudu, aga Wigala, Konnwere ja Mõlwale **Merjamaa** [чр. ст. Меръама] jaama kaudu, Wallad: 1. Wigala ja Kivi, Замокъ-Фикель и Штейнъ-Фикель. 2. Konnwere, Коноферъ. 3. Päärdu, Кошъ. 4. Welisje, Замокъ-Фельксъ. 5. Jädiwere, Иеддеферъ. 6. Mõlwa, Нельва.

IV. **Mihkli** (Св. Михаелисъ, St. Michaelis) **kihelfond**. Spetaja: Herm. Lezius. Adress: **Vi-hula** (Леаль) kaudu. Wallad: 1. Keblaste, Кепластъ. 2. Weltsa, Вельцъ. 3. Aru, Аррогофъ. 4. Diderma, остр. Оиденормъ. 5. Karinõmm, Карринемъ.

V. **Hanila** (Ганель, Hanehl) **kihelf**. Abifirik: Warpla (Werpel). Spetaja: Max Krause. Adress: **Vi-hula** (Леаль) kaudu, aga Uue- ja Wana-Warbla, Saulepa ja Waisti Pärnu (Перновъ) kaudu, Wana- ja Uue-Wirtsu **Wirtsu** (Вердеръ) jaama kaudu. Wallad: 1. Woosju, Возель. 2. Mõisaküla, Мойзакюль. 3. Uue-Warbla, Ново-Верпель. 4. Saulepa, Саулепъ. 5. Wana-Warbla, Старо-Верпель. 6. Waisti, Ваистъ. 7. Massu, Массау. 8. Wana-Wirtsu, Старо-Вердеръ. 9. Uue-Wirtsu, Ново-Вердеръ. 10. Padrama, Паденормъ. 11. Iluste, Илустъ. 12. Paatjala, Патцаль. 13. Mõtsu, Мсцебо.

VI. **Karuse** (Карузенъ, Karusen) **kihelf**. **Spetaja**: praost Rinne. **Adress**: **Vihula** (Леаль) **kaudu**, aga **Piivarootsi** **Wirtsu** (Вердеръ) **jaama kaudu**. **Wallad**: 1. Maatsalu, Метцаль. 2. Saastna, Са-стама. 3. Tuudi, Тутомегги. 5. Watla, Ваттель. 5. Kiska, Киска. 6. Piivarootsi, Пиваротсъ. 7. Mi-hatu, Нехать.

VII. **Vihula** (Леаль, Leal) **kihelf**. **Spetaja**: W. Bezold. **Adress**: **Vihula** (Леаль) **kaudu**. **Wal-lad**: 1. Vihula, Замокъ-Леаль. 2. Siira, Сиппа. 3. Benija, Бениеги.

VIII. **Kirbla** (Киреферъ, Kirrefer) **kihelf**. **Spetaja**: Vihula **spetaja**. **Adress**: **Vihula** (Леаль) **kaudu**. **Wallad**: 1. Kasari, Казаргенъ. 2. Kesküla, Кескюль. 3. Voostre, Клоостергофъ. 4. Laugna, Лаутель. 5. Seira, Сейеръ. 6. Wõhma, Wanamõis, Ваннамозйтъ.

IX. **Maartna** (Св. Мартенсъ, St. Martens) **kihelf**. **Spetaja**: O. Törne. **Adress**: **Saapsalu** (Гапсаль) **kaudu**, aga **Suure ja Weike Riude** **Turpla** **jaama kaudu**. **Wallad**: 1. Jõeja, Ессе. 2. Haasiku, Газикъ. 3. Putse, Путкасъ. 4. Weike-Lähtri, Мало-Лехтигалъ. 5. Enniskwere, Штернбергъ. 6. Kannu, Фогельзангъ. 7. Suure-Riude, Большой-Руде. 8. Weike-Riude, Мало-Руде. Kuremere ja Vibu-mäe, Куреферъ и Либомегги. 9. Keskwere, Кеск-феръ. 10. Suure-Lähtri, Большой-Лехтигалъ. 11. Mäinja, Миенсъ. 12. Õhma, Эхмесь. 13. Laiküla, Лаикюль. 14. Patju, Батцъ.

X. **Nidala** (Ретель, Rõthel) **kihelf**. **Spetaja**: H. Spindler. **Adress**: **Saapsalu** (Гапсаль) **kaudu**. **Wallad**: 1. Ülewelt-Kehla, Кебельгофъ. 2. Laugute ja Õlt-Kehla, Лаукота и Кебельдорфъ. 3. Asuküla, Ассокюль. 4. Lindi eht Ungri, Линдентъ. 5. Mäemõisa, Берггофъ. 6. Parila, Паргель. 7.

Wõnnu, Вендентъ. 8. Kiltfi, Вейсенфельдъ. 9. Wiltilbi, Вилькильби. 10. Sinalepa, Синаленъ. 11. Kividepää ja külad: Tanska ja Ahila, Кивиденэ, Танцигъ и Аггиль.

XI. **Haapsalu** (Гапсаль, Hapsal) **kihelkond**.
 Õpetaja: L. Rõder. A d r e i s: **Haapsalu** (Гапсаль) kaudu. W a l l a d: Уемдõisa, Нейенгофъ.

XII. **Rigula** (Пеналь, Põnal od. St. Nikolai) **kihelk**.
 Õpetaja: K. Michelson. A d r e i s: **Haapsalu** (Гапсаль) kaudu, aga Wdriku ja Palawere **Risti** jaama kaudu. W a l l a d: 1. Kirmägi, Кирриметти. 2. Kiibi, Ниби. 3. Salaja, Саллаетти. 4. Kerbla, Кербель. 5. Tagapere, Такферъ. 6. Käägu, Хохенгеймъ. 7. Wdriku, Видрукъ. 8. Palawere ja Orkse, Паллиферъ и Орксъ. 9. Hardu, Гардо. 10. Taibla, Тайбель. 11. Uegla, Уденкюль. 12. Keedisa, Кедикъ. 13. Koosna, Розенгофъ. 14. Seljaküla ja Saunja, Селленкюль и Саунъ. 15. Orumõisa, Орренгофъ. 16. Muaste, Визенау.

XIII. **Noarootsi** (Нуке, Nudõe oder St. Catharinen) **kihelk**.
 A b i k i r i k u d: Sutlepi (Sutlep), Kooslepi (Koslep) ja Osmusjaare (Odisholm). Õ p e t a j a: praost W. Girgensohn. A d r e i s: **Haapsalu** (Гапсаль) kaudu. W a l l a d: 1. Paslepa, Пашлепъ. 2. Saaremõisa, Люкхольмъ. 3. Tahku, Шотанесъ. 4. Wohla, Бисхольмъ. 5. Pirtsfi, Пиркасъ. 6. Niskoldi, Рикгольцъ. 7. Nõmküla, Немкюль. 8. Sutlepi, Сутлепъ. 9. Auglepi, Дирслепъ. 10. Ormusjaar, Островъ-Одинсгольмъ.

XIV. **Wormsi** (Вормсъ, Worms oder St. Olai) **kihelk**.
 Õ p e t a j a: A. Nordgreen. A d r e i s: **Haapsalu** (Гапсаль) ja Kärbla (Кертель) wabriku kaudu. W a l l a d: 1. Suuremõisa, Гросенгофъ. 2. Karjamõisa, Седерби. 3. Wormsi, Вормсъ. **Hiiumaa** (Даго, Dago).

XV. Pühalepa (Шюхалепъ, Pühhalep) **kihelf.** Abikirikud: Kärkla (Kertel), Kassare (Kassar) ja Palotüla (Pallostüll). Õpetaja: P. Normann. Adress: **Haapsalu** [Гапсаль] ja **Kärkla** [Кертель] wabriku kaudu. Wallad: 1. Kassare, Кассаръ. 2. Suuremõisa, Магнусгофъ. 3. Kärkla, Кертель.

XVI. Keina [Кейнисъ Keinis oder St. Martin] **kihelf.** Abikirik: Sõru [Serro]. Õpetaja: P. Plath. Adress: **Haapsalu** [Гапсаль] ja **Kärkla** [Кертель] wabriku kaudu. Wallad: 1. Nadma, Атма. 2. Orjaku, Орьякъ. 3. Waemla, Ваймель.

XVII. Emaste [Эммастъ, Emmaß] **kihelf.** Abikirik: Manspää [Manspäh]. Õpetaja: T. Embeck. Adress: **Haapsalu** [Гапсаль] ja **Kärkla** [Кертель] wabriku kaudu. Wallad: 1. Emmaste, Эммастъ. 2. Putkaste, Путкасъ.

XVIII. Roigi [Ройскъ, Roisk] **kihelf.** Abikirik: Rõpu [Rõppu]. Õpetaja: Trehse. Adress: **Haapsalu** [Гапсаль] ja **Kärkla** wabriku kaudu. Wallad: 1. Rõrgejaare, Рогенгольмъ. 2. Lauka, Лаукъ.

Cesti kogudused wäljaspool Cestimaad.

Narwa kogudus. Õpetaja: G. F. Tannenberg. Adress: Narwa [Нарва] kaudu. — Suhtendali [Joachimsthal] kirik. Õpetaja: R. Bander.

Peterburi Jaani kogudus. Õpetaja: Dr. J. Hurt. Abiõpetaja: — — — Adress: Петербургъ, Офицерская № 54. Peterburis, Offizerstaja № 54.

Kronstadt Nikolai kogudus. Õpetaja: M. J. Eisen. Adress: Kronstadt, (Кронштадтъ).

Gatshina kogudus. Õpetaja: D. Palsa. Adress: Gatshina, (Гатчина).

Dudowa kogudus. Õpetaja: Hauboldt. Ad-
ress: Dudowa, (Гдовъ). Abikirikud: Strägowa
(Стряковъ), Taifina (Дакина), kirjad käivad sinna
posti jaama Tupitsina [чр. ст. Тупичино] kaudu. Pes-
kova [Бѣшкова], Wõtškova [Вычкова], Trošna [чр.
ст. Тросна] jaama kaudu, rahakirjad aga Belja [чр. ст.
Бѣлая] jaama kaudu.

Walga kogudus. Õpetaja: P. Dietrich. Ad-
ress: Walga, (Валкъ) kaudu.

Riia kogudus. Õpetaja: R. Zint. Adress:
Riia (Рига).

P i l a.

Nõiafobus 17. aastajal.

X. Saal.

Inimene on harjunud neid nähtusi, millest ta mõistus aru ei saa, imedeks pidama. Imel ei ole mitte kindlat piiri, kust ta algab ja kuhu ta lõpeb; tema piirid nihkuvad inimese mõistusega ja haridusega kas edasi ehk tagasi. Seda on wistist iga inimene oma elus ära tunnud. Need nähtused, mis talle lapse põlwes imed oliwad, on nüüd kõigiti korralised ja tarwilised loomu sünnitused, millede juures tal midagi imelist ega arusaamata ei ole. Kui meie kõik asjad põhjani ära tunneksime, siis ei oleks meil enam midagi ime, ja imed kaoksivad ilmast hoopis ära. Keskaja pimeduses leiame weel neid nähtusi, mis mitte enam igapäewaselt tuttawad ei olnud ja looduse seaduste järele ära ei wõidud seletada, kuradi ehk niisuguste inimeste töödeks, kes temaga ühenduses oliwad. Seda usku toetasiwad isegi kõrgemad kiriku isad. Paawst ise seadis Sakfamaale nõiakohtu sisse. Selle läbi sai ebausk ja nende inimeste tagasiusamise wiha, keda kuradi seltsimeesteks, lausujateks ehk nõidadeks peeti, seaduslist kaitsmist. Teadus ja usuparandamine wõitlesiwad selle koleda usu ja inimesesoo waenlase wastu mitu aastajada asjata. Alles 19. aastajal walgus on sellest wana aja pimedusest täiesti wõitu saanud ning ta ära kaotanud.

Wanajal ajal oli nõidumine üks kõige suurematest kuritöödest, mida surmaga nuheldi. Kelle peale nõidumise pattu kaewati, see oli kadunud inimene. Niisama ebausk-

likud kui kaebajad olivad ka nende kohtumõistjad. Seda ei küsinud keegi, kas nõidumine ka võimalik on ja kas ta üleüldse midagi mõjub. See oli nagu iseenesestki mõista, et nõid imeasju võib teha, ning kohus tahtis ainult teada saada, kas kaebduse alune tõsete nõid on või mitte. Ja mis wanemaaja kohus kaebduse aluse käest kuulda tahtis, seda ta ka jai, sest selle tarwis olivad tal väga mõjuwad abinõud, nagu auus lugija alamal pool näha saab. Meie ei taha siin arvustajaks hakata ega minewiku ebasu juunituste üle kohtumõistjaks heita, waid ainult teadusehimulistele lugijatele teada anda, mis wanad kohtuaktid kaugeist minewikust meile kuulutawad. Kui meile nii mõnigi asi siin imelik ja mõistuse wastaline näitab, siis peame meeles pidama, et see oma aja kohane oli ja teisiti ei võinudki olla. Kes teab, kas wahest tulewad põlwed meie ajast ka nii mõndagi imekspanemise wäärilist ei saa leidma, mis meile õige ja loomulik näitab.

Nõia kohtu lugusid on wanad kohtute aktid meile hulga kaupa alal hoidnud. Meie wõtame nende seast ainult paar protsessi Siimi hoowikohtu kõige wanemast arhiivist üles, mis Riia losji ümberehituse juures ühest keldrist puru ja risu alt wälja on toodud ning tuhanded wana aja kohtuasjad meile awaldab.

L a i s k e M a r t.

2. jan. 1641 pidas Pärnu maakohus R. mõisas Willem Sörtzi ja Laiske Marti peal nõiduse päraht kohut. Kaebaja „Pärwe Pärt kaebas kohtule, et tema naine olla häliste haigeks jäänud ja ta armawat, et Willem Sörtz ja Laiske Mart teda ärateinud. Ta kutsunud Willemi kohe oma juurde, ütelnud talle siis suu sisse, et ta teda oma naise äratelijaks pidada ning nõudnud, et ta kohe jälle terweks teeks. Ühtlasi tahtnud ta ka Willemi kinni siduda, aga see hakanud wastu ja löönud talle noaga kolm haawa teha sisse. Seda nähes tulnud päält nägijad Pär dile appi ning sidunud Willemi kinni. Nüüd lu-

hanud ta, et teda mitte Pärnusse lossi pääle ei wiidaks ja lubanud Pärdi haawad ära maksa ja ta naise terweks teha, keda mitte tema, waid Laiske Mart ära olla teinud.

Pääle selle oli Järwe Pärtil Sörtsi wastu weel mitu kaebdust ette tuua: Kord teinud ta kaebajale oma nõia-
tunsti abil tuulekeere paja alla, nõnda et tuli tuppa laiale karanud ning maja maha tahtnud põletada — siis ma-
ganud Willem Sörtis kord tema juures ööb ja kohe peale selle jäänud ta terve laps haigeks ja surmud ära. Ükskord lubanud Willem tema wiljawäljasid, lauta ja rehetuba õn-
nistada aga nõudnud selle eest liig palju maksu, ja siis jäänud jälle Pilli naine haigeks, kes surma woodil ütelnud, et tema haigus wistist Willem Sörtsi süüd olla.

Kõik need kaebdused salgas Sörtis kohtu ees ära ja tunnistas üksi seda, et Laiske Mart nõid on ning wana kuradi enese seltsimees olla.

Selle pääle mõeti ka Laiske Mart finni ja toodi kohtu ette. Mart salgas niisama kõik ära, mis Willem tema pääle koebanud. Kohus lastis müüd mõlemad kaebduse alused juu-suud wastu kofku, kus Sörtis Laiske Mardile ütles:

„Sina jootsid õlle kapaga naisele konna poegi sisse — sina oled mitmele kurja teinud ja teed weelgi, kui sa eluma jääd — ja kui mina peaksin surema, siis tahan ma seda oma hinge pääle võtta, et sina seda oled teinud; sina oled nõid, seda teab iga üks, ja selle pääle mõin ma kas wõi surra.“

Protokollis üteldakse siis, et Laiske Mardilt selle pääle kolm korda wastust küsitud, aga ta pole siiski midagi kohtnud.

Mõni päew pärast seda on protokollis tähendatud, et Willem Sörtis haigeks jäänud ja paar päewa enam midagi pole jõonud. Kohus saatis omalt poolt tohtri asemele ühe saatekonna haige juurde, kelle seas õpetaja Ludwig Raspius ja maakohtu asjefor Beeter Grothe olivad.

Õpetaja Raspius manitses teda tungiwalt oma süüdi tunnistada. Selle peale tunnistas haige ka:

1) et Hinno Simon ja tema naine temaga ühes kahe aasta eest mehe Jürgeni wenna ja aasta eest selle lapse ja warja ära on teinud;

2) et seesama Simon ja selle naine umbes kolme aasta Kaho Matsil 12 siga ühe korraga ära murdnud.

3) et nad selsamal ajal Matsil kahe aastase mullika laudas ära murdnud ja jaba otsani ära lõõnud;

4) Simon oma naise ja temaga, Sörtfiga, murdnud 12 lammast ära;

5) Suure Kiiine Mats olla päälis üle 700 oma meeste;

6) Nende isanda nimi olla Taos ja Sörtis kofk.

7) Keume Karist olla kofkufäimistel ka koka ametis.

8) Ripe Mart olla tugew hunt;

9) Kui nende isand oma mehi kofku tahta saada, siis lastawat ta oma sarwe puhuda ning jeda, kes mitte ruttu ei tule, raudpiitsaga raskesti pekka;

10) Kiiine Jaan olla pealik 70 oma mehe üle;

11) Laiske Mart olla juur nõid ja kuradi enese kofk.

Sörtis andis weel mitmed teised nimed üles aga ei teadnud neile mingit iseäralist ametit nimetada.

Protokollis on edasi tähendatud: „Selle pääle furi Willem Sörtis 25. jan. 1641 ja tema koha maeti rabasse maha.“

Selle asja sees tuleb nüüd 4 kuuline waheaeg, sest esimene protokoll Laiske Marti wastu algab Pärnus 31. mail järgmise usutamisega.

„Mõned nõiad on sinu pääle tunnistanud, iseäranis Willem Sörtis, kes ka selle pääle furnud, et sina ka nõid olla ja et sa Järwe Pär dile ja tema naisele konna pojad kehasse oled nõiutanud ja muidu palju paha teinud.“

„Mart ajas kõik wastu.“

Järelijätmata üleküulamise juures tunnistas Laiske Mart ainult jeda, et kõiksugu inimeste ja loomade haigusi

nõnda nimetatud sõnumise läbi arstida mõida ning sel viisil paljudele abi saanud. Ta olla selle kunsti unes ühe mõra naisterahwa käest õppinud, kes talle tarwiliised sõnad unes ette laulnud, mis juba 25 aasta eest Poola sõja ajal sündinud. Oma pääle kaewatud nõiduse kohta wastab ta ainult nii palju, et rahwas teda nõiaks pidada.

Selle seletuse pääle on protokollu järgmine otjus kirjutatud:

„Älemal tähendatud ülekuulamise järele, kus Laiske Mart ise tunnistanud, et iga üks teda kardetawaks nõiaks pidada, Sõrts temale ka suu sisse ütelnud, et ta ühe naisele elawad konnad kehasse nõiutanud, kui ta temaga joonud, siis weel, et ta sõnumisega Jumala nime kurjaste pruukinud ja oma sõnumise juures iseäralisi kahtlaid wiigurid ja kumbeid tarwitanud, mis ta 25 aasta eest õpsel ühe naise laulmisest õppinud, ja et kaks meest, kurbas ja Keinu Hans, wandega iunnistanud, et ta nõidumisega ümber käinud ning wana kurja oma seltsist pärit olla, mis kõik piinamise wäärt on — siis peab ka piinamisele mõistutama.“

See kohtu otjus täideti. Mis Mart selle juures tunnistas, oli see, mis temalt nõuti. Meie ajal kõlab see kui imelik muinasjutt, sest raske on nii pimedat ebausku kohtumõistjate juures uskuda, nagu see lugu selgeste näitab. Piina walus tunnistas waene mehike kõige päält, et ta sõnumise oma isa käest õppinud ja et ta tõeste nõid olla. Temal olla ise oma Jumal ehk isand, kelle juurde tema ja palju teisi weel Rõhmastu joo pääl kofku käimat. Selle ja mitme muu imeliku tunnistuse pääle palunud Mart meelt ära heites piinamist järele jätta, sest ta tahta kõik tunnistada. Siis küsis kohtunik: Kes weel teised nõiad olla?

W. kurbas Hans ja Suure Mats olla nende ülemad. 2) Hansu naine Epp tegewat ussid kurbaste pääle, mõiwat õnnistust põldudelst mõtta ning ennaft tuulispaasaks muuta. 3) Holli Lepa naine Madli mõida weisjed, piimaja mõid ära teha ning ennaft prugiks moonutada. 4) Araste Moos-

ritsel olla mõimus külma, allatest ja ilma teha, õnnistust kaotada, wiljale kahju saata ja ennaft libahundiks muutu.

Küsimus: Kuidas võib ta libahundiks jooksta, sest ta lonkab ju?

Kostus: Kui ta libahundina ümber jooksnud, on üks talupoeg taljala alt äralasknud, mispärast ta nüüd lonkab.

Siis andis Laiske Mart veel üles:

5) Punge Tõnise, kes külma ja jääd tegewat, ning ussid teinud, mis mõnest aastast saadik ruffid ära häwatanud.

Pääle nende nimetas kohtualune veel hulga nimesid, ilma et neile kindlat ametit üles oleks annud. Minult jeda lisas ta veel juurde, et nad kõik libahundid olla. Tema seletused kohtumõistja küsimuste pääle selle jeltfi üle, mille liikmeks ta ennaft pidas, on nii imelised, et meie neid lugijale ette ei taha panemata jätta.

Kohtn. Mis on teie Jumala nimi?

Mart. Taus.

Kohtn. Kuidas oled selle isanda teenistusesse saanud?

Mart: W. kubjas Hani ja Rehe Simon olla teda kui ta kõiki teisi selleks meelitanud.

K. Kuidas on sellega hakatust tehtud?

M. Tema ristis kõiki ümber.

K. Kuidas see sünnib?

M. Kurat pobiseb nõiasõnu ja kastab neid kaks korda weega ning annab neile siis uued nimed — minule on ta Jürgen nimeks annud.

K. Mis nad jääb Rõhmastu soo pääl teewad?

M. Kui isand sarwe puhuda, kuulwat kõik ja pidawat kohe jalapäält tema juurde minema ja tema käskufid täitma, sest et nad ilma tema käsuta midagi teha ei võida. Selle tarmis olla ta neile mõned sõnad õpetanud, millede abil ta tahtmist täita kerge asi olla. Tema, Mart, olla talitajaks seatud.

K. Mis amet temal selle juures olla?

M. Tema jooksnud libahundina ümber, murdnud lam-
baid, figu ja muid loomi, mis aga kätte saanud, ja too-
nud kõi oma isandale, kus juures rõõmsalt elatud.

A. Rist ta leiba ja muud toitu saanud?

M. Minu peremees kästis mind taewa õnnistust võtta,
mille tarvis ta mulle sõnad õpetas.

4. juulil 1641 lastis kohtunik Laiske Marti järele
kohtu ette tuua ja küsis temalt kui protokollist kõi ta tun-
nistused temale ette oliwad loetud, kas ta oma tunnistust
digeks pidada?

M. Kõi, mis ma rääkisin, on tõsi; selle peale võin
ma surra.

Protokollis seisab kohtumõistja poolt weel see tähen-
dus, et kohtualune teda südamest palunud oma palka õige
pea kätte maksja lasta, sest kaks nädalat tagasi olnud ta
peremees tema juures ja tahtnud teda ära tappa, tapel-
des: „Enne olid sa minu mees, nüüd tahad rabasse
minna. Mis kasu sa oled mulle teinud, et nüüd minu rahwa
mult ära petad? „Siis tahtnud ta peremees teda kohe ära
viia ja lubanud oma üksed talle warsti lahti teha. Mart
õnnistanud ennast ja palunud Jumalat, siis kadunud ta ära.

Kaugemale ei lähe kohtu uurimine protokollis järele
mitte enam. Ei nõutud temalt enam nende inimeste üle
ligemaid teateid, kelle nimesid ta nimetanud, ega küsitud
järele, kuidas viisi ta libahundiks olnud, millest wälja
oleks võinud tulla, et ta surma hirmus ehk piina walus
wõimatuid asju rääkinud ehk pääst nõder olnud. Säl
leiame häliste tema kohtu asjus lõpuotsuse, mis meid imes-
tusega täidab ja sõna sõnalt Gesti keelses tõlkes nõnda
kõib:

„Ülemal seletatud aktide põhjusel leitaakse, et Laiske
Marti ise ära tundis ja tunnistas, et tema nõid on, seda
kunstis eite oma isalt õppinud, ka õnnistamise, sõnumise
ja kuradi kunstidega ümber on käinud; pärast ennast täitsa
kuradile ära annud, kes teda uueste ristitud, hundi näol
ümber jooksnud ja palju kahju teinud — siis peab tema

nagu ta ise ära teeninud, teistele hirmuks, tulega elust surma mõistetud ja ära põletatud saama. Y. R. W"

See otjus on ära täita antud ning tavalisel viisil ka täidetud.

K a r i k.

P. Grünfeldt.

"Siin kuldase karika sees
On rõõmud ja kurbdus (su ees)
Oh wali nüüd targaste neist,
Kas võtad sa ehineid teist! . . .

"Kuid kisgi, oh tea veel, mees,
Mäd segatud karika sees;
Sa juna võid ainult üks sõõm,
Su osa siis kurbdus ehk rõõm!

"Sa rahule jääma siis pead,
Tõist sõõmu ei saa! Kas nüüd tead?"
Mees mõtles ja arutas nüüd:
"Kumb nendest küll oleks mu hüüd?"

"Ma rõõmu küll tahaksin siin,
Mõis olla, kuid osaks saab piin!
Ei tunne veel kumbagi neid —
Joon mõlemad, mõlemad teid!"

Ja laualt ta karika tõi
Ning põhjani tühjaks ta jõi. . . .
Seksaadik on kurbdus ja rõõm
Me südame ühine sõõm.

Üks wande kodupaik.

Mauras Jofai järele S. M.

Üksikult seisaw kõrge maja on, mis meie lugejale kujutada tahame. Wälimus on lihtne ja nāgus, walgeks lubjatud müürid, roheline raamilised aknad annawad talle lahke, sissekutsuwa wāljanāgemise. Maja ees on Italia kuused istutatud, selle taga ruumikas puiestik, mille aia üle ilusate jasmīini pōōsaste paksum oksad kummardawad ja läbi lahtise wārawa wōib õue pāāle waadata, mille keskele kõrge lusthoone ehitatud, kust kõige ilusam wāljawaade osaks saab. . . .

Ja selles majas ei ela keegi. . . .

Pigemalt silmitsetud on hoonel midagi waikawat, āratōukawat enese külles; akna ruudud kiirgawad kõigis wikerkaarti wārwīdes, müürid on hallituse korraga kaetud, lusthoone akende pāāl seisawad lillepotid ārakuiwanud kaktustega, aias lillepeenarde pāāl kaswab umbrohi ja uste inged on paksum roostega kaetud. Ei ühte heli ega hāālt ole kuulda, puud ja pōōsad on üksksteisest läbi kaswanud; ometi ei lasse ennaft ükski lind nende pāāle mahja, et oma hommiku lauluga ülesdōuswat pāewa terefada; ei ühte mesilast ole siin nāha, kes õilmetest mett imema tuleks, ja mitte āmbliku wōrkugi ei ole kusagil nurgas leida — ei, elamata, waikinud on kõik, kui oleks ta alles nīiud ehitatud. Keegi ei tule siia sisse, wālja arwatud aeg, kes, nagu nāib, ka jālgi järele ei jāta.

Aia tagapool külles hīilub padriku wahelt palam hallikas wālja; kõiksugused kihwtised taimed palistawad mõlemilt poolt ta keerlewat jooksu.

Maja ümber wōib sāl ja tāāl mōnda rohuga üle kasunud weikest kīngast nāha, mis hauakīngaste sarnased on; mōnede ees wōib ka āramādanenud hauaristi jālgi teida. Nāha on, nagu oleks see maja paljalt olemas, et neid haudast walwata.

Ühe müüri pāāl on must rist nāha, mida ei tuul, ei wihm, ega inimlikud kāed sālft āra kaotada ei wōi.

Keegi, mitte midagi ei ela selles majas.

Mahajāetud waremetel on omad hirmutawad waimud, kes sīda-ōōl oma haudadest sīles tulewad ja oma kettisid enese jārel wedades, kōlisewalt läbi dōōnfete ruumide sammuwad ja surnukahwalute nāgudega inimesed āra ehmatawad; — kuid selles majas ei ole tontisidgi, ainult nimeta, ütlemata hirm, mis selle inimese hīnge hīilub, kes nendesse tubadesse astub, nendesse tūhjadesse, wāstuhajawatessse kodadesse, milledes sīda-suwel jākākülmus walitseb ja milledes läbi alati tarretaw

tuuleõhk lehmima näib. Mõnda külm mõib ainult surmaõhk olla. . . .
Jah. . . . selles majas elab surm.

Kes ühe ainuma õõ selle katuse all mööda saata julgeb, see näeb ta hirmutawat nägu, kuid ial oma elu sees ei mõi ta enam jutustada, mis ta näinud.

Künkad sääl ümber maja on hauakiinkad.

See maja on äraneetud.

Õhda sellele, kes sja külaliseks tuleb! ta tuleb surmale külaliseks.

* * *

Balthasar von Madoksai, kes kord terve maakoha pere-meest siin olnud, on weel täna kuulus ja tuttav õnnetuma surma läbi, mis ta kannatanud. Ta hobused läksivad metsas peruks, wedasivad teda läbi muda ja mulla ja liikmete wiisi sai ta peruks kistud. Tema elu oli just niisama õnnetu, kui ta surm, ta oli nõndasamuti kahetsemise wääriline ja awitamata, nagu ta ots.

Ta oli rikas. Oma isalt, keda ta ial ei tunnud, oli ta kolm mõisat pärinud ja weel ei olnud ta aastatgi wana, kui ta oma wanimad kaotas.

Oli ta loomisest niisugune, mõi oli ta oma sündimise juures kellegilt äraneetud saanud, ehk oli ta kaswatus sellesarnane? — Küllalt, ta oli waremast nooruselt saadik tufane, iseneeses, nagu oleks ta ühest juba äraproowitud ilmaist lepitamata kibeduse oma hinge sees kaasa toonud, ja oma eluajal ei leidnud ta ühtegi, kes teda armastanud oleks. Ta seltsimehed tõmbasivad endid, kui ta nende seas ilmus, aralt temast tagasi; ial ei mõinud ta ühte nendest sõbraks nimetada ja nõnda kui temal kellegile naeratust ei olnud, nii ei saanud ka temale ial ühegi poolt naeratamist osaks.

Tema näo silmamisest oli küllalt, et kõige elawamas seltskonnas juttu seisima panna; ohkamine, mis ta rinnast wahest tungis, sundis kõige rõõmulikumat naeru waikimisele. Tema ligiduses tundis ennast igaiüks litsutud, tufane. Tema sõnad oliwad külmad, walulikult wärisewad; tema silmadesse ei julgenud keegi waadata; rääkis tema, siis ei wastatud ial midagi ta sõnade pääle; külalisi talle ei tulnud. Waesed hirmusiwad ta õnnetuist kuulutama waate ees ja arglikult tõmbas ennast igaiüks temast tagasi.

Ja seda teadis ta kõik wäga hästi.

Midagi oli ta otja pääle kirjutatud; kurja märk oli ta otsaesise mooltide sisse surutud ja see sünnitas waheseina tema ja ilma wahel.

Kui ta suure hulga seas wahest mõnda leidis, kes teda wähem näitasiwad kartma, siis tegi ta kõik, set neid enese külgi kõita. Ta

kattis neid meelitustega, kulutas oma wara nende pääle; ihe sõbraliku sõna eest avaldas ta kõik oma südame walud, ja janines, ihkas selle järele, korra vähemalt sõna „sõber“ kuulda.

Asjata!

Kui ta kellegile oma südame walusamad saladused usaldanud oli; kui ta ootas, et see ta rinnale wajuks ja temaga nutaks, siis tungis teadmata peaaegu, külmalt ja äratõukawalt teise huultelt: „Armuline isand!“

Kord palus ta ühelt noorelt tuttavalt, kes wäga waene oli, nuttes, et see talle kätt annaks ja sõbranime kingiks. Noormees täitis ta soowi, kahwatas aga sel kombel samal silmapilgul ära, kui oleks ta surmainglile kätt ulatanud ja seda sõbraks nimetanud. Seft ajast puikles ta aralt tema eest kõrwale.

Selle nooremehe nimi oli Albert Aikai.

Iga päewaga tõmbas ennast Balthasar enam ja enam ilmast tagasi, wiimati hoidis ta ennast täitsa tema eest kõrwale ja kaugel kõigest seltslikkudest rõõmudest elas ta üksikult omas wagusas mõisas, ilma ial üht sõberast omas wanas, waikses lossis nägemata.

Kõikide sarnaselt, kes ilmast ära tüdinenud, oltis ta looduses enesele lahutust. Ta istutas puid, korjas lille ja ta ainus selts oli ta aed ja selle tummad haljad elanikud. Aga kõige pääl, mis ta hästi puudutas, näis wanne olewat: kihwtised usfid sõiwad ta wiljapuude died ära, wõi kinnipidamata pehastus tabas nende tüwised, wõi weel alles toores wili sai usikestest ära häwitatud. Kord koguni märkas ta ehmatusega, et kõik lilled, mis ta nii suure hoole ja wihusega kogunud, läbi, egamine kihwtised taimed olivad.

Tema isal oli üks wana koer. Ta toitlis teda oma toitudest, laskis teda pehme padja pääl omas toas magada, meelitas teda ja isegi see koer ei tahtnud teda armastada.

Jalgi ei tänanud ta sabaliputamisega uut peremeeft ta häduse eest; kartlikult ja ettewaatlikult puudutas ta sõõksid, mis see talle ulatas ja küüras, longus sabaga, kiunudes soowis ta soojast toast wälja lastud saada ning sagedaste, kui ta soow täidetud ei saanud, äratas ta teda kange, haleda hulgumise läbi unest.

Koguni mõistmatad loomad tundsiwad tema ümber olewat nõidust.

Paljalt kaks hinge armastasiwad teda: ta wanem teener, üks nõdrameelne aednik ja selle lapse-laps, kaheteistkümnne aastane plika.

Tõendatakse, et kes lastest ja nõdrameelsetest armastatud saab, hirmsat surma sureb.

Plika nimi oli Juudit. Ta oli ilus laps mustade silmadega, kahwatu näoga ja ruugete juukstega; ta mõis noortmeeft juba kau-

gelt, tihedama rahwa hulga seas ära tunda ja sääl ruttas ta talle olati wastu, pani omad ümmargused käewarred ta kaela ümber ja suuteles teda, wõi surus tema käe oma meikeste kättega oma südameligi, nii et ta seda wägewalt lahti teha suutis. Selles lapsearmastuses oli midagi nagu nõdrameelsusest, sest ta wõis päewad otsa ilma söögi ja jooki-gita, jah koguni ilma rääkimata Balthasari toas wiibida ja kui teda säält ära wiidi, siis nuttis ta ööd läbi. See waimuhaige unistuse sarnane tagahoidmine kurnas nõnda last, et ta päew päewalt kahwatumaks sai.

Ta wanaisa, waikne nõdrameelne wana aednik täis juba Balthasari lapsepõlwest saadik meeletuma armastusega ta järel. Ta ei naeratanud ial; kuid niipea kui ta teda silmas, hakkas ta naerma, et püüarad üle põskede meeresiwad; wähest luuras ta aias ta järele ja kui Balthasar temast mööda läks, jooksis ta tema juurde, wõttis ta põlwe ümbert kinni, suuteles ta jalgu ning hulgus ja kaebas, kui teda ära kisti. Esialgul kartis Balthasar seda nägu, mille filmad nii segaselt waatastiwad; hiljem aga, kui ta ennaft ilmaft eemale hoidis, hakkas sellega sõbrustama. Ta harines temaga ära, käis teda tema aiama-jas waatamas ja ajas sääl temaga juttu. Hüüfugustel aegadel olid mehel selged filmapildid; ta jutustas, et ka kema õnnelikumaid päiwi näinud, et ka temal kõike olnud, mis inimese südant rõõmustab, et ka tema kord sellega õnnelik mees olnud, kelle maja sagedaste rõõ-mudest koduotstutud sai. Ta olewat pidustusi pidanud, lahkeid, rõõm-said nägusi enese ümber näinud, tal olla sugulast ja sõpru olnud ja kõik see olla maha maetud, mulla sisse peidetud.

Mõttes kuulatas Balthasar wanakese sõnu ja mõtles selle pääle, et kui see inimene surema peaks, tema nii üksinda kui tont järele jääb.

Kui ta wähest mõttelikult läbi aia sammus, nägi ta, et kaks warju ta järel käiswad ja tagaft waadates leidis ta wana Rooba enese selja taga hirmutawat. Suwe õõseteks walmistas ta omale aseme oma peremehe akende alla; külmemal aastajal sellewastu hiilus ta ettetuppa ja saatis öö ukse ees truud koera sarnaselt lamedes mööda, tuli talle aga ta kuri tund, siis tahtis ta kistendades ja kaebades tema juurde tuppa tungida, sest et ta peremeest hirmus hädaoht ähwardada, mille eest tema teda kaitsma pidada!

Iga päewaga seltsis Balthasar selle mehega rohkem, kuni ta te-mast, kellest iga teine ennaft ehmatusega wemal hoidis, sugugi lahkuda ei tahtnud ega wõinud. Terwed päewad saatsid nad wastastiku ju-tus poolpimedas, paljalt kamina tule läbi walgustatud hoomitoas mööda. Nad rääkiswad oma tähtsate unenägude üle, mis paljude aastate järele nende juures hirmsal wiisil täide minema hakkastwad; seitsmendama lapse sündimise üle, kelle saatuse kohta „7nd“ mel numbri

kurb mõju on; mõistatusliste, nimetamata sõnade üle, mis saatusele sundi pööle panna mõivad ja nende õnnetumate inimese loomade üle, kes kurja waimu läbi äranõetud on, üksteist wastastiku ära rikkuma, üksteisele õnnetust tooma, ilma et nad selle juures süüdi kannakšiwad, mõi sellest kõrwale puigelda suudakšiwad.

Säärastel kordadel pistiwad mõlemad kõnelejad pööd kokku, kustum kamina tuli walgustas nende murelikkusi nägusi; — nõdrameelse linakarwa juuks rippus sassis ta kaela pööle, ta saladusline sofstaw, wahest ülesehmataw hää sünnilas nagu kõiksugusid tontisid meikesesle hoomituppa, ta filmad olid alati tarretanult ühe koha pööle säetud, käed olid tal wagufaste põlwele pööle, kuna Balthasar waikides seljokile oma leentooli pööle istus ja kinniste filmadega, ristis kätega nõdrameelse prohmetlikkusi ettekuulutusi pööle kuulas. Balthasari ofsaesine oli sel ajal juba wäga kõrge; ta pöö hakkas paljaks minema.

Ilmas on siis inimesi, kes üksteise arahukkamiseks sündinud on? keda saatuse kõige imelikkumate teede pööle juhtumise läbi kõige kaugematest ilmanurkadest kokku weab, et oma arapõõramata ofsua nende juures täide saata; mille algpõhjusi keegi aramõtelda ei suuda? Ja mikspärast ei peaks neid olema? Ofstustab ometi wahest kõige wähem ast, üks sõna, samm, soom, mille sündimise juures hää ingel nagu sõnata määrgiga inimest tagast, kiskuma näib, terve elu üle! . . . Napoleon kaotas Waterloo lahingi tükikese küüma praadi pärast. Kõik eluhäädad saatis saatuse ühe õnnaõutäie pärast meie üle. . .

„Ja, jah,“ ümistas nõdrameelne hirmsa wärina all: „hoia enast neiu eest, kelle ofsaesine wäga walge ja kelle filmad wäga mustad on, sest see neiu saadab sind hukka. Tema saadab sind ja sina teda hauda, ühel õöl saate teie mõlemad surema, küll üksteisest lahus, aga ometi üksteise surma juures süüdi kandes.“

Ja neid sõnu kordas ta nii sagedaste ja nüfuguse prohmetliku waimuga, et Balthasar wiimati neiuft und nägema hakkas, kellel wäga walge ofsaesine oli ja mille kulmude all kaks musta filma, kahe musta deemandi sarnaselt sätendakšiwad. Ta ehmatas nüfuguste unenägude juures alati unest üles, tegi filmad lahti ja weel kaua seisis ka siis see kuju ta ees, kus pööle ta filmad jälle kinni pani, et seda weel näha. Kes mõis, kes pidi see olema? See mõte piinas teda ütleemata ja selle juurde seltsiwad weel nõdrameelse ettekujutused. Tlaks ikka aramaks, ikka unistawamaks; õõsel leidis ta nüfama wähl enam rahu, kui päewal, kuni wiimaks waikse, tumeda waimuhaigus. märkisi tema juures näha mõis.

Ähel hiljal kuupaistesel õhtul istus Balthasar von Madokšai nagu harilikultgi oma hoomi toas, tema wastu Rooba, nõdrameelne aednik. Mõlemad arwakšiwad üksteisega rääkiwat, kui küll nad wai-

hiskwad. Hõdrameelne istus kokkumajunud oma leentooli pääl; ettepoole langenud keha lames siledalt põlvede pääl ja läikiwa palja pääl pääle, mis keskpaigas mõlemate käte pääl puhkas, paistis kuu.

Balthasar wähtis tarretanud pilgul akna pääle, mille läbi alawahetawad asjad määramata kujudes talle wastu paistiwad, wahest kadudes ja jälle üles tärkades, kuida just mõni pilweke kuu ete läks ja selle jälle wabaks andis. Äkitselt näitas tal, kui tärkaks kahmatu, walge nägu süsimustade silmadega tema ees üles ja wahiks käbipuurimalt ta pääle. Ta arwas und nägewat ja liigutas käsi. Ta sõrmed puundutasiwad kamina simsi; — ta tundis walu ja teadis et ta ülemel on.

„Waata, sääl on see nägu!“ hüüdis ta üles karates ja tähendas akna poole. Kuid ainult oma sõnade wastukaja oli kuulda, mis pääle kõik jälle waikselt jäi.

„Sääl ta oli!“ hüüdis ta kähisedes, wanakese käemart haartes; „waata sääl ta seisib wahtis minu pääle ja ei rääkinud midagi. Mustad silmad, walge nägu, sääl, sääl! kas sa ei näe? kas sa ei näe?“ ja sääl juures raputas ta wanameest kättpidi, kes korraga tooli päält maha kukkus ja põrandale pikali jäi. —

Ta oli surnud. Waikselt, mürata, nagu ta elanud, suri ta ka; keegi ei kuulnud ta wiimist ohkamist.

Balthasar wärises, kui eluta keha põrandale kukkus; käed ja pää löiwad tumedalt wastu lauda, nägu oli hirmus kurb. Kõige hirmsam tõsidus on surma tõsidus.

Kuid enam kui surma kuu, piinas teda too mõistatusline nägu. Kes mõiks see olla? küsis ta ja ei mõinud wastust leida.

Ta oleks aga seda leida mõinud.

Umeti ei olnud ta iseenesega mitte selguses.

Metsik mõte, et ta saatus muutmata, lepitamata oleks, oli end temas kindlaks pestanud ja käis ta järele. Wiimaks oli talle see nii piinaw, nii kannatamata, et ta iseene eest põgenema pidi. Tärghisel päewal reisis ta ära. Ta otsis kõige suuremad ilmalinnad üles ja kukutas ennaft nende kärealsewa, tuimaksategewa keerutuse sisse. Ta tuttawad, keda tema aruldane saatus huiwitas, ei kuulnud aastad otsa midagi temast. . . .

Kuus aastat läks mööda, kuna ta sel wiisil läbi ilma hulkus; ta põgenes oma tumedate mõtete eest ja arwas omale pelgupaika metslikkudes ümberajamistes leida mõima. Ja kui ta kuue aasta järele jälle tagasi pööras, igatsetes ta südamel uueste kõige nende tumedate ainduste järele, mis ta sääl wäljakitkuda tahtnud, sest läilus, mis teda nüüd kõige himude wastu täitis, oli tal weel raskem kanda, kui kõik ta saatuse piinad. Kusagil ei tundnud ta ennaft kodu, talle oli kõik walulik, kõik hibe; parandamata kurbmeelsus lautas end ta

musta were üle, mis ainult selles muutunud oli, et kui ta enne saastust kartnud, nüüd sugugi enam seda ei uskunud ja midagi ei kartnud, ega lootnud. Kui ta naeratas, siis oli see kõige pilkawam hirtutuse naer, mis ütlema kibedaks läks, kui ta selle pääle mõtles, et ta ettekuulutusil ial uskunud. Kuue aasta sees käis ta ikka ühe mõtte järel, mis ta kõige rohkem kartis; igalpool otsis ta kahwatuid, mustafilmalist naist. Ta leidis neid küllalt; ometi ei annud keegi nende seast suremiseks asja. Ilusad, edemad, petlikud olivad nad pea kõik, aga õnnetust kuulutam — mitte ükski. Viimati ütles ta enesele, et nõdrameelse sõnu paljalt nõdrameelne uskuda võib ja tuima rahu sarnane tundmus vangistas seda väsinud hinge.

Jälle läks ta oma mõisasse tagasi. Jäämist ei olnud tal kufagil. Ta oleks ise ennaft surmanud, kuid kartis, et enesemõrtsukate hinged ka teises ilmas rahu ei leiaks ja nii vedas ta seda sadakord ära neetud, sadakord põlatud kurba elu edasi.

Suuremalt jaolt elas ta omas aias, kus tal poolpime lehthoone oli. Siin unistas ta päewad otsa; sagedaste sai ta vihmast läbi ja läbi märjaks, kuid mis läks see talle korda, temate, kelle sfemus nii kõrbenud nii ärakuinud oli.

Ähel päewal, kui ta nagu harilikult unistuse sisse langenud oli, filmas ta läbi wäankasmude üht naisterahwa kogu, kes aias lille noppis. Ta ehmatas. Seefama nägu, needsamad filmad, mis teda nii sagedaste koduotfifwad; seefama nägemine, nagu tollel ööl. . . . Ei, jällegi unenägu, ütles ta enesele ja pani filmad kinni. Ometi ei tuurunud kaua, siis pidi ta nad jälle lahti tegema. Kogu oli ligemale tulnud, — jällegi ligemale; viimati astus ta lehthoone juurde, noppis mõne roosi ja oksadelt langesiwad närtfinud lehed Balthasari náo pääle. „Kes ja oled piiga?“ hüüdis see, nüüd ennaft ise ära unustades, ja lehthoone seina läbimurdes kargas ta tema ette.

Neiu laskis lillidega täidetud põlle ehmotanult lahti, nõnda et selle terme siu maha kukkus, ometi ei läinud ta kahwatu nägu sugugi punafemaks, kui ta wärsfedes kogeldas: „Ma olen Raaba lapse-laps!“

Ah! Nagu loor langes Balthasari filmade eest. Sina oled siis see tundmata kuhu? Kui palju ta kahtlustest olid nüüd kadunud! Sel filmapilgul sai ta kümme aastat nooremaks.

„Kui ilusaks sa läinud oled, mu armas weikene Juudit!“ ütles ta kahwatu neiu kätt teadmata haarates, ja kui ta selle poolt tasast wastufurumist tundis, tõmbas ta neiu enefe kaenlasse, kes selle juures ta südame ägedat põksumist tunda mõis.

Hoort neidu täitis tema wastu fšamafugune lapselik armastus, nagu kuue aasta eest.

Balthasar hakkas midagi uut, midagi magusat rahustawat oma südames tundma. Esimest korda omas elus nägi ta, kui ilus see si-nine taewatelk sääl üleval on.

Käsi käes kõndiswad nad nügusa neiuga läbi aia ja Balthasar laskis enesele temast kõige pääliskaudsemaid asju ilmast jutustada, kuulatas sõnu, mis ta priskete punaste huulte üle tuliwad ja tal näis, nagu oleks kõik ilm nende huulte walitsuse all.

Sest ajast saadik näitas, kui oleks ta oma meelsuse ära wahe-tanud, kui oleks ta teadmata seda kaitseasja leidnud, mis tema saa-tust muutis, — ta heitis oma endise inimese hoopis ära. Ta naera-tas, oli lahke ja hääs tujus. Ta magas, tõusis waraselt üles, oli ju-tukas, teiste inimeste sarnaselt ja saatis noore neiuga termed päewad aiahoones mööda, kus nad endid üksteisega lõbustaswad, nagu kaks last, kellede mõtted ja meeled ainult ilmsüüta naljade päale seatud on. Oli aina rõõm neid üksteisega näha.

Kord, kui see kaunis laps ennaft naljatawa kallistusega tema najale toetas, tõmbas Balthasar ta õrnalt oma ligi ja ta saleda keha ümber kinni wõttes wahtis ta talle sügawasse silma ja küsis: „Heiu! armas magus neiu! Kas sa wõiksid mind armastada?“

Moor neiu ei annud aga ühtegi wastust, waatas aga nooremehel-e nii tõsiselt ja sääl juures nii palawalt silmasse, et see seda wälja kan-natada ei suutnud.

„Kas sa ei mõista mind ehk mitte? Waata, mul ei ole ühtegi, kes mind armastab, ka sul ei ole ühte pääle minu, — ole siis mu magus naine, mu ustaw arm!“

Juudit waikis, kahwatas, jõuetumalt langesiwad ta käed kõrwale, wärin jooksis läbi ta õrna keha.

Balthasar pidas seda muutust neilikuks häbelikuseks ja pani oma magusate lootuste täideminemise juba järgmise aja pääle. Heiu ei annud ühtegi wastust; ometi oli sest ajast saadik kartlikku tagasi-hoidmist ta juures näha, kui Balthasar talle ligemale tuli, mis see mõrsjalikuks argduseks seletas.

Ainult weel üks nädal lahutas teda ta pulmaõndsast päewast.

Kui palju herrandlikkusi plaanisi ei teinud ta küll selle päewa jaoks! Ta oli otsustanud, ka edespäi ainult üksinduses, muust ilmast äraerandatud, paljalt oma armuõnnest elada ja ei teadnud ainult mitte, kellele ta oma õnnest teadustama peaks. Ta sugulased olid teda ammu ära unustanud, tuttawaid tal ei olnud, sõpru ei olnud ta ial tunnud. Wiimati mäletas ta, et tal ometi üksainus sõber on, kelle nimi Al-bert Ajkai ja kes waene poiss oli ning häämeelega ta rõõmupäewast osa wõtma tuleks. Ta laskis noore mehe üles offida ja teda pulma-piduks paluda.

See jõudis mõni päev enne laulatust sinna ja selle wahe ajal ujus terve lofs sula lustis ja rõõmus.

Ennekuulutawa päewa hommikul sai Balthasar lõu häälest nagu armuhelist äratatud. Ruttu pani ta ennaft riidesse ja hiilus oma ilusa mõrjsja tuppa, kes walges hommikuriides kahwatult ja waikselt akna juures istus ja tumedaid pilkusi sisse astuwa peigmehe pääle heitis. Armujoowastuses sammus Balthasar tema poole. „Juudit, mu ilus magus arm!“ sosistas ta ta haaras ta käest kinni. Kuid rutuste laskis ta tema lahti — oli ta ometi nii jää külm, weel külmem aga oli hää, mida ta nüüd kuulis.

„Armuline isand!“

Balthasari ümber hakkas ilm ringi ümber käima, tuikudes langes ta tooli pääle, ta hingamine seistas.

„Armuline isand,“ rääkis neiu.

Kui ma alles weel laps olin, tundsin ma ennaft väga teie juurde tõmmatud, teadmata, mikspärast? Ometi sundis mind üks wastu seismata wägi, teid armastama. Sel filmapilgul aga, kus teie mulle ütlesite, et teie mind armastate, näis mul, kui ärkaks mu hing pikast unenäost üles. Ma astusin uue ilma sisse, ma hakkasin selgeste nägema, — ei, ma ei wõi teid mitte petta, mu süda ei luba seda, ma pean seda teile tunnistama. . . .” Ja siin waikis neiu, kui ootaks ta, et ta juttu takistaks.

Madoksai waikis; mitte ta hingamistgi ei olnud kuulda.

Weidi aega seisis Juudit wiimitades, kahewahel tema ees, kuni ta äkitselt rututise otsusega need wähesed sõnad rääkis: „Ma armastan ühte teist“, mis pääle ta ennaft äkitselt ära pööras, käed näo ette lõi ja nutma hakkas.

Madoksai kirjistas hambaid ja sooned ta otsaesise pääl turtsuwad üles; ometi jäiwad ta silmad kõige selle tõttu kinni ja ta nägu rahuliseks, nagu mõnel minestaw.

Raua waikis ta, wiimati küsis ta, oma kibedust maha surudes, tasasel sunnitud häälel: „Keda sa armastad?“

Wärisedes, sosistawalt tuli wastus Juudit huulte üle: „Albertit.“

Ei ükski ohkamine, ei ükski liigutus arwaldanud, mis Balthasari südames sündis. „Hää!“ Selles oli ta terve wastus ja sellega läks ta rahuliseft ja külmalt toast välja.

Pulmade asemel peeti selsamal päewal paljalt kihlused, mis nii sama lõbusad olimad, kui oleks nad pulmad olnud, ainult et mitte Balthasar von Madoksai, waid Albert Ajkai peigmees oli.

Madoksai pidas mõrjsjapaari kuni pulmapärwani enese juures ja wõttis ka nende ühenduse eest hoolekandmise enese pääle. Jutu alustuses nimetatud maja ehitus wõeti käfile, ja krundi, mille pääle seda tehti, laskis Balthasar peigmehe nime pääle kirjutada. Ehitus

edenes isegi öösel lontide walgustusel ja kahe kuu jooksul oli maja täitsa walmis ja ka korralikult sisse seatud.

Müüd wõeti Alberti ja Juuditi ühendus ette. Madoksai lossis peeti hilgam pidu, Balthasar ise oli kõige rõõmsam kõikide seas, ometi luuras must wari kõige ta rõõmsuse taga, mis küll süüdi selle juures kanda wõis, et, kui ta mõrjsja termiseks jooma pidi, klaas ta käest maha libises ja õnnetu oma tooli pääle minestanult maha langes.

Õhtul astusiwad kõik walmis seiswatesse wankritesse ja Balthasar ise juhtis noorepaari pühalikult ta mitte kaugel olemasse majasse. Sääl õnnistas ta oma mõrjsjat, suuteles oma sõpra, mis pääle noor abielupaar üksi jäeti,

Balthasar aga wisati, kui ta pimedal ööl tuhat nelja koju ajas, oma argadelt hobustelt wastu puid ja pöösaid, ja hommikul leiti ta hirmsaste purustatud surnukeha lossi wärawa eest.

Selle õnnetuse üle hirmunud teendrid ruttasiwad Alberti juurde talle seda teatama.

Wõis ehk ju lõuna aeg olla, kui käskjalg uue maja juurde jõudis. Wäraw oli weel lukus, — Kas sääl siis weel magatakse, küsis teener iseeneses, ja kui ta kaua aega asjata koputanud ja kella kõlistanud oli, ronis ta üle aia, et magajaid üles äratada. Esite jõudis ta teenijate tuppa, kus kaks magajat teendrit lamesiwad. Ta läks nende juurde, raputas neid, kuid nad ei ärkanud — mõlemad oliwad surnud.

Õhmatanult tahtis käskjalg kära teha, ometi ei tulnud pääle surnud wastukaja ühtegi wastust ta hüüdmise ja kisa pääle. Õhmatusest aetud, tõttas ta nüüd koju ja oma ametiwendi kaasa tuues, tungiti waikesse majasse. Murti uksest lahti, mis noore abielupaari tubadesse wiiswad. Eestoas akna all lames toatüdruk, hirmsaks muudetud näoga; see nägi wälja, nagu oleks ta ära kägistatud. Armatam, et ta akent lahti kiskuda tahtnud, kuid enne, kui see tal korda läinud, oli surn teda tabanud. Müüd murti magamise kamber lahti ja tõmmati woodi eesriided laiali. Sääl olid peigmees ja mõrjsja, kahwatanud ja wagased, kinniste silmadega ja liikumata rinnal. Ühes puuris seina pääl olid kolm surnud kanaaria lindu, ja surnult olid ka kärpsed seintelt maha kukkunud. Kõik, kellel elu eneses oli, oli sel ööl selles majas surnud, ja ühtegi looma ei olnud järele jäänud, kes awaldada ja seletada oleks wõinud, kes siin nii hirmsast töötanud.

Sest ajast saadik jäi uus maja üksikuks ja õndsaks. Surnud maeti hoiatawaks märgiks wärawa ette maha, et keegi sellefamasse ei astus ja kui siiski mõni oli, kes seda saladust põhjendada soomis, siis wõis selle surnukeha ilma erandita selles wõi tolles ruumis ülesleida. Wiimati satius terve ümbrus niisuguse paha kuulsuse alla, nii et isegi ulualufeta hulgused waljumal talwel selle katuse alla astuda ei

julgenud, ja kui siisgi juhtus, et mõrtsuk wõi rööwel sääl pelgupaika otsiswad, siis jäiwad nad mististe kuni kewadeni sinna, — kuni neile teiste ridade wahele niisamuti haud walmistati.

Haljalt üks ainus nende pelgupaiga otsijate seast sai ära pääseda; üks julge maja siititaja kes oma tagaajajate eest põgenes ja kes, kui ta õõsel surmaingli käe kagistawat liisumist tundis, südilt esimese korra päält sügamusesse hüppas.

Küsimise pääle teatas ta nüüd kohutawaid asju aeglaselt ligi hiiluwate walude üle, mis inimese pääd uimastawad ja silmad wägiwaltelt kinni suruwad. See inimene pani ka selle musta risti maja müüri külge.

Asja loomulik seletus seisab, nagu hiljem põhjalik läbikatsumine näidanud on, selles, et maja ühe ala aurawa palawa hallika kohta on ehitatud, mille lämmastawad aurud müüridest läbi tungiwad ja kõik elu, mis nende wahel lukustatud uste ja akande taga leida, päästmata ära häwitawad.

Ometi tühised ei olnud wana Raaba ette kuulutused.

Oh mu süda.

R. E. S.

Oh mu süda! tema kuumab

Magu kiwi kerefel.

Kes on sarnast soojust toonud

Minu wõesle südamele?

Armukene, hellakene

Toonud selle soojuse:

Tema leekiw silmasüra

Kuumaks kütunud südame.

Nüüd ma kuumu südamega

Kõige wiletsamal teel,

Kardan soojust, kardan külma,

Kardan klmi ikka weel.

Kui ta wahel minu pääle

Tälle waatab salaja,

Süis kui terve pange täie

Wett mu kaela saadab ta.

Ja ma ohkan ja ma ohkan,

Magu kees saannasla,

Armuleekidesse sulan

Kui ei abi anna ta.

Arstline nõuandja.

△ Järgmistes ridades leiab auus lugija mõne näpunäite selle kohta, mis tal haavamise, kihwtitamise ja mõnel muul haiguse korral teha tuleb, kui tal arst mitte kohe käepärast pole. Kus aga vähegi võimalik, saäl toodagu kohe arst haige juurde. — Wigastamise juures on tarwis, rahulik ja külmawereline olla ning wigastatud liigetega võimalikult õrnalt ümber käia.

Sambawalu. Üleüldine tingimine on see, et pale lõualuude ümber soe hoida. On walutawad hambad õõnsad, siis tähtise puuwillu opiumtinkture ehk nelgiõliga õõsise panna. Hoolsalt juud puhastada leige weega, millele vähe karbolhaput sekta pandud, nii et ta wee sees tunda on. Sagedaste kaob ka valu siis wähets ajats ära, kui juus haige hamba pääl vähe Konjatu hoitakse.

Kui hääl ära, siis ärgu sallitagu mitte muutlikku õhku. Haige hingatu sooja weeauru sisse ja jäägu siis kõige vähem ühels tunnits sinna samasse soojasse toasse. Õõsel hoidtu Priesnigi ümbrised kaela pääl. Waht pidamata pikem aeg sängis higitseba. Mitte suitsetada! Öhu puhtuse eest muretseda.

Zooksja haigus (Rheumatismus). Soojus nõuetaw; walsaid tohti triitida ülespoole woolides. Iga päew 1—2 grammi salicylhaput natroni, mis wee sees fulatatud, sisse wõtta. Muresupelused soowitawad. Õõsiks Priesnigi ümbrised pääle panna. Mitte õlut ega weini juua.

Kui juuksed lahti on, peab pääd iga päew tõrwaseebiga ehk ka lihtseebiga pesema ja siis 2-protsendilise karbolweega ära uhtma.

Märjad jalad. Hästi puhtad hoida; sagedasti sukki wahetada; leige weega pesta ja siis 3-protsendilise karbolweega sisse ðeruda ehk salicylpulbrit sukkadesse puistada.

Sinine kõht. Täiskaswanud inimestele: Hommitu wara, kui weel mitte sõõnud ega midagi jookud pole, klaas wärsket wett juua; kõhtu ettewaatlikult suruda. — 1—2 söõgilusita täit Ricinuse õli. — St. Germain-theed juua, 1 lusikatäis 3 kuni 2 tassit wee sees ära keedetud. — Lastele: Tamarinde. — Rhabarberi tropid. — Ricinuse õli. — St. Germain-theed pool vähem kui täiskaswanud inimestele.

Külma wõetud. Ettewaatlikult külmas kohas ära külmanud liikmed riidest lahti wõtta, lumega ehk külma weega ðeruda kuni naht punajets läheb. Külmawee wannid. Siis ära kuiwatada ja külmasse sängisse wiia; õhku toas aega möõda joendada. Wiimaks wähefese weini anda. Arst tunu.

Rui **kälmamuhud** kätte pääle, siis käsa peenikeseks derutud fibulaga, lambiõliga deruda ehk Jodtinkтури pääle määrida.

Rihwtimise korral. Rui rihwtimine arsenika läbi sündinud, siis piima, munawalge wett, puuõli sisse anda. Ofsele ärritada. — Rihwtimise wastu tangete hapnikkude läbi: Natron, põletatud magnesia, triidipulber weega, seebiwesi. Mitte ofsele ajada. — Rihwtimise wastu tangete alkaliatega (Sal-miak, Sooda jne): Itik, sitroni sahwt; köik, mis hapu; puuõli. — Rihwt. w. fosforiga: Magnesia, piim, limased (mitte raswased) wedelikud. Ofsele ajada. Rihwt. w. seente läbi: Range must kohwi ehk thee; Rothwein; teedetud tammekoore wesi. Ofsele ajada; pähä külma wett walada; haigel mitte magama lasta. — Rõikide rihwtitamiste wastu, pääle fosfori, on kõige päält raswad ja õlid soowitamad.

Rui **kõrwad nугавад**, siis wähe õli sisse pritsida, wiimati leige seebiweega ära uhta. Ei aita see, siis arsti juurde minna.

Konnasklmad. Salicylplastrit mõni päew pääl hoida ehk kollodiumi pääle määrida. 3—4 päewa järele jalgu hästi sooja wee sees leotada ja siis konnasilma naha seest wälja tõsta. Rui tarwis, siis seesama rohitsemist weel korrata. Jala nõud peawad awarad olema, mis haiget kohta ei rõhu.

Kõha. Rui ilma palawikutu, siis niisama teha nagu eesnimetatud haiguse korral. On kõha palawikuga, ehk koguni külma wärinaga, siis jängis olla ja arst tuua lasta.

Sääremarja kramp. Sääremarju hästi tubliste ülespoole woolida.

Lämmatamine. On lämmatamise juures suu liiwa, muda jne täis läinud, siis peab suu kohe ära puhastama. On õnnetu niisuguses ruumis, kus õht rihwtise"ollustega (wing jne) täidetud, siis peab ukseid ja aknad awatama ja ta puhtasse õhusse toodama. See, kes rihwtitatud õhusse astub, hoidku enesel atituga märjaks tehtud rätt suu ees. Lämmatatud inimese elusse äratamiseks peab ta teha hoo kaupa lütsutama, et rind nii tõuseks ja wajuks nagu hingamise juures, ehk tõstetagu ta mõlemad käed üle pää ja lastagu jälle rinna pääle wajuda, kuna ta keel tuleb wahel juust wälja tõmmata. Selle juures derutagu ja woolitagu aga ta käsa ja jalgu wahet pidamata. Rutuline arsti abi tarwilik.

Sõhenenud käed. Mitte märja kätega külmasse õhusse minna. Õöl käed salwiga määrida — 100 gram. wafelini, 1 gr. tarbolhaput ja 1 gr. peenikesest alauni wähe wee sees.

Ärapigistatud liikmed. Pitaki olla, nii et haige koht mitte rõhutatud ei saa, külmad katted ümber panna. On ta naht

ritutud, siis 1-protseendilise karbolweega märjaks tehtud lapid pääl hoida. Kui walu wäheneb, siis spiritusliste wedelikudEGA määrIDA.

Luu murtud. Haige ettemaatlikult maha panna. Siige, milles luu murtud, pehme kätte sees „latti“ kôita laudade, keppide jne wahese, ilma et teda tarwis murda ja mulida. Murtud koha pääl külmad, aga mitte rased, ümbrikud hoida. Arsti tarwis.

Minestus. Kui nagu punetab, siis pää kõrgel hoida, on ta kahwatu, madalal hoida. Riided lahti teha. Nägu ja rinda paraja jaheda weega pritsida. Range haisulisi wedelikka nina all pidada. Puhta, wärske õhu eest muretseba; tarwilikul korral ka kunstlikul wiisil katkuda hingamist sünnitada. On minestus raste, siis 10—12 tilka aetheri ehk Hoffmanni tilkajid suhtu pääl sisse anda.

Minestus pikse läbi. Sünnetu jaheda koha pääle wiia, külma wett üle walada; lehtawat asja anda laugelt nuusutada. Kui üles ärkab, wähe weini, kohwi — jne juua anda.

Kui **nina werd jookseb**, siis peab nina päält weega jahutama ja ätikaga märjaks tehtud puhtaid puumissu ninasse panema, mis rohitemise tarwis aptegist müüakse. Mitte kumardama! Kui veri kinni jääb, mitte koha nuusata.

Nohk. Rauem aeg sängis higitseba. Soojawee auru, mille hulka $\frac{1}{100}$ Karbolhaput pandud, ninast sisse hingata. Lastel määratakse nina sooja kaka wõiga ehk Borwafeliniga kofku, pestakse neid soojas mees ja wiitakse koha soojasse sängi. Rp. Alum. acet. tartar. 2,0 ja Acid. borie. 2,0 nuustubaku wiisi kuniwalt ninasse tõmmata.

Õksele ajamise tarwis. Lastele 1 theelusika täis õksendamise weini anda, tarwilikul korral iga meerand tunni järele; wahel pääl wähe piima ja siis weel paar korda weini. Sulega kurtu tõtistada; wõi-wett juua.

Paise ehk kasuja pääl soojaid rõskaid lappisid hoida. Puhtus on pääasi. Kui paise jookseb, siis wõib Jodoformi salwi pääle panna ja ümber ringi laiemalt 3-protseendilise karbolweega pesta.

Puhastamine kahjulikkudest olustest (Desinfektion): 1) Naha puhastamine: julkimatseebiga ehk ka lihtseebiga pesta ja selle järele 2—3-protseendilise karbolweega wõida. 2) pesu p.: 5-protseendilises karbolwees 6—8 tundi leotada; pesu hästi teeta. 3) Riiete, sängi puh.: Tund aega kuniwa kuuma käes hoida (kõigewähem 100 °C). 4) Põrandate p.: 5-protseendilise Karbolweega ehk $\frac{1}{10}$ -protseendilise sublimatweega ja keewa libedaga pesta. 5) Anumate p.: Keew-kuuma weega ehk ka 5-protseendilise karbolweega pesta. 6) Toa p.: Esiteks tükid aega tuulutada, siis aknad, ukseid jne kinni panna ja metall nõu sees weewelt põletada. Toas

ei tohi inimesi olla. Viimaks jälle tuulutada ja wärsket õhku sisse lasta. (See juhatus on iseäranis kolera ajal tähele panemise väärt. Viuud juhatused ja seletused kolera kohta kui ka rohtude nimetamine on raamatus „Ruidas võib ennaft kolera eest hoida?“)

Pääwatu. Werewaesete inimeste juures madal pääalune joomitaw; muidu aitab enamiste külm kate otsa pääl; sinepi plaaster taga kaela soonte pääle. Käed ja jalad sooja wee sees hoida. Rõht ei tohi mitte finni olla. Wärske õht.

Põletamise korral pandagu linane riie, mis puuõli ja lubjawee eht puuõli ja Glyzerini seguga on märjaks tehtud; haige koha pääle. Häda korral võib ka jahu pääle raputada. Puuwilladega finni katta. Wähemaid põlenud haawu võib tähele panemata jätta. Wähewad inimese seljas riided jne põlema, siis võib kõige hõlpsamine rätidega, tekkidega jne tuld ära summutada. Riided peab lahti lõikama; mitte ihu päält ära tiskuma. Suuremate haawade juures arstliku abi tarwis.

Priiesnihi ümbrised. 6—8 korra kottküpandud linane riie tarwituse järele mitmesuguses suuruses, sooja weega märjaks tehtud, aga nii et mitte ei tilgu. Et wesi lapi jeeft mitte ära ei auraks, pannakse talle mitmekordne waha riie eht guttapercha paber üle, ja selle pääle weel puuwillad. Priiesnihi ümbris ei tohi mitte enne 8—10 tundi ära kuiwada, ega ole teda ka tarwis enne haige koha päält ära wõtta.

Rõsked soojad ümbrised tehakse rukki eht nisukliidest, mis teewa wee sisse pudruks segatakse ja siis weitje sõrme-paksuselt linase riide pääle määratakse. Ümbris pannakse nii kuumalt, kui ihu kannatada suudab, pääle ja kaetakse weel mitmekordse linase riidega finni. Jahtub ta ära, siis peab koha uue wastu ümber wahetama.

T ä h e n d u s. Kui neid paiste pääle pannakse, siis peab paiste enne guttapercha paberiga finni katma, et puhtaks jääks.

Söögi-ihu puudus. Lüg söömise ja joomise eest hoida; mitte liig kuumalt eht liig külmalt süia. Kui niisugusel korral kõht finni jääb, siis mõrurätt (Bitterwasser) tarwitada.

Kui luu lõhnab, siis hambad puhtad hoida; suud sagedaste $\frac{1}{4}$ protsendilise leige karbolweega uhta. Kui ei parane, tohtri abi otsida.

Sammaspoolik. Rohilise jeebiga kottu määrida ja siis päewa või päari järele tõrwa eht karbolseebiga peseda. Kui põlendik naha sisse lõõnud, siis külmad rätid pääl hoida, mis 2-protsendise karbolweega märjaks tehtud.

Appuud inimene pandogu haatatuses kummuli maha, puhastatagu suu ja kurf, pandagu kae warre paksune riide rull rinna

alla ja tehtagu temaga niisama nagu ära lämmatatud inimesega, kuna ta wahel külili ja ka selili tuleb pöörda. Glusse äratamise tatseid tehtagu kõige wähem pool tundi.

Ane puundus. Jaheda õhu sees magada. Enne magama heitnisi külma weega nagu ja rindu pesta. Negaste õhtul süia; mitte hiljalt waimu ärritada — lugea ega kirjutada. 1 klaas wett 1 grammi piimasuhkruga (Milchzucker) sisse wõtta.

Wälimine werejooks. Puhast linane rätt 2-protsendilise tarbolweega märjaks teha, 6—8 korra kofku woltida ja siis teise rätiga haawa pääle siduda. Tungib weri hoo kaupa wälja, siis haawatud liige (käsi wõi jalg) leha poolt haawa kitsa paela, nõõri (kui wõimalik gummipaelaga) jne tinni siduda, et lehaft mitte werd juurde ei tuleks. Kohe arst kutsuda.

Kui kurgust häkitselt werd wälja hakkab jooksuma, siis peab haige wagusalt pikali olema. Riided lahti wõtta; wähe külma wett juua ehk weiksid jäätükikefi alla neelata. Mitte rääkida ega liigutada. Kohe arst tuua.

On liige ära wenitatud, siis külmi lappisid pääl hoida, kuni arsti tulekuni.

Serge ja raske.

A. Rennit.

Oh kui kerge asi, naine wõtta,
 Riktuw tuttaw toimetuse wiis:
 Meil kes sind sallib, kosja tõtta
 Altarile ta'ga mine siis,
 Õpetaja loeb palwe sõnu,
 Ena paneb mörsejal pähe tannu,
 Naine küeski, et lase olla. — —

Aga a biikaasa omandada
 Nagu sõna tõe tähendus
 See on raske, igakord ju seda
 Ei too kahe wormlik ühendus —
 Walmista wend, kui see samu sul astu
 Paradiisi kui ka pörgu wastu,
 Teadmata kumb üks wõib lahti tulla.

Wana rahwa tarkus ilmadest.

△ Nagu tuttam, on meie päivil terme legion kalendrisid. Igal kalendril on muidugi ka oma kirjutaja — sellega ka legion kalendri kirjutajaid. Iga kalendri kirjutaja, ehk kui meie rahwatooniline tahame olla, siis ütleme: Kalendri onu, on prohwet, suur prohwet karja Jüüsi ja Matsi ees. Tema on pagana nutikas mees, kuulutab aasta aega ette, missugused ilmad siis ehk siis tulewad; muudgu see on wähe wõeriti, et iga üks „prohwet“ ise laulu laulab. Kui üks wihma lubab, siis lasew teine paiksel kõrmetada; lasew üks ilmal selge olla, siis lasew teine paksul udul nagu Egiptuse pimedusel maapinnal lasuda, kui tal just mitte ei ole õnneks läinud selgeilmalise „prohweti“ kalendrit ära kirjutada. Mii musserdatakse siis meie haritud üheksateistkümmel aastasajal kalendrisid, musserdatakse ka rahwas — mitte rahwas, terme rahwas pole mitte rumal — tahtsin ütelda: musserdatakse ka karja Jüüsi ja Matsi uskuma, et see kõik sula tõsi on, mis kalendri onu ette luiskab.

Kui suur, taewa kõrgune wähe ometi kalendri onu ja wana rahwa tarkuse wahel on! Onu waletab, pistab paberisse, mis tal ummises toas nelja seina wahel kirjutamise ajal parajaste pähä torkab, kuna rahwas, s. o. meie esivanemad, nähtusi põllul ja aasal, metsas ja õues tähele pani ja siis neid ennemalt tähele pandud asjadega wõrreldes ette kuulutas, mis tulemas on. Kui siin ka ebaulul oma mõju oli, kui ta ka küll seletada ei suutnud, mispärast käesolewad nähtused neid ehk teisi järeldusi tõimad, on mõned ettekuulutusjed sagedaste õiged ja käimad teadusega kokku.

Paneme järgmistes riidades tähele, mis ja missuguste nähtuste waral wana rahwas kewadel, suwel, sügisel ja talwel ette kuulutas.

1. Kewadel.

Kui kewadel palju jää purikaid räastas on, siis kaswab hää milti.

Kui Jüripäewal wihma sadab, iseäranis põhja tuulega, siis saab wähe rukkid.

Kui kewadel konnakude külmab, siis külmab ka suwibili sügisel.

Kewadene wihm noorel kuul toeb õunistust, sügisel wana kuu ajal kahju.

Müristamine enne Jüripäewa tähendab külma ja kuululab hääd lõikust.

Kui enne Jüripäewa kastet nädal, siis saab rukis enne Jakobi päewa walmis.

Kui linawästriik (linota cannabina) kewadel ilmub, siis „õtkub ta jää katki“, ja kui see wara sünnib, siis kaswab hää lina.

Kui loomadel, kes enne Jüripäewa metsast tulewad, ölekõrred suus, siis saab halb wilja aasta, kui rohukõrred, halb heina aasta.

On sanglepal palju ripnewaid urwi, siis tähendab see rohket rukkisaaki; on aga urwad ümargused, siis nimetatakse neid „odra urmadeks“ ja tähendavad rohket odrasaaki. On mõlemaid wahhe, siis tähendab see nälja aastat.

Suureneljapäewane päikse paiste annab kaks nädalat sooja enne Jaani, suure reedine päiksepaiste, pääle Jaani.

Tuleb kägu lehtismetsa, toob ta nälja-aasta; tuleb ta raagusmetsa, toob wilja aasta. Ööpiku tulekul on just wastutähendus.

Kui rukkirääk heinamaal kuulda on, siis kuulutab ta hääd heinasaaki, kui põllu pääl, hääd wiljasaaki.

Kiiwitaja (*Vanellus cristatus*) toob peotäie heinu, koovitaja (*Numenius arquata* L.) koti täie, toonekurg küüni täie. Mõned arwawad, et koovitaja koorma ja kiiwitaja paljad kingud toob.

Kui kiminakk üksikuid häáli wilistab, siis saab, kehw wilja-aasta, wilistab ta aga ikka kaks kord ühe puhuga, siis saab hää aast.

Kui lauluräästas tulekul puu ladwas laulab, tuleb soe kewade, niisama ka, kui kewade kwatembril tuul sooja maa poolt (lõunest ehk läänest) ja kägu esimest kord lehtmetsas kukub; kukub ta aga raagus metsas ehk nõelpuu metsas, siis tuleb külm kewade.

Kui pääsukesed hakkawad ööse laulma, tulewad soojad ööd.

Lõoke toob sooja kefkpäewa, pääsuke sooja päewa, ööpik sooja öö.

Kewadine udu tähendab külma, sügisene sooja.

Kui öösel enne ja pärast Paastu Maarja päewa (25 märtsil) külmetab, siis külmetab weel 40 ööd, kewade on külm, aga sügise soe; kui ainult öösel enne p. Maarja päewa külmetab, siis on pea igal kewadisel ööl külm; on mõlematel öösedel sula, siis on soe kewade, aga sügisel hakkab warakult külmetama.

Kui kewadel lehed kaua pungadesse jääwad, siis tuleb warane tali, pudenerwad nad sügisel warakult maha, siis tuleb ta hilja.

Kui enne Jüripäewa müristab, tuleb jahe suwi.

2. S u m e l.

Kui Mardi päewal (10. nov.) põhjaööl heledalt alla läheb, tuleb hää aasta.

Enne Jaani wiilm-teeb hääd, pääle Jaani kahju.

Kui Mareta päewal (13. juunil) kuiv ilm on, siis on ilus sügis.

Mareta päewa kuiv ja pööripäewa sula toomad nälga.

Kui toonekured wara ära lähewad, siis on paras aeg rukki külimiseks.

Kui sumel palju kärblast on, siis tähendab see rohket rukkisaaki.

Kui rukki külmamise ajal palju hämbliku mõrku maa pääl on, siis kasvab hää rikioras.

Kui wiljapuu õilmed kahe kuu sees pudenewad, siis saab rohkeste puuwilja.

Kui kuuskedel palju käbisid on, tähendab see hääd kartuli saaki.

Kui rukis õitsemise ajal kohiseb, siis saab rohkesti teri.

Päik külmab seemi ja malmistab wilja; sellepärast antakse talle mitu nime, nagu suwewilja päik, talwewilja p., seene p.

Kui seitsmemagaja päewal (27. juunil) wihma sadab, siis sadab veel seitse nädalat, seitse päewa ja seitse tundi. Mõned ütlevad sedasama seitsme wennaste päewast.

Kui seitsme wennaste päewal niigi kaua päikest paistab, et mees selle aja sees hobuse selga saab karata, siis saab veel kuiva.

Kui suwel koer rohtu sööb, ehk siga oksendab, siis tuleb halb ilm.

Kui Mareta päew (13. juulil) kuiv on, siis tuleb ilus, kuiv sügis; kui palju pohlaka marju (*Vaccinium Vitis Idaea*) on, wihmane sügis.

Kui pärnal suwel palju marju on, siis tuleb järgmisel aastal tuuline kewade.

Kui kõgu weel pääle Jaani kukub, siis tuleb hiline tali, kui ta juba enne Jaani kukkumise lõpetab, siis warane.

„Paastu Maarja päewal (25. märtsil) ei lõhu külm enam kannune.“

3. Sügisel.

Kui Mardi päewal aia kõrgused hanged on, siis kaswawad järgmisel aastal hääd odrad.

Mardi päewa ajal käiwat üks suur täht täiskuu ees ehk taga. Rahwas ütleb tema kohta: „Peremees otsib sulast.“ Kui täht kuu ees käib, siis kuulutab ta wiljarikosti aastat ette, käib ta taga, siis waest aastat.

Kui Pärtli päewa ümber (24. aug.) männa nõelad pudenewad, siis on soe aeg mööda ja selsamal ajal tulewal kuul algab tali.

Kui hundid sügisel sagedaste huudawad, siis tuleb külm tali.

Kui sügisel kwatembril tuul laänest ehk lõunast puhub, siis tuleb pehme tali, kui põhjast ehk idast, siis külm.

Kui kivijänese sügisel walgeks läheb, tuleb warsti lund.

Kui sügisel rändawad linnud kõrgelt lendawad, siis on talwel sügaw lumi.

Kui Mardi päewal külmetak, on Jõulu ajal pehme ilm.

4. Talwel.

Kui talwel teed harjas on, siis saab tulewal aastal rohkeste suiwilja.

Kui aasta algul palju uisu on, saab hää wilja aast, niisama ka siis, kui uuel aastal puud lumega kaetud on, ehk kui Adise päewal (24. webr.) hästi tuiskab.

Kui Jõuluööl taewas tähtis, siis signewad loomad, kui pilwes, siis tähendab rohket wiljasaaki, on aga kuiv külm, siis on mõlemad kehwal korral.

Kui Wastla päewal kuu kolm päewa wana on, siis tuleb hää aasta, on ta aga juba esimeses weerandis, halb aasta.

Kui lõokene webruari kuu sees wana kuu ajal ilmub, siis toob ta hää sõnume s. t. kuulutab wiljakat aastat.

Kui kanad talwel murgas kõhutawad, tuleb tuisk.

Kui küünlal kuul kuuselt nõelad pudenewad, hakkab märtsi kuul lumi minema.

Raksteistkümmend päewa enne Jõulu on 12 kuu ilmade ettekuulutaja tulewal aastal.

Kui Kiiinla päewal (2 webr.) härg räasta alt saab juua, siis ei saa paastu Maarja päewal kukk nokagi kasta.

Kui Kiiinla päewal sulal on, siis saab wähe otre.

Kui Kiiinla päewal (mõne arwamise järelle Tõnise päewal 17. jan. ehk 7-wennaste päewal 10. julil) päike niigi palju paistab, et selle aja sees mees hobuse selga saab karata, siis pannakse hein kuimalt kokku.

Ennemanast pandi iseäralise hoolega tähele, kas kuu wana ehk noor oli, kui midagi ette mõeti. Paneme siis meie nüüd seda tähele, mis wanal ja noorel kuul ette mõeti, ilma et meil tarwis oleks muistse ajaga kõike hääd ja halba ühes uskuda.

Maja ehitamise tarwis tuuakse wanal kuul samu, et riisikaid majasse ei signeks. Katust kaetakse wanal kuul, aeda tehakse aga noorel kuul, kui ta wastu peab kestma ja mädaneda ei tohi. — Tarbe puuks raiutakse nõlpuu noorel, lehtpuu wanal kuul. — Adra raudpuu raiutakse ja tehakse wanal kuul walmis, et ta mitte liig ruttu ära ei kuivaks ja logisema ei hakkaks. — Hagu raiutakse kiiti tarwis noorel kuul, sest et kõik maha raiutud ja lõigatud (ka juuksed ja küüned) uuel kuul rütemalt asemele kaswab. — Wikat tehakse noorel kuul, sest et siis niidule uus rohi ruttu asemele kaswab, niisama ka seemendamise adra sahk, et siis külitud wili hästi kaswaks, kuna aga kesa küindmise adra sahk wanal kuul tehakse, et kesa mitte rohuga ära ei kaswaks. — Wastikad, kui ka lapsed, wõerutatakse wanal kuul ära. — Noored hobused lüüakse noorel, wanad wanat kuul rauda, et rauad kauemine all seisaksivad. — Loomi tapeetakse noorel kuul. — Linu ei tohi mitte noorel kuul küllida, ehk kui päikest ja kuud ühtlasi näha on. — Juurewili külmetakse wanal, muu aiawili noorel kuul. Mõnel pool arwatakse, et noorel kuul külmewad herved küll hästi õitsewad, aga wähe kaunu kaswatawad. — Sõnnikut meetakse noorel kuul; mõnel pool arwatakse aga wanat

kuud seks sündsamaks. — Jahu ja tangud, mis talwe tarwis määratakse, jahvatatakse manal kuul, et koid sisse ei tehhiks. — Rihluse tarwis walitakse noor, pulmade tarwis mana kuu, et abielu lasteta ei jääks. — Küünlaid walatakse täis kuul, et nad hästi heledalt põleksivad. — Kõikide terawiljade külimise aeg on täis kuul kõige sündsam.

W a h t i j a d.

Joh. Viir.

Meikene paadi sees	Meelehäga naerab päike,
Sonab üht tiigi wees ;	Kuda sonab küsi wiike ;
Kallastel seft hüümeel,	Puud ja põõsad, lilled, raad
Hüümeel kõbe selgel weel.	Wahiwad ja wahiwad.

Kõik nad annaks kullal suud:

Kaldad, päike, lilled, puud,

Kõige rohkem, rohkem aga

Noormeers, keske puude taga.

Mere ääres.

Waata sinna merepinnale, kuidas suur wägew laine wahutades tõuseb . . . Waata, ole tärmes! . . . D . . . kadunud! . . . Minult weel weepired näha. Raugemale, itta taugemale taowad ta nadgi. . . . Kadunud — — — —.

Oli mul weike lumiwalge linnufene, oh kui armas linnufene! Ta pesa oli taugel, taugel metsa taga halja pärna otsas. Raugel . . . aga meie tundmused ja igatsused saiwad teine teisega tohtu mängides ja täsi täes heljudes, nagu lapsukesed lewadisel aasal, ja nad saiwad aru teine teisest. Ma kuulsin, kuidas mu siidisiwuline linnufene hommikul ja õhtul mulle terwitusi laulis — oh kui ilujaste laulis ta! Ja siis laulis mu sõda — mu must murelinnufene — talle wastu nii kartlikult, nii laebawalt ja nii igatsewalt, nagu otsiks ta kedagi, nagu tahaks ta wiimast häält hinge siltawusest välja laulda. . . . Mul oli linnufene . . . ma mäletan. — — — —

Suur wägew laine tõuseb . . . taob taugemale, itta taugemale. . . .

D mu linnufene, mu walge wahulindefene . . . liitum laine.

Sõprus, armastus, anna andeks mu unistamine! K. E. S.

Ekstius.

G. E. Luiga.

Sa anna andeks! ekstius,
Kui alles hiljuti
Sind tuulelipuks nimetin,
Mis pöörleb nii ja nii.

Nüüd kindlaste wõin ütelda:
See pole mitte sa!
Kipp pöörleb üksnes tunlega,
Sa pöörled muidu ka.

Rasulifud juhatused.

Walgust wõib ilma tuleta koguni lihtsal wiisil ja odawalt sünnitada, ilma mingisuguse suure kunstita. Pane piterguse pudelitesse sisse, mis walgest klaasist, herne tera suurune tütt fosfori; selle päale wala tuni $\frac{1}{3}$ pudelini oliwi õli, mis nii soojaks on tehtud, et teema hakkab. Siis pane pudelile kindel kork päale. On walgust tarwis, siis wõetakse kork ära nii et õhku sisse läheb ja pannakse jälle kinni. Tähi ruum pudelis hiilgab, ja hiilgus on hääts walgustuseks. Jääb walgus nõrgemaks, siis wõib teda selle läbi jälle ruttu heledamaks teha, et pudelil kork püüaks ära wõetaks ja uut õhku juurde lastakse. Range hõlma ajal peab pudelitest käes soendama, et õli wedel seisaks. Üks pudel wõib terve talw otja walgust anda. Teda on hõlpsu igal pool taskus ühes kanda, ta jääb, kus põlema süttiwaid asju on, ilma et tulekahju eht plahwatust ialgi karta oleks.

Ruum wesi taimedele. Kui närtsinud lilled warssi pidi kuuma wee sisse kastetaks, siis saawad nad jälle endise wärskeuse. See on näpunäituseks, kuidas põdurate lilledega ümber käia. Kui neid ülesilbse weel aidata wõib, siis on kuuma weega walamine eht lillepoti weesse kastmine kõige parem abinõu, mille läbi neid weel kaswamisele wõib äratada. Oleander, granati puud jne, mis õitsema ei taha, wõiwad õitsema hakata, kui neid sagedaste kuuma weega walatakse.

Ritt puu anumate tarwis. Puu anumad kuimawad sagedaste, isearanis soojal ajal nii ära, et laudade wahel praod tekkiwad ja wesi läbi jookseb. Selle häda aitamiseks tee järgmist materjalist ritt. Sea tolku 60 grammi sulatatud searaswa,

40 grm. soola ja 30 grm. waha ja lase see segu tule pääl aega mööda soojaks minna. Siis lisa sellele wedelikule 40 grammi puutuhka juurde. On anuma läbilastjad kohad hästi kuivad, siis määri nad sooja kitiga kinni. Kui niiküld lutt ära kuivab, siis on anum täieste weefindel.

Soojal ajal on perenaistel raste toorest liha halwaks minemise eest hoida, kui neil mitte jääkellert pole. Selle wastu antakse järgmist nõu. Pestagu liha, mis eht wähe lõhnagi on läinud, manganhapu kali weega. Ühest näputäiest on kauki wee kohta küllalt.

Sibul kui külgehaakawa haiguse wastane rohi. Wististe wähe teatakse, et sibulat niisuguste ruumide puhastamiseks wõib pruutida, kus külgehaakawas tõbes haiged on, ja et ta üks taitserohi niisuguste tõbede wastu on. Selle tarwis lõigatakse mõni suur sibul pooleks ja pannakse need atente, tap-
pide ja m. pääle; kolmandal päewal pannakse nende asemele uued ja wistatakse wanad tulesse. Ka on sibul terwetele, kes kolera eht mõne muu külgehaakawa haigega kokku puutuwad, soowitam; nimelt on tarwis täed ja huuled sibula sahwitiga sisse õeruda. Juba testajal oli see lihtne rohi Suutidel tuntud, kes, nagu teada, roh-
kem teised rahwad tolerants ja katkust puudutud saiwad. Niisama-
jagune hää omandus arwatakse ka küüslaugul olewat, mille lee-
mega wanal ajal täsa, nagu ja jalataldu kokku määrati. Egiptuses
oli küüslauk ja sibul nii juure ann sees, et Egiptlased nende ni-
mel wandusiwad.

N a l i l a.

Jää tähendus. „Kuidas sinu haige wennaesel läifi läib; saab ta jälle warsti terwets?“ — Ja, ta sai juba täna peksagi!“

Rasarmust. Ülem: „Kas sa oled toiduga rahul?“ — Soldat: „Ja.“ — Ülem: „Kuidas jaetakse teile liha? Kas ei saa wast üks suure, teine weitsse tüki?“ — Soldat: „Ei, herra ülem, nad on kõik weitsjed.“

Ulam ohwitser: „Mis peab sõlbat olema, kui teda auuga maetakse?“ Rekrut: „Ea peab furnud olema.“

Päris wõimata. „Sa olla ju jälle kolm päewa kinni istunud?“ küsis Berwe Peedu Kalda Kaarli käest. „Jah istusin,“ wastas Kaarel; „istusin nimelt sellepärast, et ma pääd raputasin!“ „Ara lase ennast wälja naerda, pääraputamise pärast on ju päris wõimata kongi minna!“ „Ja, kas tead“, wastas Kaarel, „see pää ei olnud mitte minu oma pää.“

K u l t u s e d.

Печатать разрешается 18 января 1893 г.

Дерптскій полиціймейстеръ Расгъ.

Olewik

ilmub endisel fujul 1893. aastal
edasi ja maksab

	aastas	postiga	3	rbl.	
poolest	"	"	1	"	70 kop.
	"	postita	2	"	50 "
poolest	"	"	1	"	25 "

Üksikud numbrid maksawad 6 kop.

Neil lugejatel, kes Tartu, Tallinna, Narwa, Wiljandi ja Wõru ligikal kihelkondades elawad, ei ole postiraha maksta, sest et postitandjad lehed talitusest ära wiiwad. — Olewik on nädalileht.

Iga tellija saab 1893. aastal ilma hinnata:
juure **Olewiku** **adressi kalendri**, weiseje
Tasku tähtraamatu ja **Seina kalendri**.

Auulutuste petiirea ruum 5 kop.

Olewiku talitus.

Olewiku kontorist

(Tartus kiviisilla juures) on järgmised

r a a m a t u d

üksikult ja hulga wiisi saada:

1. Pildi-Nabits I jagu 5 kop.
2. Gesti Lugemise raamat I. jagu 20 "
3. Gesti Lugemise raamat II. " 25 "
(Need kolm raamatut on Tartu koolikonna walituse poolt Gesti rahwafoolidele tarwituseks lubatud.)
4. Riigikeele õpiraamat I. jagu 8 "
5. Riigikeele õpiraamat II. " 25 "
6. Riigikeele õpiraamat III. " 28 "
7. Gesti sõnaraamat, 1600 uut sõna 50 "
8. Soldati sõnaraamat 8 "
9. A. Piiritiwi Laulud ja salmid 85 "
10. „Olewiku“ Lisa 1884, 1885, 1888 ja
1889 á 75 "
11. Suur Gestimaa kaart, kats lehte á 50 f. 1.00 "
12. „Olewik“ 1890 aastakäik 3.50 "
13. „Olewik“ 1891 " 3.50 "
14. „Olewik“ 1892 " 3.50 "
15. Elumaja ehe 36 "
16. Dinnaseadus 15 "
17. Kudas mõib ennast kolera eest hoida 8 "
18. Suhatus walla- ja külawanematele taga-
wara wäeliste kofikutsumise üle 10 "
19. Talurahwa asjade kommissari ringkiri
passide üle 10 "

Pääle nende raamatute on ka kõik ühendatud karstufeseltjide tulul ilmunud raamatud saada.

Olewiku kontor.

Pääle selle pakub

Olewiku kontor

(Tartus kiviisiklall)

wassawalitsustele ja kohtutele

odawalt kõiisugusid

trüfitöösid,

mis nad iganes tarwitawad.

(Täielik trüfitööde nimekiri raamatus „Wassafogufonna Seadus“.)

D. Willmann & Ko

tubaka magasin

Tartus raatuse majas

foowitab

tubakat ja paberossa

A. A. Bogdanow & Co wabrikust
Peterburis,

mis kõige suurem ja kuulsam maailmas on. (Sääl teewad 3000 inimest tööd ja wabrik maksab kroonule aktiisi 2 millioni rubla.

NB. Kaupmehed ja jällemüüjad, kes Senatorstija paberossid ostawad, saawad kolmat sorti tubakat rohkesti ligi.

„Senatorstija“ 10 tütti 6 kop., 5 t. 3 f.

„Bacstij“ tubak 1/4 naela 12 f., 1/8 n. 6 f.

Uus seaduse raamat.

Viimastel aastatel ei ole „Talurahwa seaduse“ ja „Maafogukonna seaduse raamatut“ mitte enam saada olnud, kuna nendes aga palju paragrahviseid on, mis praegu maksivad on ja millede pääle teistes seaduse raamatutes väga sagedaste juhataakse.

Nüüd on stud jur. A. Nani tõlkes nute juurde tulnud täiendustega ja muundatustega

Walla kogukonna Seadus.

(Справочная книга)

ilmunud, mis selle puuduse ära kaotab.

 Raamatu hind 1 rbl. 75 kop., kõwaste nahaga
kõidetult 2 rbl.

Saada igast raamatukauplusest.

Raamatu lõpul on lisanduseks wallawalitsuse raamatute ja paberite seaduslikud wormid, juhatused walla warranduse ja korra kohta, **teenijate seadus, passiiseadus, fooliseadus, uus jahiseadus** ja **templimarkide seadus**, milles kõikjused dokumendid, rehungid ja kwitungid tähestiku järele ükifikult nimepidi üles antakse tähendusega, kui palju igale ühele markisid peab pääle panema; siis veel trahwi nimetus, mis selle seaduse wastu ekijatele määratakse jne.

Ra on Lisade seas Viimi ja Gestimaa waldade täielikud adresid maafondade ja kihelkondade järele.

Raamat on saada ükifikult ja hulga wiisi Tartust „Olewiku“ kontorist kirjastaja R. Söödi käest.

M. Millisfer'i raamatu ja kirjutusmaterjali kauplus
Wene nultsa nr. 4, Tartus

müüb kõiki ma ja linnakoolides tarvitatawaid **fooliraamatuid** Cesti, Wene, Saksa ja teistes keeltes. Piiblist ja Muist Testamenta uues kirjawiis, mitmesugusid Julluse, Palwe ja Pauluraamatuid Tallinna ja Tartu murdes, teaduslikka ja juturaamatuid kui ka koolides pruugitawaid maakaarta paraja hinnaga. Pääle selle kõiki **foolitar-witust**. Hestid ja igat seltsi kladed on häält Riia aktisa seltsi wabriku paberist. Kirja ümbrikka ja postpaberit igas suuruses, wärwis ja hädades. Jällemüüjatele protsendid.

Tellimisi kõikide Cesti ajalehtede pääle mõetakse wastu.

Kõige kuulsam ja kõige suurem
wärwimise, trüffimise ja keemia
pesu auruwabrik

J. Anspach,
Riia linnas.

Annan selleläbi kõigile auupaklikult teada, et mina
wärwimise, trüffimise, wanutamise
ja pressimise kui ka kunstpesu

— siidi rätikute — töösid wastu wõtan.

Töö on häa ja hind odam.

Tööde wastuwõtmine Tartus
Solmi uul. № 6,

F. G. Faure miinakaupluse kõrwal.

Suur
wärwi- ja rohu-kaupluse kontor
S. von Kieseritzky,

Tartus Peterburi uul. nr. 6, Krameri aptegi kõrwal
soowitab kõigile linna- ja maa-rahwale oma suurest ladu

lõnga ja riiete wärwifid,
milledega odawaste ja fergeste kodu wõib wärwida.

Kõige odawamate hindade eest on säätsamast saada:
Seebikiwi, seebiwaiku, snikiwi, pesu sinet, ädikat, piiritust,
kõiksugusid rohtusid,

eht Hollandi piima- ja kasu-pulbrit,
wõi ja juustu wärwi, millega wõib ja juustu iga farwa wõib
wärwida. Pastillifid millega kõige peenemaid nappisid ja litöörisid
wõib teha. Klaas, portselan- ja gummi asju, tohtri riistu ja hai-
gete arstimise tarwitusi, lapse imetamise klaasifid, gumminisid jne.

